KELOĞLAN MASALLARI

AFA

KELOĞLAN MASALLARI

TAHİR ALANGU

AFA DÜNYA MASALLARI DİZİSİ 5

Edebiyat eleştirmeni olarak tanınan Tahir Alangu (1915-1973) İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümünü "Masal Araştırmaları Sahasına Toplu Bir Bakış ve Türk Halk Masallarının İç Yapısı ile Kahramanları Üzerinde Bir Deneme" adlı teziyle (1942-43) bitirdi. 1946-73 yılları arasında edebiyat öğretmeni olarak Anadoluyu dolaştı. 1973'te Galatasaray Lisesinde edebiyat, Robert Kolej'de folklor dersleri verdi. Çeşitli dergi ve gazetelerde folklor ve masal ya da edebiyatla ilgili yazıları çıktı. Folklorla ilgili eserleri arasında *Kalevala* (1945), *Çalgılı Kahvelerle Külhanbey Edebiyatı ve Numuneleri* (1943), *Billur Köşk Masalları*(1961), *Keloğlan Masalları* (1967), *Türkiye Folkloru Elkitabı* (1983) vardır. Türk edebiyatıyla ilgili eserlerine örnek olarak *Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman* (3 cilt; 1959,65,68), *Ömer Seyfettin* (biyografik roman; 1968), *100 Ünlü Türk Eseri* (1974) sayılabilir. Almancadan çevirdiği romanlar arasında en çok *Halime* (çocuk romanı; 1960,67) ve Cengiz Aytmatov'dan *Kopar Zincirlerini Gülsarı* (1969) tanındı ve sevildi.

AFA - Dünya Masalları: 5
AFA - Yayınları: 120

ISBN 975-414-056-1

2. Baskı: Haziran, 1990

1. Baskı: Keloğlan Yayınları, 1967

© Bu kitabın tüm hakları
AFA Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Gülen Ofset
Kapak: Reyo Basımevi

AFA Yayıncılık A.Ş., Sıhhiye Apt. 19/8 Cağaloğlu - İSTANBUL
☎526 39 80

TAHİR ALANGU

Keloğlan Masalları

AFA
YAYINLARI

İçindekiler

Keloğlan ile Devler	7
Keloğlan ile Köylüler	12
Köse Değirmenci ile Keloğlan	18
Dev Anası ile Keloğlan	26
Keloğlan ile İki Padişah	31
Keloğlan Para Kazanıyor	40
Keloğlan ile Üç Cambaz	44
Keloğlan Hiç Alıyor	60
Keloğlan ile Kırk Haramiler	65
Keloğlan ile Kardeşi	78
Keloğlan ile Padişah	82
Keloğlan ile Kötü Hasan	94
Keloğlan Defineci	103
Keloğlan ile Devler Ağası	108
Keloğlan'ın Nohudu	
Keloğlan ile Kargası	
Keloğlan ile Köy Ağası	132
Keloğlan ile Ali Cengiz	145
Keloğlan ile Padişah Kızı	157
Keloğlan Masalları Üstüne Bir İnceleme	165
Dip Notları	183

Keloğlan ile Devler

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Memleketin birinde, vaktin bir zamanında, bir Keloğlanla bir nenesi varmış. Bu Keloğlan yerinden kıpırdamaz, evden çıkmaz, hiç de çalışmazmış. Elinde maşa, mangaldaki külleri eşeler, sedire yaslanıp mindere yan pala oturur, kediler gibi mır mır mırlanır, uyuklar dururmuş. Ninesi bunun halinden âciz kalıp, ocağı yakmaya, çorbayı pişirip kotarmaya yetişemez olmuş. Sonunda bin nasihat, şu kadar temsilli söz, hem de yalvarıp yakarmadan sonra, canına yetmiş de sopayı kapmış, bu Keloğlanı evden kovalamış. Keloğlandır, bakmış olacak gibi değil, nenesi elinde sopayla kapıya dikilmiş de kas kas gerilmiş. Kendine avludan bir tahta kılıç yontmuş, düşmüş yollara, yürümüş yokuşlara. Gide gide giderek, birim birim sekerek, tepelerden yel gibi, derelerden sel gibi geçerek. Bir aralık kel başına sinekler üşüşmüş, tahta kılıcının yüzüyle vurup on tanesini öldürmüş. Tahta kılıcının üstüne "Bir vuruşta on arslan öldüren Keloğlan" yazmış da yine yürümüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe, düz gitmiş. Gün dönmüş, akşam olmuş. Bir ağacın dibinde konaklayıp yatacağı sırada uzaktan bir ateşin yandığını görmüş. "Biraz yiyecek verirler, hem de yatacak yer gösterirler" diye düşünmüş, ateşin harlayıp parladığı yere doğru yürümüş. Yanaşmış, sokulmuş da, bir de ne görsün? Devler dernek kurmuş derlenmiş, koca kazanları ocağa vurmuş, yemek pişirmiyorlar mı? Selam vermiş, pervasızca bir kenara oturmuş, kılı-

cım da kucağına yatırmış. Keloğlanı bu haliyle, hem de kucağındaki kılıçla gören devler:

– Nedir o kucağındaki koca alâmet, diye sormuşlar. Keloğlan da:

– Kılıçtır, hem de bana göre bir kılıçtır. Bir vuruşta on tane arslan öldürmüştür. Hele üstündeki yazıya bakın, demiş de devlere bir bir göstermiş. Devler, bakmışlar da iyice ürkmüş yılmışlar. Keloğlan bu hali görünce, lafı sürdürmüş:

– Derneğinizi gördüm, sizden bir çuvalcık altın almaya geldim. Davranın hele! deyince bu devler de büsbütün telâşa varıp:

– Hele bir sabah ola, hayrola. Sen yat uyu, biz de gidip altınları toplayalım. Sabaha bir çuval altını tedarik ederiz, demişler. Bunun üzerine Keloğlan eve girmiş de, yatağının içine eğri bir odun kütüğü yatırıp yorganı örtmüş, kendisi de tavan arasına çıkıp beklemiş.

Akşam olup gece çökünce, devler yavaşça içeriye girmişler, Keloğlanın yatağına yaklaşmışlar, yataktaki kütüğü kıyasıya sopalamaya girişmişler. Sonra da bırakıp savuşmuşlar. Gecenin bir vaktinde devler birer köşeye devrilip uyumaya, horultuları da dağı dereyi yankılamaya başlayınca, Keloğlan tavan arasından inmiş, kütüğü yatağından çıkarmış, kendisi girip yatmış. Sabahleyin erkenden bu devler uyanıp eve girince ne görsünler? Keloğlan dimdik, dipdiri karşılarında sırıtıp durmuyor mu?

– Aman Keloğlan, bu gece nasıl uyudun? diye sorunca da Keloğlandır:

– Yatak yumuşak, hem de rahattı, ama birazcık pire vardı, sırtım çok kaşındı, demiş. Bunu duyunca devleri bir tasalı düşüncedir almış. "Vurduğumuz sopalar şuna pire ısırığı gelmiş. Aman Allah şundan nasıl kurtuluruz?" diye telâşlanmışlar. Keloğlandır:

– Haydi bakalım, sabah oldu, vade erdi, getirin şu altınları hele! diye bağırmış. Ama devler ıkınıp sızıldanıp:

– Bu gece dört köşeye adam saldık, parayı denkleştiremedik, bizi bağışla. Yarına muhakkak buluruz, demişler. Ertesi gün akşam olmuş, hava kararmış, devler derlenmiş, kafa kafaya vermişler:

– Aman bu sefer sağlam gidelim. Keloğlan'ı kaynar su ile haşlayalım, deyip kavil karar etmişler. Bunu duyan Keloğlan yine yatağın içine eğri bir odun kütüğü yatırıp yorganı örtmüş, kendisi tavan arasına çıkıp beklemiş. Akşam olup gece çökünce, devler yavaşça içeriye girmişler. Aşağıdan taşıyıp getirdikleri bir kazan dolusu kaynar suyu yatağın üstüne boşaltmışlar. Sonra olduğu gibi bırakıp savuşmuşlar. Gecenin bir vaktinde devler bir köşeye devrilip uyumaya. horultuları da dağı dereyi yankılamaya başlayınca, Keloğlan tavan arasından inmiş, gelip bir köşede yatmış. Sabahleyin bu devler erkenden uyanıp eve gelmişler, yukarıya çıkmışlar. Bir de ne görsünler? Keloğlan dimdik, dipdiri karşılarında sırıtıp durmuyor mu?

– Aman Keloğlan, bu gece nasıl uyudun? diye sorunca da Keloğlandır:

– Yatak yumuşak, hem de rahattı. Ama yün yorganla yün döşek biraz terletti, sabaha karşı azıcık bunaldım, demiş. Bunu duyunca devleri bir tasalı düşüncedir almış. "Döktüğümüz bir kazan dolusu kaynar su şunu biraz terletmiş. Aman Allah, şu Keloğlandan nasıl kurtuluruz?" diye iyice telâşlanmışlar. Keloğlandır:

– Haydi bakalım, sabah oldu, vade erdi, getirin şu altınları hele, demiş. Devler ıkınıp sıkınmışlar, ürküp şaşırmışlar, kafa kafaya verip danışmışlar.

– Biz sana bu parayı veririz, ama bir şartımız var. Bahçe-

deki gülleleri hepimizden uzağa atarsan, alırsın altınları. Lakin atamazsan kelleni keseriz ha! demişler. Keloğlan da bu şarta razı olmuş. Hep birlikte bahçeye çıkmışlar. Bu devler sıraya girmişler, birer birer iri demir gülleleri sallayıp fırlatmaya girişmişler ki, her biri ötekini aşırtmacasına. Sonunda sıra Keloğlana gelmiş. Bakmış ki, önündeki gülleyi fırlatmak şöyle dursun, yerden kaldırmaya gücü yetmeyecek. Yekinmiş de bir öne, bir arkaya, bir sağa, bir de sola bakmış. Bu hali gören devler:

– Hele Keloğlan, önüne, ardına, sağına, soluna ne bakınıp duruyorsun öyle? diye sormuşlar. Keloğlandır:

– Tasarlamadan, hesaplamadan atmak olmaz. Sağa atsam nenem, sola atsam nazlı yâr, öne atsam kardaşlar, arkaya atsam gerek, demiş de davranmış. Hemen devler:

– Hele dur Keloğlan, etme, arkada da bizim kardaşlarımız var, demişler de, Keloğlanı bu kazalı belalı işten vazgeçirmişler. Keoğlandır, yarışı kazanmış, kılıcını sıyırıp çekmiş:

– Haydi bakalım, yarış bitti, vade erdi, haydi getirin şu altınları, yoksa hepinizin kellesini uçursam gerek, demiş. Hemen bu devler davranmışlar, bir deveye bir çuval dolusu altını yüklemişler. Devin biri yularını çekerek Keloğlanın peşinden yürümüş. Az gitmişler, uz gitmişler, yoldan azıp yan gitmişler. Dönmüş dolaşmış, akşamın bir vaktinde, Keloğlanın nenesinin evine varmışlar. Keloğlan kapıyı tıklamış, nenesi açmış:

– Aman nene, sen içerdeki bakırları tangırdat, ben de devin üzerine yürüyüp kesecekmiş gibi yapayım da, şu ceviz kafalı alâmeti korkutup kaçıralım, diye fısılamış. Nene, hemen taşlıkta bakirları tangır tungur yuvarlamış, Keloğlan da:

– Aman tutun, gelin tutun, dayılarım, emmilerim, kardaşlarım, babam, dedem, hele varın, çevirin! diye bağırmış.

Bu dev, altın yüklü devenin ipini koyuvermiş de, tabanları sırtını döverek, adım adım sekerek, soluk soluğa kaçmış ki, ardından anca dumanı görünüyor.

Keloğlan bir çuval altını nenesine vermiş. Konu komşuya bir büyük ziyafet hazırlatmış. Ben de gittim bu doyuma. Diş kirası hediyeler verdiler. Ben eve gelirken, yoluma ördekler çıktılar. "Vrak, vrak!" diye bağrıştılar. Ben de "Bırak, bırak!" diyorlar sandım. Bıraktım kaçtım. Eli boş, karnı aç geldim.

Keloğlan ile Köylüler

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok demesi, çok yemesi günahmış. Vaktin birinde bir ananın bir kel oğlu varmış. Günlerden bir gün bu Keloğlan, anasına:

– Ana, gel şu bizim öküzü keselim, köylüyü davet edelim. Sonra da onlar bizi sırayla davet ederler. Bir gün birinde, öteki gün birinde, geçinir gideriz, demiş. Tek öküzlerini kesmişler, köylüyü yemeğe davet etmişler. Yemişler, içmişler, hoş geçinişler. Aradan bir gün geçmiş, Keloğlanla anası sıra yemeklerini beklerken, bunların etinden yiyen köylüler bir bir gelip Keloğlanın bacasından aşağı birer kürek hayvan gübresi döküp gitmişler. Keloğlan da ocak başında durur, yemek daveti yerine gökyüzünden dökülen bu kısmete bakarmış. Bir şaşmış, iki düşünmüş, sonunda davranıp gübreleri avluya taşımış, paçalarını çemrelemiş, saman dökmüş, basa basa çiğneyip yoğurmuş. Top top tezek yapıp dizmiş. Birkaç günde kurutmuş, çuvallara doldurmuş. Yüklenip götürmüş bir yolun başına bu çuvalları. Üstüne çıkıp bir hoşça oturmuş, beklemiş. O sırada yoldan ağır bir kervan kopup gelmiş. Kervancıbaşı, Keloğlanın önüne gelince atını durdurmuş. Keloğlanın üstüne çıkıp oturduğu çuvalların içindekileri merak etmiş. Ama Keloğlan bir türlü göstermiyor, hem de ne olduğunu söylemiyormuş. Bir vakit çekişmişler, laf dolandırıp, söz yarıştırmışlar. Lakin nafile. Keloğlanın ağzından bir araba dolusu tekerleme dökülmüş de, kervancıbaşının merakını sindirip bastıracak, hayra medar, derdine ilaç bir tek şey sızdırma-

mış. Sonunda kervancıbaşı hayvanlardaki yükleri indirip kumaş balyalarını vermiş, karşılığında Keloğlanın tezek çuvallarını yükleyip yürümüş. Keloğlan da bu kumaşları eşeğine yüklemiş, sürüp köyüne gelmiş. Hem yürüyor, hem de bağırarak:

– Aman, vay vay, hayvan gübresi, sığır mayısı bir para etti, bir para etti ki, pazarı altın pahasına gitti, diye durmadan söylenir, bir yandan da şıkır şıkır oynarmış. Bunu duyan komşuları hemen ahırlarına koşuşmuşlar, hemen hayvanların altından dumanları tüten gübreleri mendillerine, torbalarına doldurmuşlar, hemen çarşı boyuna koşmuşlar.

– Azıcık, sıcacık, ama tazecik, azıcık, sıcacık ama tazecik, diye mallarını överek satmaya başlamışlar. Adamın biri merak etmiş, mendili açıp içine bakmış. Bir de ne görsün! Hayvan gübresi! Adamın bağırmasıyla çarşı halkı bunların başına toplanmış, bir güzel sopa atmışlar ve çarşıdan kovalamışlar.

Yeller esmiş, rüzgârlar üfürmüş, yağmurlar yağmış, seller akmış, günler akşama, akşamlar sabaha kavuşmuş, böylece aradan bir eyyam geçmiş. Bu Keloğlan kesip komşularına yedirdiği öküzün derisini alıp pazara satmaya götürmüş. Yolda bir köse görmüş, ona bu deriyi bir ölçek darıya satmış. Lakin bu kösenin evi uzakmış. Keloğlana öküz derisini evine kadar götürmesini söylemiş. Keloğlan, deriyi eşeğin terkisine atmış da, darı heybesini doldurmak için kösenin evine doğru yollanmış. Gelip kapıya dayanmış.

– Öküzümün derisini, kösenin bir ölçek darısına değiştim. Deriyi alacaksın, darıyı vereceksin! diye seslenmiş, Kösenin karısı da o sırada oturmuş, hovardasıyla yemek yiyormuş. Bu adamı hemen götürüp büyük bir küpün içine saklayıp üstünü örtmüş. Kapıyı Keloğlana açmış. Deriyi almış. Ka-

dın evin altındaki ambarı açıp bu Keloğlana bir ölçek darı ölçüp vermiş. Ama bu Keloğlan heybesinin ağzını eğip yarısını yere dökmüş. Oturup teker teker toplayıp heybesine doldurmaya başlamış.

Akşam olmuş, ortalık kararmış, köse eve gelmiş. Bakmış ki, bu Keloğlan ev altında, ocağın alaca ışığında hâlâ eğilip kalkıyor, darı topluyor. Bir zaman beklemiş köse, karnı acıkmış. Bakmış Keloğlanın işi bitmiyor. Savuşturamayacağını anlayınca, Keloğlanı yemeğe buyur etmiş. Bunlar, Keloğlanla köse, karşılıklı bağdaş kurmuşlar. Kadın da önlerine bir tas imansız bulgur çorbası getirip koymuş. Beri yandan Keloğlanın aç eşeği yem torbasının boynuna asılmadığını görünce, başlamış anırmaya. Keloğlan kaşığı bırakıp dinlemeye, sinsi sinsi gülmeye başlamış. Köse buna:

– Nedir Keloğlan, eşeği durup dinliyorsun, hem de sırıtıyorsun? demiş. O da:

– Benim eşeğim her şeyi bilir. Ben de onun dediğini bir güzel anlarım. "Dolapta bir tepsi börek dururken imansız bulgur çorbası içilir mi?" diyor, demiş. Kadın çaresiz dolaptaki böreği çıkarıp getirmiş. Onu bir güzel yedikten sonra eşek bir daha anırmış. Böylece eşeğin her anırışında dolaptaki yemekleri çıkarıp yemişler, hoş geçmişler.

Ocak başında keyif sürerken, hem de laf değirmeni çevirirken, eşek yine anırmış. Keloğlan da kulaklarını dikip dinlemiş, sonra da sırıtmış. Bu köse:

– Ne o Keloğlan, eşeği yine durup dinliyorsun, hem de sırıtıyorsun?

Keloğlan ocakta kaynamakta olan bir kazan suyu kaldırıp küpün içine dökmüş. Kaynar su başından aşağıya dökülünce küpün içindeki hovarda sırtarıp kalmış. Keloğlan, küpü devirip hovardayı dışarı çıkarınca, köse karısını boşamış.

Keloğlan, eşeğine binip tam giderken, bu köse eşeğine alıcı olmuş. Bir vakit çekişmişler. Pazarlığa girişmişler, laf dolandırıp sözyarıştırmışlar, sonunda anlaşmışlar. Köse varını yoğunu Keloğlana vermiş, üstelik bir de eşek bağışlamış. Keloğlan, köşede sırtarıp kalmış hovardayı eşeğe yüklemiş, deh, çüş diyerekyürümüş. Yolda giderken bir katır kervanına rastlamış. Katırlardan biri bunun eşeğine çarpınca, üstündeki ölüyü bayırdan aşağı teker meker yuvarlamış. Keloğlan da zaten bunu gözlermiş:

– Ah babacığım, vah babacığım. Dünyasına doymadan giden hovarda babacığım! Babamı öldürdünüz, kanına kan, canına can istiyorum, diye bağırıp ağlamaya girişmiş ki, yer gök böğürtüsüne dönermiş. Kervancı ürkmüş, korkmuş, hem de iyice yılmış. On katır yükü bağışlamış. Keloğlan hâlâ yırtınır, yeri göğü inletirmiş. Beş daha vermiş, yine olmamış. Sonunda bütün kervanı bağışlamış da, yakasını anca sıyırmış, savuşmuş.

Keloğlan katır kervanının önüne geçmiş, eşeğine binmiş, köyüne gitmiş. Hem yürür, hem de bağırırmış:

– Aman, vay vay, kart öküzün derisi bir para etti, bir para etti ki, pazarı altın pahasına gitti, diye durmadan söylenir, bir yandan da şıkır şıkır oynar gidermiş. Bunu duyan komşuları hemen ahırlarına koşuşmuşlar, hemen öküzlerini bir iki demeyip kesip boğazlamışlar. Derilerini yüzüp sırtlamışlar, hemen çarşı boyuna koşmuşlar. Orası burası derken dönüp dolaşmışlar, lakin hiçbiri satamamış. Akşam olup herkes ortalıktan çekilince, bunlar da sırtlarında ıslak öküz derileriyle ortada kalınca, başlarına gelen işi anlamışlar. Kavil karar bağlamışlar, Keloğlanı öldürmeye yemin etmişler.

Dönüp gelmişler köylerine. Bir cuma günü Keloğlanı bir takrip yakalayıp bir çuvala koyup bağlamışlar. Sürüyüp bir

dere kenarına getirmişler. Tam sallayıp atacakları sırada içlerinden birisi:

– Aman cuma vaktidir. Namazdan önce atmayalım günah olur. Şu çalının dibine bırakalım. Namazdan sonra gelir alırız, demiş. Hepsi de bunu kabul edip cuma namazına gitmişler.

Onlar abdeste soyunup namaza dursunlar, derenin kenarına bir çoban sürüsünü güderek gelmiş. Keloğlan ayak seslerinden, hem de çobanın ırlamalarından bunu sezmiş de:

– Çoban, hele çoban! diye bağırmış. Çoban da gelmiş, bunu çalı dibinde bulmuş. Çuvalın bağım çözmüş çıkarmış. Bu Keloğlan bir yandan ağlar, bir yandan sızlanırmış:

– Ah başıma gelenler, vah başıma gelenler. Beni padişahın kızına vereceklerdi. Ama istemiyorum. Gel sen benim yerime şu çuvala gir de, padişahın kızıyla evlen, demiş. Dağın bayırın saf çobanı buna bir güzel inanmış. Çuvalın içine girmiş. Keloğlan da ağzını pek bağlayıp çalının dibine yatırmış.

Namaz sonunda köylüler çıkıp gelmişler. Çuvala yapışıp başlamışlar dereye doğru sallamaya... Çoban da bir yandan seslenirmiş:

– Aman beni suya salmayın, padişahın kızıyla evleniyorum, der dururmuş. Köylüler bu laflara, hem de manasız sözlere büsbütün kızmışlar, zavallı çobanı hoplatıp suya fırlatmışlar.

Keloğlan, sürüyü güde güde, türkü çağıra çağıra, akşama doğru köye varmış:

– Aman, vay vay, suyun altında bir davar var, bir davar var. Ne iyi eylediniz de beni oraya attınız. Bunları sürüp çıkarıp getirdim, diye durmadan söylenir, bir yandan da şıkır şıkır oynarmış. Bunu duyan komşuları birbiri peşinden koşmuş, dereye atlamış. Zavallı bir dul kadının da bir tek oğulcağızı varmış. Anası buna:

– Oğul git, bir davar da sen al gel, demiş. Bu çocuk, güzel bir davar seçeyim diye derenin en derin yerine atlamış. Bakmış ki boğulacak, başlamış:

– Gılk gılk, gılk gılk! diye bağırmaya. Anası da yukarıda durmuş:

– Aman oğlum kırk tane istemem. Bir tane yeter, der dururmuş. Böylece o çocuk da "gılk gılk" diye diye boğulup gitmiş. Böylece köyün bütün erkekleri boğulmuş. Karıları da dul kalmış.

Onlar ermiş muratlarına, darısı bizim başımıza.

Köse Değirmenci ile Keloğlan

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde, memleketin birinde, bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlana babası, ölüm döşeğinde, boyu kısa, kendi köselerle alışveriş etmemesini, yola da, işe de koşulmamasını vasiyet etmiş. Günlerden bir gün, bu Keloğlan, eşeğine iki tay, bir kile buğday yüklemiş, değirmenin yolunu tutmuş. Yamaçtan aşağı, suyun akarına kurulmuş değirmenlerin en altındakine varmış. Yükünü kapının önüne yıkmış, bir de içeriye girmiş bakmış ki, bir köse değirmenci, boyu da kısa, gözleri çakır, durmaz sırıtır, gözlerini de belertmiş, Keloğlana bakmıyor mu?

– Hoş vardın, safalar getirdin Keloğlan, hele buyur, geliver geliver, ne istersen deyiver, diye çağırmış. Bu Keloğlan, başının kelini kaşımış da bir duralamış.

– Un öğütmeye iki tay, bir kile buğday getirdiydim, ama vazgeçtim. Babam ölürken boyu kısalarla, hem de köselerle alışveriş etme, yola, işe koşulma diye vasiyet etmişti. Dur, eşeğe yükümü sarayım da, yukarı değirmene varayım, demiş. Sakalı köse, boyu kısa değirmenci de:

– Hele Keloğlan, gel etme, eyleme, buğdayım öğütüvereyim. Gözünün önünde nasıl hile edecekmişim? Kilede iki kaşık hakkımı alırım, gerisini doldur çuvalına, al götür, diye önüne dökülüp andlar edip, laflar, düzenli sözler sattıysa da, faydasız... Bu Keloğlan, yükünü sarmış, eşeğine de deh demiş de, doğru dere boyundan çıkmış, üstteki değirmene var-

mış. Kösenin bu hal camm pek sıkmış, onuruna dokunmuş. Davranıp, keseden koşmuş yukarı değirmene, Keloğlandan önce ulaşmış, bu değirmenin sahibiyle anlaşmış da, geçmiş çubuğunu yakmış oturmuş. Keloğlan, eşeğini dürteleyerek kan ter içinde gelmiş, yükünü kapının önüne yıkmış, bir de içeri girmiş, bakmış ki, aşağı değirmendeki şu köse, boyu da kısa, durmaz sırıtır, çakır gözleri fıldır fıldır.

– Hele köse, boyu da kısa, sen nerelerden çıktın, sen aşağı değirmenin sahibi değil miydin?

Bu değirmenci de:

– Ne dersin Keloğlan, neler söylersin, ben bu değirmenin sahibiyim, aşağıdaki kardeşimdir, deyince, bu Keloğlan, başımn kelini kaşımış da bir duralamış.

– Ekmeklik un öğütmeye iki tay, bir kile buğday getirdim, ama vazgeçtim. Babamın ölürken, boyu kısa, sakalı köselerle alışveriş etme, işe, yola koşulma diye vasiyeti var. Boz eşeğe yükümü sarayım da yukarı değirmene varayım, demiş. Boyu kisa, sakalı köse değirmenci de:

– Hele Keloğlan, gel etme, dur eyleme, buğdayını öğütüvereyim. Gözünün önünde nasıl bir hile edecekmişim? Kilesinde iki kaşık değirmenci hakkı alırım, gerisini doldur çuvalına, al götür, diye önüne dökülüp andlar edip laflar, düzenli sözler çattıysa da, faydasız. Keloğlan yükünü sarmış, eşeğine deh demiş de, dere boyundan doğru çıkmış üstteki değirmene varmış. Kösenin bu hal camm pek sıkmış, onuruna da dokunmuş. Davranıp keseden koşmuş, yukarı değirmene Keloğlandan önce ulaşmış. Bu değirmenin sahibiyle anlaşmış da, çubuğunu yakmış, geçmiş oturmuş. Bu Keloğlan eşeğini dürteleyerek kan ter içinde gelmiş, yükünü kapının önüne yıkmış, bir de içeri girmiş bakmış ki, aşağı değirmendeki şu köse, boyu da kısa, çakır gözleri fıldır fıldır, hiç durmaz sırıtır.

– Hele köse, boyu hepten kısa, sen nerelerden çıktın, sen aşağı değirmenin sahibi değil miydin?

Bu değirmenci de:

– Ne dersin Keloğlan, neler söylersin, hu değirmenin sahibiyim. Onlar da küçük kardeşlerimindir, demiş. Keloğlan bakmış başka değirmen yok. Ununu öğütmeden geri dönmek de olmaz. "Adam sende," demiş, "babam bana vasiyet ettiydi ama öğütülürken başında dikilip hile yaptırmadıktan sonra zarar etmez" demiş de, çuvalları sırtlayıp değirmene sokmuş. Buğdaylar "van, van, hışır, hışır" ederek öğütüledursun, gece olmuş. Bunlar ocağı yakmış, köse ile karşılıklı geçip oturmuşlar. Bir zaman sonra ikisinin karın iyice acıkmış. Köse, Keloğlana:

– Hele Keloğlan, aç acına ocak başında pineklemekle sabah olmaz. Gel seninle ortaklığına, unu benden, uğrası senden, bir çörek edelim de, şu ateşte pişirelim, demiş. Keloğlan, başının kelini kaşımış da, bir duralamış, şöyle bir tasarlamış "Bu işte köse ziyanlı, uğra ne kadar gidecek? Unu ondan olunca ben kârlıyım" diye düşünmüş de razı gelmiş. Kalkmış köse, bir tekneye un dökmüş...

– Unu benden, gördün mü Keloğlan? deyip içine boşaltmış suyu.. Hamur olmuş cıvık cıvık bir çorba.

– Uğrası senden, getir Keloğlan! demiş. Keloğlan oluğun ağzından değirmencinin hak kaşığı ile uğra taşımış. Hamur olmuş taş gibi. Köse boşaltmış tekneye suyu. Hamur olmuş cıvık cıvık bir çorba.

– Uğrası senden, getir Keloğlan! diye bağırmış. Keloğlan her seferinde bir ölçek un kaldırıp hak kaşığı ile uğra taşımış durmadan. Böylece Keloğlan, gide gele, öğütülen buğdayın bir tayını tekneye uğra diye taşımış. Sonunda değirmen çöreği yoğrulmuş. Keloğlan içinden "Bu pazarlıkta bir kertik yer

var ama, hele dur bakalım! Bir ölçek ununu bizim bir yük uğraya denk getirdin köse, işin sonunu getirelim" demiş de ikisi meydan sinisi gibi koca çöreği kaldırıp, ocaktaki ateşli külün içine yatırmışlar. Çörek pişedursun, bunlar ocak başındaki eski yerlerine karşılıklı oturup beklemişler. Bu köse bir aralık:

– Hele gel, Keloğlan, seninle yalan yarışı edelim. Hangimiz daha büyük iki yalan uydurursa çörek onun olsun, demiş. Keloğlan her ne kadar:

– Ben yalan bilmem. Bu çöreğin pazarlığında da aklım iyice karıştı, dese de faydasız. Gecenin bir vakti. Kösenin gözleri fıldır fıldır dönüyor. Başlamış yalanlarını anlatmaya:

– Babamın düğününde keşkek kaynattığımız kocaman bir kazanımız vardı. Kepçe ile karıştırıp aktardıkça kazanın dibi aşınmış, delinmiş. Onarmak için dokuz bakırcı getirttik. Dokuzu da kazanın içine girdiler, çekiçle taklatarak dövmeye başladılar. Ustalar o kadar uzak düştüler ki, birbirlerinin çekiç seslerini duymadılar.

Ardından ikinci yalanını anlatmaya başlamış:

– Geçen yıl değirmenin önüne bir kabak ekmiştim. Çimlendi, uzadı, dört yana kol salmaya başladı. Sürgenlerinden biri çok uzadı. Ben de bu sürgeni çaydan geçirdim. Karşı dağdaki çam ağacına sardırdım. Gel zaman git zaman bu çay taştı. Köprü yıkıldı. Yolcular o dağdan bu tepeye kabak sürgeninin üstünden geçmeye başladılar. Gittikçe bu sürgen daha kalınlaştı. Üstünden kervanlar, arabalar geçmeye başladı. Bir gün baltayı aldım. Köyüme gitmek için yola çıktım. Kabak köprüsünden geçiyordum. Baktım daldan kocaman kocaman yüzlerce kabak dökülmüş. Bu kabaklardan birine bir balta indirdim. Balta kaçtı kabağın içine. Baltayı almak için ben de içine girdim. Günlerce aradım, bulamadım. Kabaktan dışarı çıkarken ak sakallı bir dedeye rastladım. Dede bana:

– Buralarda ne ararsın, oğlum? diye sordu. Ben de "Aman, ak sakallı koca dede. Kabağın içine baltamı kaçırdım, onu arıyorum" dedim. Dede güldü: "Aman oğlum, kabağın içinde ben bir sürü devemi kaybettim, gençliğimden beri onları ararım. Bu uğurda saçımı, sakalımı ağarttım. Hâlâ bulamadım. Sen, bir baltayı nasıl bulacaksın? Vazgeç bu işten" dedi.

Köse, ikinci masalını da bitirince sıra Keloğlana gelmiş. O da başlamış:

– Bizim vakti zamanında bir kovan arımız vardı. Her akşam arıları sayar, kovana kapatırdım. Bir gün içlerindeki topal arı gelmedi. Çuvaldızı yere diktim, tuttum tepesine çıktım. Dört yammı gözetledim. Bir de ne göreyim? Bizim topal arı karşı ovada bir mandaya eş olmuş, çift sürmüyor mu? Vardım çiftçinin yanına. Bacağındaki kızıl ipliği işaret gösterdim. Tarladan çift kirası hakkımı istedim. Uzatmayalım. Buğdaylar bitti, gelişti. Ekinleri biçmeye gittim. Çöreğin uğrasını bu tarlanın çift hakkından kaldırdım. Tarlanın kıyısındaki ceviz ağacının dibinden bir domuz kaçtı. Ardından bir tırpan savurdum. Tırpan domuzun ardına battı. Domuz kaçtı, tırpan biçti. Domuz kaçtı, tırpan biçti. Uzun etme köse, bu çörek Keloğlana düştü, demiş de hiç ara vermeden ikinci yalanına başlamış:

– Günlerden bir gün gene topal arı gelmedi. Babam "Şu balta ibik, çil horozu eyerle de, bul gel" dedi. Çil horozu eyerledim. Bindim arıyı aradım. Bayırda bulup getirdim. Ama eyer horozun boynunu vurmuş, bir göz irinli yara açılmış. Nenem sağalsın diye üstüne bir ceviz yaprağı sardı. Bir zaman sonra horozun boynunda bir ceviz ağacı bitti, uzandı. Kocaman bir ceviz ağacı oldu. Köyün çocukları ceviz ağacını taşlamaya başladılar. Üstünde o kadar taş, toprak birikti ki, iki evlek tarla oldu. Bu tarlaya buğday ektik. İşte ocaktaki çöreğin buğdayı-

nın yarısım da o tarladan kaldırdım. Bu yalan boyunu aştı, uzun etme köse, çörek Keloğlana düştü, demesiyle, ocakta pişip kabarmış olan çöreği çekip almış. Köse de çaresiz boyun eğmiş. Keloğlan, bıçağını çıkarmış ucundan bir dilim kesmiş, ağzını şaplata şaplata yemeye başlamış. Kösenin açlıktan gözleri iyice kızarmış.

– Aman Keloğlan, bana parasıyla beş akçelik çörek ver veresiye. Şimdi üstümde para yok, yarın köyde öderim, demiş. Keloğlan kel başını kaşımış, sonunda razı olup ter bir parça kesmiş. Ama köse bununla doymamış. Tekrar beş akçelik veresiye çörek istemiş. Keloğlan inceden ter bir parça kesmiş. Köse yine doymamış. Bir daha kesmiş. Doymak ne mümkün? Gün ışımış. Buğdayın yarı tayı öğütülmüş. Keloğlan, eşeğin bir yanına un çuvalını, bir yanına da koca çöreği tay edip sarmış. Yola çıkıp köyüne varmış. Yükünü evine yıkıp, doğru kösenin köyüne, alacağını istemeye gitmiş. Bu köse karısına iyice tembihlemiş:

– Yarına Keloğlan gelecek, alacağını istemeye. Kapıya çık. Ağla, sızla, kocam öldü diye ağıt yak, bozla.

Keloğlan geldiği zaman kadın kocasının dediğini yapmış. Keloğlan da:

– Vah, vah, daha dün akşam değirmende çörek pişirdiydik, bana da on akça borcu vardı, diyerek köyün içinde oraya buraya koşuşmuş. Bütün köylüyü ayağa kaldırmış. Cemaati toplayıp, imamı, muhtarı bulup kösenin kapısına getirmiş. Gayrı çaresiz kalmış, köse de sırt üstü uzanmış, bunu kaldırıp teneşire koymuşlar, yıkayıp kefenlemişler. Geceleyin omuzlayıp köyün mezarlığına kaldırıp gömmüşler. Keloğlan, herkes çekilip gittikten sonra mezarlığa dönüp mezarın başındaki bir selvi ağacına çıkmış da, "Bakalım bu köse ne yapacak?" diye beklemiş.

O sırada kırk haramiler yüklü hayvanlarıyla gelip, hırsızladıkları malları ortaya döküp bölüşmeye başlamışlar. Çil çil altınlar, torba torba akçe, mecidiye, mücevherler, top top kumaşlar, antika silahları aralarında bölüştükten sonra, ortada bir türlü bölüşemedikleri altın kabzalı, mücevher kakmalı bir kılıç kalmış. Uzun çekişmeler, azgın konuşmalardan sonra içlerinden birisi:

– Mezarlıkta yeni gömülmüş bir ölü varsa çıkaralım. Kim boynunu bir vuruşta uçurursa, kılıç onun hakkıdır, ona düşer, deyince, herkes bunu kabul etmiş. Hemen araştırıp, o gün gömülmüş olan kösenin mezarını açıp, bacağından çekip dışarı çıkarmışlar. Bakmışlar ki, bu kösenin çakır gözleri çıldır çıldır bakıyor, fıldırfıldır dönüyor. Korkmuşlar, birbirlerine girmişler.

– Aman bre, sizin hepiniz böyle sırt üstü yatar da, çıldır çıldır bakar mısınız?

Köse de boğuk boğuk, derinden:

– Bakarız, bakarız, demiş. Onlar da:

– Arkadaşlarını çağırsan hemen gelirler mi? diye sormuşlar. Köse:

– Gelirler, gelirler, demiş, boğuk boğuk, derinden.

– Hele, çağır bakalım şunları, demişler. Bu köse de kefeninin arasından ellerini çıkarıp şak şak çarparak:

– Toplanın, toplanın! diye seslenmiş. Bunun üzerine kavağın doruğundan Keloğlan şak şak ellerini çırparak cevap vermiş:

– Geliyoruz, geliyoruz!

Bunu duyan haramiler "Amanın, cinler, hortlaklar bastı, savuşun arkadaşlar!" diyerek, bütün mallarını bırakıp birbirlerini çiğneyerek kaçışmışlar. Çetenin bütün vurgun malları tınazlar gibi yığılıp ortada kalmış. Keloğlan kavaktan inmiş.

Köse buna:

– Ulan Keloğlan, onbeş akça için başıma bunca işleri getirdin. Senin elinden kurtulmak için diri diri mezara bile girdim, demiş. Sonra oturmuşlar, "Bir sana, bir bana" diye ortadaki mal yığınını bölüşmeye girişmişler. O sırada kırk haramiler içlerinden birini cinlerin yaptıklarını anlamak için yollamışlar. Mallarının, paralarının ne olduğunu merak ediyorlarmış. Harami sürüne sürüne, mezar taşlarının, ağaçların ardına sine sine gelmiş. Bunların seslerini duyacak kadar yanaşmış. O sırada bölüşme bitmiş de, Keloğlan:

– Hele, camgöz köse, benim şu akşamki onbeş akça çörek parasım ver bakalım, diye köseyi çal yaka sıkıştırmaya başlamış. Köse de mezarların arasından harami gözcüsünün geldiğini görmüş de, uzandığı gibi herifin fesini kapınca:

– Hele, al şunu da, onbeş akçanın yerine say, diye Keloğlana atınca, bu harami korkusundan sırt üstü devrilip, yuvarlana yuvarlana, düşe kalka, mezarlıktan camm güç kurtarmış da arkadaşlarına kavuşmuş. Bunların elebaşısı:

– Ey, anlat bakalım, ecinniler, hortlaklar ne ederler? diye sorunca, bu da nefes nefese tıkanarak:

– Ne edecekler. Onbeşer akçadan, onca dağlarca malı bölüşmüşler de, içlerinden birisine hisse düşmemiş. Onbeş akçaya karşılık benim yağlı fesimi kapıp verdiler. Anlayın kalabalığı, deyince, bunların hepsi de "Amanın, artık buralarda durmak olmaz. Başka yerlere gidelim" diye kaçıp savuşmuşlar.

Köse ile Keloğlan da ölünceye kadar komşu yaşamışlar. Ama birbirlerine oynadıkları oyunun sonu gelmemiş. Tanrı onların da yazısını bu yüzden yazmış.

Onlar ermiş muratlarına, darısı başımıza.

Dev Anası ile Keloğlan

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok demesi de, çok yemesi de günahmış. Vaktin birinde bir ülkenin ücra bir köyünde bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlanın ana babası ölmüş de, bakılmaya muhtaç iki kızkardeşi kalmış. Bunlar çok fakir, çaresiz kaldıklarından, her gece evin birine yemeğe giderlermiş. Köyün bir ucunda, ormana bitişik oturan bir dev anası varmış. Bu fakirler bütün köyü dolaşmışlar, sonra gezmişler de akşamın birinde, bu dev anasının evine konuk olmuşlar. Yemek yemişler de, çekilip yatmışlar. Bu dev anası da ocak başına oturmuş, bunların uyumalarını bekler, gözleri çıldır çıldır döner de, insan etine alışkın karnı gurul gurul öter, odun yongasıyla dişlerinin arasını karıştırırmış. Keloğlan da dev anasının bu hallerini gözleyip, gaflet bastırıp, uykuya varınca, kendilerini kesip tavandaki çengellere asacağını, budayıp pişireceğini, birkaç gün öğün edip yiyeceğini anlamış. Her iki ablasına da hal ve keyfiyet şöyle şöyledir deyip anlattıysa da, bunlar yorgunluğa, uykusuzluğa, hem de yağlı yemeğin verdiği ağırlığa dayanamayıp dalıp gitmişler. Bu Keloğlan mindere uzanmış da, kirpili gözünü yummamış, dev anasının çıkıp gelmesini beklemiş.

Dev anası ocak başında beklemiş. Ortalıktan el ayak çekildikten, evlerin ve ahırların üstüne uykular çöktükten sonra, kalkmış, yavaş yavaş bunların odasına yürümüş, eğilmiş bakmış ki, Keloğlan hâlâ uyumamış, çıldır çıldır bakıyor, sormuş:

– Kim uyur, kim uyamk?

Keloğlan yattığı yerden karşılamış:

– Herkes uyur, Keloğlan uyamk.

Dev anası da:

– Keloğlan neden uyumaz?

– Uyumadan önce, anam bana yağda yumurta pişirir getirirdi de, öyle uyurdum, demiş bu Keloğlan. Dev anası da gecenin bir vakti hemen kümese koşmuş, bu Keloğlana yağda yumurta pişirmiş getirmiş. Keloğlan oturup yemiş, dibini sıyırıp yalamış. Yatmış, ama yine de uyumamış. Dev anası ocak başında oturmuş beklemiş. Kurt, kuş uyumuş, dağ, taş uyumuş, sular uyumuş, bu Keloğlan yine uyumamış. Dev anası beklemiş beklemiş de, kalkmış, yavaş yavaş bunların odasına yürümüş, eğilmiş bakmış ki, bu Keloğlan hâlâ uyumamış, çıldır çıldır bakıyor, sormuş:

– Kim uyur, kim uyamk?

Keloğlan yattığı yerden karşılamış:

– Herkes uyur, Keloğlan uyamk!

Dev anası da:

– Keloğlan neden uyumaz?

– Yatmadan önce, anam bana taze çalkama ayran getirirdi de, öyle uyurdum, demiş bu Keloğlan. Dev anası da gecenin bir vakti, hemen kilere koşmuş, yoğurt ezmiş, bir kase dolusu çalkama ayran yapmış, Keloğlana getirmiş. Keloğlan koca tası başına dikmiş, içini de yalayıp sıyırmış. Oh çekip yatmış, ama yine de uyumamış. Yattığı yerde gözleri tavana dikili, fıldır fıldır döner, çıldır çıldır oynarmış.

Dev anasıdır, ocak başında oturmuş beklemiş. Kurt kuş uyumuş, dağ, taş uyumuş, sular uyumuş da, bu Keloğlan uyumamış. Dev anası beklemiş beklemiş de, kalkmış, yavaş yavaş bunların odasına yürümüş, eğilmiş bakmış ki, bu Keloğlan hâlâ uyumamış, çıldır çıldır bakıyor. Sormuş:

– Kim uyur, kim uyanık?

Keloğlan, yattığı yerden karşılamış:

– Herkes uyur, Keloğlan uyanık.

Dev anası da:

– Keloğlan neden uyumaz?

Yatmadan önce, anam bana elekle dereden taze su getirirdi de öyle uyurdum, demiş bu Keloğlan. Bu dev anası da gecenin bir vakti hemen duvardan eleği aldığı gibi dereye koşmuş. Dev anası, elekle su taşıyacağım diye, doldur çıkar, uğraşadursun, Keloğlan hemen ablalarını dürtüp uyandırmış, pabuçlarını yolda giyerek koşmaya başlamışlar. Ama Keloğlan, altı ağızlı çakısını dev anasının evinde unutmuş. Yolda durmuş da, kel kafasını kaşıyıp düşünmüş, ablalarına:

– Haydi siz eve gidin, ben çakımı alıp geleyim, demiş. Koşup dev anasının evine gelmiş. Tam o sırada dev anası da kalburla su taşımaktan vazgeçmiş de eve geliyormuş. Keloğlan, onu görünce, hemen yüklüğe girip saklanmış. Çakısını açmış da, yüklük içinde öteyi beriyi çizip yontmaya başlamış. Dev anası da bu çıtırtıları dinlemiş dinlemiş de:

Tıkır mıkır fareler,
Pöstekisi kareler
Keloğlan elden gitti,
Yüreğimde yareler

demiş de yüklüğün kapısını açmış. Bir de ne görsün? Keloğlandır, elinde çakısı öteyi beriyi kertip yontmuyor mu?

– Aman Keloğlan, seni elden kaçırdım sanmıştım, iyi girdin pençeme, demiş, bunu yakaladığı gibi bir çuvala tıkmış, ağzından bağlayıp tavandaki çengele çekip asmış. Öcünü alasıya dövmek için söve söylene, ince ve budaklıca bir sopa kesmeye gitmiş.

Dev anası ormanda irice ve de budaklıca sopa arayadursun, Keloğlan çakısı ile çuvalın ağzını açmış da, ipini çözüp aşağıya inmiş. Hemen ahırdan dev anasının sevgili buzağısını kucaklayıp getirmiş. Çuvala tıkmış, ağzından bağlayıp tavandaki çengele çekip asmış. Dev anası toparlanıp gelmeden koşup savuşmuş. Dev anası kestiği sopayı savurarak, Keloğlana sövüp sayarak gelmiş de, gerilip gerilip tavana asılı çuvala vurmaya girişmiş ki, Allah yarattı dememiş. Ha babam vururken, çuvalın içinden "beee, beee!" sesleri geliyormuş.

– Hele yalancı, bire dolancı Keloğlan, kendine acındırmak için buzağım gibi de böğürürsün ha! diye çuvala öyle bir girişmiş ki, bir süre sonra buzağının sesi kesilmiş, çuvaldan ince ince kan sızmaya başlamış. Bunu gören dev anası çuvalı çengelden indirmiş. Ağzını açmış ki, bir de ne görsün! Sevgili buzağısı dayaktan et kemik yığını haline gelmiş de, yığılı kalmış. Dev anası yere çökmüş de, sevgili buzağısını kucaklamış. Hüngür hüngür ağlamış da, höykür höykür höykürmüş. Keloğlana bir kızmış ki, saçları başına dikilmiş, bitleri de tepesine derilmiş. Sopasını kapmış da, Keloğlanın peşinden koşmuş. Irmağın kenarına ulaşmış ki, üç kardeş karşı yakaya geçmiş. Dev anası bu yakadan seslenmiş:

Keloğlan, kelli oğlan
Oyunları yaman oğlan,
Ben burada şaşakaldım,
Sen nasıl aştın oğlan?

Keloğlan da öte yakadan seslenmiş:

– Orada bir kırık araba var, tekerini bağla da, yürü geç, yürü geç!

Dev anası hemen arabaya koşmuş, tekerinin birini çekip çıkarmış, ayağına bağlayarak yürümüş, ırmağa girmiş. Yürüdükçe batmış, ha dedikçe tekerlek bunu dibe çekmiş. "Hay

hak, hay hak" diye diye horuldamış, boğulup da dibe kaynamış gitmiş.

Keloğlan da dev anasının elinden, hem de şerrinden kurtulmuş. Onlar ermiş muradına, biz bakalım başımızın çaresine.

Keloğlan ile İki Padişah

Bir varmış, bir yokmuş, Tanrının kulu çokmuş, çok yemesi, çok demesi günahmış. Vaktin birinde bir öksüz, kimsesiz Keloğlan varmış. Nerede akşam orada sabah, katıksız yavan, bulunca yer, bulamayınca da sırt üstü yatar, yıldızları seyredermiş. Gökyüzünde ne var, ne yok, Demirkazık hangisi, ülker terazi hangisi, akrep ne yanda, kürsü ne yönde, hepsini arar bulurmuş. Ana yok, baba yok, sırtına bir yama vuran, eline bir dilim ekmek veren de yokmuş. Bu Keloğlan, ekmeğini taştan, aşını da işten çıkarmayı küçük yaşından öğrenmiş. Yaşıtları, akranları sokak aralarında birdirbir oynayıp zıpzıp yuvarlarken, sırtına ağır yükleri yüklenip alnından ter sızdırarak çalışmasını da, düşünüp taşınmasını da adım adım öğrenmiş de, karanlık gecede kara taşın altındaki kara karıncayı bilir, arayınca da bulur olmuş.

Bu Keloğlan günün birinde padişahın sarayı önünden geçiyormuş. Bakmış ki, pencerede bir kız oturur. Kız değil ay parçası, doğan aya sen dur da yerine ben doğayım diyor. Keloğlandır durakalmış. Bir hoş olmuş. Üçyüzaltmış damardan ateş yürümüş. Kam kaynamış coşmuş, ayakları da duvarın dibine saplanıp kalmış. Keloğlan sağa gidecek olur, ayakları döner, pencerenin dibine gelirmiş. Sola yürüyecek olur, ayakları başının hükmünü dinlemezmiş. Akşama kadar ne yana gitmişse, dönüp dolâşıp pencerenin önüne gelmiş. Bir başka şey edemez, düşünemez olmuş. Ateşi gizliymiş, yüreğinin derinindeymiş, ama ah ettikçe tepesinden dumanlar çıkarmış.

Akşam üzeri padişah avdan dönerken, bu Keloğlanı hayran şaşkın, pencerenin dibinde dikilir bulmuş.

– Ne ararsın, a Keloğlan, pencerenin dibinde? diye sıkılayıp sorunca, Keloğlandır bu, dünyada bir garip başı ile bir yırtık peşi var, başında poşusu, kimseden de korkusu yok. Dosdoğru cevap vermiş:

– Padişahım, Allah ömürler versin, devletini artırsın, ömrünü uzun etsin, ben senin kızını pencerede gördüm, aşık oldum, ona tutuldum da buralarda dolanıyorum, demiş, açıkça içindekileri dökmüş. Padişah, Keloğlanın böylesine korkusuz pervasız, hem de saygısız olup haddini hududunu bilmeyişine sıkılmış, sonra içerlemiş, sonra da gide gide gazaba gelip hırsından saçlarının her bir teli mızrak gibi dikilmiş. Hemen buyruk vermiş Keloğlanı sarayının zindanına attırmış. O devirler ne devirler! Kanun yok, mahkeme yok. Tanrının az, padişahların çokluk olduğu bir devirler. Padişahın astığı astık, kestiği kestik. Dilerse buyurur abat eder, dilerse kayırır berbat eder. Kimse çıkıp da ağzını açamaz, sorgu sual edemez, iki satır yazı yazamazmış. Üstelik bu Keloğlan ortalıkta dımdızlak, sivri külah, arayanı yok, soranı yok, kimi kimsesi yok. Padişahın dersen işi çok, Keloğlanı zindanda unutmuşlar. Tam yedi yıl karanlık zindanda tek başına düşünmüş, bunalıp kalmış.

Günün birinde, Hind padişahından, bu ülkenin şahına bir mektup gelmiş. İçinde yazmış ki: "Sana bir değnek gönderiyorum. Bunun hangi başı kalın? Bildinse bildin. Bilemedinse vaktine hazır ol. Yer götürmez asker ile üzerine seferim var" Padişah mektubu okumuş, gönderilen değneği gözden geçirmiş. Çevresinde vezir vüzerası peşpeşine muayene etmişler, bakmışlar ki, tornadan çıkmış gibi iki başı denk, düpedüz bir değnek. Marangozlara ölçtürmüş, kuyumculara tarttır-

mış, akıldanelere göstermiş. Ak sakal, kara sakal çağırtmışlar. İçlerinden hiçbiri bu değneğin hangi başının kalın olduğunu bilememiş. Padişahtır, bunalmış, en sonunda kızına akıl danışmış. O da hemen:

– Aman padişah babacığım, zındanda bir Keloğlan olacak, bir de ona danışalım, demiş. Kız hemen zındana inmiş, kapıları açtırmış, bu Keloğlanı bulmuş da, olanları bir bir anlatmış. Keloğlandır bu. Vaktiyle nice değnekler yontmuş, nicelerini kırmış ve nicelerinden de atlamış. Keloğlan dinlemiş, hem de gülmüş, sonra da demiş ki:

– Bundan kolay ne var, a padişah kızı! Git babana selam söyle, o değneği suya atın. Hangi yam daha kalınsa, o yam suya batar. Hem de şunu unutmasın: Elde olan, beyde ve de padişahta bulunmaz, sorup sual edilmeden her önüne gelen de hapislere atılmaz.

Kız sevinmiş, koşmuş babasına, Keloğlanın söylediklerini anlatmış. Değneği suya atmışlar, batan yamna işaret koyup "bu başı kalındır" diyerek Hind padişahına yollamışlar. Hind padişahı bakmış ki, doğru yana işaret koymuşlar.

– Bunu bildiler. Ama er oyunu üçtür. İki meselem daha var, onları da bilse gerek, demiş. Padişaha üç tane at göndermiş. Üçü de aynı soydan, aynı boydan, aynı dondan imiş. Birini birinden ayırmanın mümkünü yok. Bu atlardan hangisi ana, hangisi tay, hangisi de tayın tayı? İşte padişahın bileceği mesele bu. Padişahtır, atlara bir bakmış, iki düşünmüş, elini sakalına atmış, taraklaya taraklaya öylece kalmış. Baytarları, at cambazlarını, seyisbaşıları çağırtmışlar. Hiçbiri bilememiş, işin içinden çıkamamış. Padişah, hamm kızına haber salmış, hali keyfiyet böyle böyle. Bu kız, hemen koşa koşa aşağı inmiş, zındamn kapılarını açtırmış. Keloğlana olanları anlatmış:

– Aman Keloğlan böyleyken böyle. Üç at geldi, üçünü birbirinden ayıramıyoruz. Hangisi ana, hangisi tay, hangisi tayın tayı? Aman bunun çaresi... demiş de boynunu bükmüş. Keloğlan düşünmüş de:

– Pek iyi, pek has. Siz sorun, biz söyleyelim. Siz şaşakalın, biz arayıp bulalım. Ama siz yine pufla döşeklerde yatın, biz zındandan köşelerinde ömür çürütelim. Siz yağlıdan ballıdan, biz de kuru ekmekli acı suludan. Hem size yol yordam gösterelim, hem de zındandan kurtulmayalım. Padişaha benden selam söyle, hamm sultan. O beni bu zındandan çıkarsın, ben de onu bu dar yerden, demiş. Kız koşup babasına anlatmış, o da emir salmış, Keloğlam zındandan çıkarmışlar. Giydirip kuşatıp huzura almışlar:

– Padişahım, bu iş ötekinden kolay. Şimdi buyur, bu atları bir ahıra kapasınlar. Kapısının önüne bir de hendek kazsınlar, içini suyla doldursunlar, anasını, tayını, tayımn tayım ayırmak işten değil, demiş. Padişah, Keloğlanın dediklerini hemen buyruk salıp yaptırmış. Herkes avluya birikmiş. Keloğlandır, almış eline bir kamçı, ahıra girmiş, kapıları açmış, başlamış atları kamçılamaya. Atların üçü de gelip kapıya yığılmış. Önce biri kapıda durmuş, başını sağa sola yatırmış, ön ayaklarım kırdığı gibi hendeği atlayıp geçmiş. Keloğlan seslenmiş:

– Bu geçen anaç attır! demiş. Yine kamçılamış, bu sefer de biri kapıdan fırlamış, hendeği geçmiş. Keloğlan yine seslenmiş:

– Bu geçen de onun tayıdır!

Yine kamçılamış, bu sefer de en geride kalan sıçrayıp geçmiş hendeği. Keloğlan da yine seslenmiş:

– Bu gelen de tayın tayıdır.

Avluda dikilip olup bitenleri seyredenler, Keloğlanın ma-

rifetine parmak ısırmışlar. Seyisler davranıp hemen bu atlara işaretler koymuşlar, Hind padişahına göndermişler. Hind padişahı bakmış ki, bu da doğru. Tutmuş bir mektup yazdırmış: "Memleketin büyüğü, akıllısı, hem de sakallısını gönder. Sorguya çeksem gerek" diye haber yollamış. Padişah, memleketin büyüklerini, akıllılarını, sakallılarını, tellâl bağırtıp toplamış. Hiçbiri bu işe yanaşmamış. Padişah, en sonunda Keloğlanı çağırtmış. Olup biteni anlatmış. Keloğlan da:

– Ben giderim padişahım, yüzünü ak edecek cevaplar da veririm. Üstüne üstlük Hind padişahını esir alır gelirim. Ama bu işlerime karşılık kızını bana vereceksin, bu şartla, demiş. Padişah da uzun düşünmüş, kısa düşünmüş, ölçmüş biçmiş. "Hele bu Keloğlan gitsin bir kere. Sorgu suale cevap verir, ama koca padişahı esir edip getirmek ne mümkün? Elbet sözünü yerine getiremez. Şimdi kızımı verdim derim, sonunda işler yoluna girer" diye Keloğlanın şartını kabul etmiş.

Keloğlan, padişahtan bir deve, bir keçi, yol harçlığı para almış. Çıkmış yola. "Memleketin büyüğü, akıllısı, hem de sakallısı geliyor!" diye ulak çıkarmış. Aylardan sonra Hind padişahının ülkesine ulâşmış. Bunu yollardan karşılamışlar, halılara basarak yürümüş, iki yanında padişahın karşılayıcı askerleri, önünde davul zurna çalınaraktan saraya ulaşmış. Bir elinde devenin yuları, öteki elinde keçinin ipi, kurula kurula, iki yanına selam dağıta dağıta saraya varmış. Hind padişahı büyük bir heyet beklerken, devenin yularını, keçinin ipini çekerek bir Keloğlanın çıkagelişine şaşıp kalmış:

– Oğlum, padişahınız, ülkesinin büyüğünü, akıllısını, hem de sakallısını gönderecekti, onlar yollarda mı kaldı? diye sormuş. Oğlan deveyi göstermiş:

– İşte en büyüğümüz budur, efendim, demiş. Sonra da keçiyi göstermiş:

– İşte bu da sakallımız, efendim, demiş. Sonra da kendini işaret etmiş:

– Ülkemizin en akıllısı da işte benim. Buyur sor padişahım, demiş de başım dikmiş durmuş. Padişah da:

– Ya öyle mi? Söyle bakalım, gökte yıldız kaç, deyince bu da:

– Tam da benim keçimin kılları kadardır, padişahım, demiş. Padişah da:

– Neden malum, deyince, Keloğlan da:

– Saymak size düşer padişahım, demiş. Divanda bulunanlar birbirlerine bakışmışlar, başbaşa vermişler, Keloğlanın cevabını kabul ettiklerini bildirmişler. Bunun üzerine, padişah bir soru daha sormuş:

– Dünyanın ortası neresidir?

– Şu bizim devenin sağ arṭ ayağının bastığı yerdir, padişahım.

– Neden malum?

– Ölçmek size düşer, padişahım, deyince, divanda bulunanlar birbirlerine bakışmışlar başbaşa vermişler, Keloğlanın cevabını kabul ettiklerini bildirmişler. Bunun üzerine padişah:

– Pekâlâ oğlum, bunu da bildin, gel senin bahşişini vereyim, demiş, elini cübbesinin cebine sokmuş da:

– Aç oğlum mendilini, demiş. Keloğlan mendilini açmış, padişah "şıkır şıkır, şıkır şıkır" diye saymaya başlamış. Sonra öbürelini de öteki cebine sokmuş, bu sefer de "tıkır tıkır, tıkır tıkır" diye saymış. Keloğlan mendilini dört ucundan çemreleyip tutmuş, gözlerini de dört açmış bekliyor. Ne elde, ne de mendilde para filan yok. Lakin padişahın oyununu anlamış da:

– Sağ ol, eksik olma padişahım, ne verirsen elinle, o git-

sin seninle, keremin kadar şanın şerefin artsın, hazinen çoğalsın eksilmesin, demiş. Mendilin dört ucunu içinden para taşıyormuş gibi katlayıp bohçalamış, almış göğsüne sokmuş. Padişah da kendi kendine: "Çok iyi, bu sefer oğlam alt edeceğiz. Yutturduk hele" demiş. Keloğlan etek öpmüş, dışarı çıkmış. Çarşıya yollanmış. En büyük dükkana girmiş. Başlamış ayıklayıp seçmeye. Yükte hafif, pahada ağır ne varsa tezgahın üstüne yığdırmış, top top kumaşlar indirtmiş, denkler yaptırmış. Yattığı hana göndermiş. Sıra hesap vermeye gelmiş. Birkaç saat uğraşmışlar, kalem kalem saymış, yekun etmişler. Çok büyük bir para tutmuş. Keloğlan hesaba başım çevirip bakmamış bile. Göğsünden mendili çıkarmış. Düğümünü çözmüş, kat kat açmış. İçinden alıp alıp tezgaha "şıkır şıkır, şıkır şıkır" diye saymaya girişmiş. Durmuş, bu sefer de "tıkır tıkır, tıkır tıkır" diye saymaya çevirmiş. Sonunda iyice yorulmuş, ama ödemeyi de bitirmiş:

– Yekundan biraz fazlaca verdim, ama artık üstünü hamama kahveye verirsiniz, harçlık edersiniz, haydi kalın sağlıcakla, Tanrıya emanet olunuz, demiş, yürümüş çıkmış. Mağazadakiler bakmışlar ki bütün o şıkırtı ve de tıkırtılardan, Keloğlanın kurulup kurulup afur tafur etmesinden sonra ortada para falan yok. Hemen Keloğlanın peşinden seğirtip yakaladıkları gibi bağıra çağıra kadının önüne çıkarmışlar. Olup bitenlerin hepsini dökün anlatmışlar, hem de şıkırtısı tıkırtısıyla. Sonunda kadı, Keloğlana dönüp sorunca, o da:

– Vallahi kadı efendi, şaştım kaldım, sizin bu ülkenizin halkı ne kadar da asi imiş! Padişahınızın verdiği çil çil paraları bunlar kabul etmiyorlar. Dükkanda ödediğim paraları, padişahınız, vezirlerinin huzurunda, "şıkır şıkır, hem de tıkır tıkır" şu mendilin içine bir bir eliyle saydı; ben de aynen çıkarıp "şıkır şıkır ve de tıkır tıkır" bunlara ödedim. Nedir davala-

rı anlamadım? Hem padişahın parasını kabul etmiyorlar, hem de bize iftira ediyorlar. "Şıkırı mıkırı, tıkırı mıkırı" alsınlar, kabul etsinler, deyince, kadı, sakalını bir avuçlamış, kara kaplı kitabını kapatmış:

– Bu dava ancak huzurda görülür, demiş, hepsini önüne katıp padişahın huzuruna götürmüş. Keloğlan, hemen davranmış, söze girişmiş:

– Aman padişahım, başıma neler geldi, şu adamların mağazasından öteberi aldım. Sonra sizin bana kendi elinizle "şıkır şıkır, tıkır tıkır" verdiğiniz paralarla da bir güzel ödedim, helalinden bahşiş de verdim. Bu adamlar "şıkırı mıkırı, hem de tıkırı mıkırı" kabul etmediler, iftira döşeyip beni dava ettiler, deyince, padişah vezirlerine bakmış, hepsinin başları önlerinde, sakal altından sırıtıyorlar. Bu sefer de Keloğlanın üstün geldiğini anlamış.

– Hele bırakın bu oğlanı, hakkı var, borcunu ben öderim, demiş. Hepsi huzurdan çıkmışlar. Keloğlan da ertesi gün sarayın karşısında bir hallaç dükkanı açmış. Gecenin bir vakti, bir sandıkla dükkana gelmiş. Soyunmuş, bedenini bir güzel zamklayıp pamuk yığınları üzerinde yuvarlanmış. Her yanı pamukla kaplanmış ve çıkıp doğruca saraya gitmiş. Nöbetçiler bunu görünce korkmuşlar, büzülüp yerlere eğilmişler, el kadar kalmışlar. Keloğlan doğruca padişahın odasına çıkmış. Yatağındaymış. Korkudan ödü patlamış, dili tutulmuş. İçinden "Eyvah, can alıcı geldi, vay başıma!" demiş. Yorganın içine büzülmüş. Keloğlan demiş ki:

– Ben can alıcıyım. Seni yukarıdan istiyorlar. Benimle birlikte geleceksin. Sesini çıkarırsan ümüğünü sıkar, canını alırım.

Padişah korkusundan sapır sapır titremeye başlamış. Keloğlan, bunun koluna girmiş, sürükleye sürükleye götür-

müş. Merdivenlerden iner, yollardan geçerlerken, nöbetçiler iki yanlı selama dururlarmış. Keloğlan, padişahı getirip dükkandaki sandığa koymuş, kapağını da bir güzel kilitlemiş. Doğru hana varmış, eşyalarını katırlara yüklemiş, dükkandan da sandığı almış. Daha geceden yola çıkmış. Aylar geçmiş, yollar aşmış, kendi ülkesine günün birinde ulaşmış. Padişahın sarayına gelip denkleri yıkmış, eşyaları, kumaşları, katkat, sıra sıra tahtının önüne dökülp sermiş.

– Buyurun padişahım, demiş, bunlar sana hediyem, bunlar da vezirlerine bergüzârım, bunlar da kızına çeyiz, ağırlık.

Son kalan sandığı açmış da:

– İşte bu da Hind padişahıdır, celâlli, kibirli, sorgulu sualli bir şahtır, deyince, sandıktan iki kat, el ayak tutmaz, inliye sızlaya birisi çıkmış, padişahın tahtının basamaklarına kapanmış. Kendini öteki dünyada, azrailin huzurunda sanıyormuş. Padişahtır, bunun haline acımış. Keloğlan olup bitenleri baştan sona anlatmış. Padişah emir salmış, davullar dövdürmüş, tellâllar çıkarmış, düğün kurdurmuş. Ülkenin dört bir yanından, komşu ülkelerden konuklar çağrılmış, kırk gün kırk gece dernek olmuş, yenilmiş içilmiş. Padişahın kızını Keloğlana vermişler. Düğünden sonra da Hind padişahını kendi memleketine yolcu etmişler. Padişah, bu Keloğlanı başvezir etmiş, kaygısız kasavetsiz bir köşeye çekilmiş. Onlar muratlarına ermiş, darısı bizim başımıza denmiş.

Keloğlan Para Kazanıyor

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vakti zamanında, memleketin birinde, bir Keloğlan varmış. Anasından başka kimi kimsesi yokmuş. Sabah akşam durmadan uyur, yatakta uyur, sedirde uyur, kuru toprakta, taş üstünde, ahırda ve de sekide, nereye yaslansa dalar gider, horul horul uyurmuş. Arada bir karnı acıktıkça, anası ne verdiyse yer, ellerini koltuk altlarına sokar, yine kalkar uyurmuş. Günlerden bir gün anası çaresiz kalmış da, bunu dürtükleyip kaldırmış:

– Al eğirdiğim yün parasını da, git pazardan bir eşek al, dağdan odun taşı, bir yük bizim avluya dök, bir yük pazarda sat. Kış geliyor, odunumuzu, azığımızı hazırlayalım, evimizi düzene koyalım, demiş, sırtım sıvazlamış, öğütlemiş. Keloğlan bunun üzerine ıhlaya pıhlaya, ıkına sıkına, gerilip esneyerek yerinden kalkmış, yamalı sakosunu giymiş, parayı mendile düğümleyip koynuna yerleştirmiş, pazarın yolunu tutmuş. Aramış, taramış, orası burası, kıyısı köşesi derken, kendi haline uygun bir eşek bulmuş. Kulakları düşmüş, eneği sarkmış, ardını duman basmış. Gözleri sönük de, bacakları bükük, ayakta uyur bir eşek. Sinekleri peşinde de, gözleri arpa düşünde. Bu eşeği almış, tutmuş dağın yolunu. Ne kadar yaş odun bulduysa kesmiş de, sırtına yüklemiş. Sonra buna:

– Haydi seninle yarış tutalım. Eve kim önce varırsa, kümesteki yumurtaları o içecek, demiş. Ardına bakmadan bir koşu tutturmuş. Keselerden atlamış, derelerden sıçramış,

dik aşağı seğirtmiş, soluk soluğa eve ulaşmış. Bakmış ki, eşek ortalardayok. "Yarışı kazandım, eşeği geçtim" diyerek kümesteki yumurtaları birer birer çıkarmış, kırıp kırıp içmiş. Oturup beklemiş, uyumuş da uyanmış. Eşeğin gelmediğini görünce aramaya çıkmış. Şurası burası, yamacı deresi derken yaş odunları kesip yüklediği yerde eşeğini bulmuş. Yere kapanmış da ağır yükün altında can vermiş, kuyruğunu titretmiş. Dönmüş, keselerden atlamış, derelerden sıçramış, dik aşağı seğirtmiş, soluk soluğa eve ulaşmış. Olup bitenleri, eşeğin başına gelenleri anasına bir bir anlatmış. Anasının artık sabrı tükenmiş de çok kızmış:

– Şimdi buradan git, gözüme görünme, zengin olmadan da gelme, demiş. Bunun üzerine Keloğlan çıkmış gurbet yollarına. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, tepelerden aşmış, derelerden geçmiş, sonunda bir çiftliğe ulaşmış. Çiftliğin sahibi karı kocanın yanına, boğazı tokluğuna, yanaşma durmuş. Günlerden bir gün kadının kocası, eşeğine iki tay, bir kile buğday yüklemiş, değirmene öğütmeğe gitmiş. Adamın karısı da oynak aşiftenin biri imiş. Kocasının bir yere gitmesini fırsat bilir, hovardasını içeriye alırmış. Kocası değirmenin yolunu tutunca, hemen işareti vermiş, hovardasını çağırmış. Adam aç olduğundan, kadın ocağa yağ koymuş da, kümesten yumurta almaya gitmiş. Bu adam da yorgun olduğundan, yemek pişene kadar köşeye yaslanmış, uyuyuvermiş.

Keloğlan olup bitenleri bitişik odadan, kapının budak deliğine gözünü uydurmuş, seyredermiş. Kadının kümese gittiğini, adamın da sızıp uyuduğunu görünce, hemen içeri girmiş, ocaktaki kızgın yağı, adamın açık ağzından içeriye, boğazına bir güzel aktarmış. Herif de "hak hak, hık hık" demiş, iki debelenmiş, bir dikilmiş, olduğu yerde kolları bacakları kapı çengeli gibi karman çorman olmuş da katılmış kalmış. Kadı-

nın merdivenden çıktığım duyunca, Keloğlan hemen yan odaya geçmiş. Kadın gelmiş, hovardasını o halde görünce şaşmış korkmuş da, elini eline vurup telâşından oradan oraya dönenmiş, sonra durmuş düşünmüş. Keloğlam sesleyip çağırmış:

– Aman Keloğlan, sırma perçemli keleş oğlan, bak burada bir adam ölüp katılmış. Ne yapalım, ne edelim? Ne olursa senden olur, aman buna bir çare! deyince, Keloğlan da sırıtmış:

– Ya, sen hem adamı öldür, hem de çaresini ara, ben de gidip ağama haber vermez miyim? diye mızıklayınca, kadın pabucun pahalı olduğunu anlamış, Keloğlana yalvarıp yakarmaya girişmiş. Ne dedi, nasıl söylediyse, kâr etmemiş. Ne kadar takısı, altını, birikmiş parası varsa getirip Keloğlana vermiş de, güçle susturmuş. Ölüyü kaldırıp bir yere saklasın diye iyice dökülüp saçılmış. Bunun üzerine Keloğlan ölüyü sırtlamış, getirip ahırdaki yemliğe oturtmuş, kendisi de bir köşeye sinip beklemeye başlamış. Adam değirmenden dönmüş, eşeğini ahıra bağlarken, yemliğe oturmuş, sırtarıp duran hovardayı görmüş. Hemen Keloğlam çağırmış. Keloğlan da gizlendiği köşeden çıkıp gelmiş. Adam:

– Aman Keloğlan, burada bir ölü var, sırtarıp duruyor. Şunu ne edelim, nereye atalım? demiş. Keloğlandır:

– Ya, hem zavallı adamı öldür, hem de aman Keloğlan, ne yapalım, ne edelim de, öyle he mi? Gidip muhtara haber vermez miyim, zaptiyelere haber salmaz mıyım? demiş de, direnmiş durmuş. Şaşkın adam ne etsin? Keloğlana yalvarmaya başlamış. Ne kadar parası varsa vermiş, gümüş tabakasım, tesbihini, saat kordonunu da üstelik bağışlamış.

– Aman ne yaparsan yap, şu ölüyü bir yere aşır, sakla demiş. Keloğlan adamın paralarım, işe yarar eşyalarım aldıktan sonra ölüyü eşeğine yüklemiş. Düşmüş yolların tozuna. Gide

gide sonunda zengin bir çiftliğin bostan tarlasına gelmiş, eşeği de, ölüyü de sokmuş, gürültü patırtı etmeye başlamış. Çiftlik sahibi gürültüye ayılıp koşmuş ki, bostanda bir adamla bir eşeğin hıyarları ezdiğini görmüş. Elindeki sopayı fırlattığı gibi eşek ürkmüş, sırtındaki adamı yere vurmuş. Tam bu sırada bir kenarda olup bitenleri gözleyip bekleyen Keloğlan, saklandığı yerde feryatlar koparıp ağlayarak çıkmış. Yerdeki ölünün üstüne atılıp sarılmış:

– Ah babacağım, vah babacığım, seni kimler öldürdü? diye yeri göğü tırmalamış, inim inim inlemiş, sızım sızım sızlamış. Çiftlik sahibi olanlara şaşmış da:

– Nedir, ne oluyor, neden sızlanırsın oğul? diye bunların yanına gelmiş. Yerde ölü yatan adamı görünce, Keloğlanın neye ağladığını anlamış. Ölümüne kendi sebep oldu sanmış. Keloğlanın yırtınmaları, bağırmaları da adamı iyice şaşırtmış.

– Aman Keloğlan, kimseye deme Keloğlan, ne istersen vereyim. demiş de, buna ne kadar parası varsa vermiş.

Keloğlan da ölüyü yine eşeğine yükletmiş, bir mezarlığın duvarı dibine bırakmış, geçip gitmiş. Topladığı parayı kemerine dizmiş, türkü çağırarak anasının evine dönmüş. Artık miskinlikten vazgeçerek, anasıyla birlikte, kömüş, inek, at, eşek, ahır, tarla tokadı düzenine koymuş, çubuğunu yakmış da, geçmiş oturmuş.

Onlar ermiş muradına, darısı bizim başımıza.

Keloğlan ile Üç Cambaz

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Vaktin birinde bir Keloğlan varmış. Köyün birinde kendi halinde yaşar, çifti çubuğu peşinde koşar, uğraşır dururmuş. Tarlasından azığını, ineğinden ağırtısını, katığını, dağdan odununu denkleştirir, kıt kanaat geçinir gidermiş. Günün birinde bu Keloğlanın harçlığı tükenmiş, cebi delinmiş, çaresiz kalmış. Eşeğini satmak için almış, pazara çıkarmış. Yularını koluna takmış da, öteye beriye dolaşır dururken, oralarda vurgun peşinde dönüp dolanan cambazlardan üçü, bir zaman bunu kıyıdan köşeden gözleyip peşinden izledikten, eşeği de haylice gözledikten sonra, yanma yaklaşmışlar. Hayvanın sırtını, ardını, döşünü ve karnını elleyip yokladıktan sonra satın alıcı olmuşlar, pey sürüp pazarlığa girişmişler. Kırk köyde, dört bucakta da kurnazlıklarıyla, düzenbazlıklarıyla ad çıkarmış, ün salmış olan bu cambazlar, eşeği kim vurdu diye getirip kelepir düşürmeye, kapatıp yürütmeye çalışmışlar. Tatlı diller dökülüp üstü açılmadık oyunlarını, düzenlerini indirip bindirmişler, ama bir türlü Keloğlanın inadını kırıp kandıramamışlar, pazarlıkta da uyuşamamışlar. Bir aralık denk getirip, ikisi Keloğlana binbir dereden laf söz getirip oyalarken, üçüncüsü de Keloğlana sezdirmeden eşeğin kuyruğunun ucunu kesip cebine sokuvermiş. Eşeğin değerini düşürüp Keloğlandan hınç almak istemişler. Hemen ortalıktan silinip savuşmuşlar.

Keloğlandır, öte beri dolanıp dururken, çok geçmemiş,

bu cambazların ettikleri oyunu anlamış. Kel kafası iyice kızmış, gözleri gazaptan belermiş, içinden coşmuş da, dışından küfürleri basmış. Yine de yüreği soğumamış. O diyarda eşek çok para ettiğinden zararına mı yansın, uğradığı hakarete mi döğünsün, bilememiş. Bu cambazları dar yerde kıstırıp öcünü almadan edemeyeceğini anlamış da, and içmiş, değnek atlamış, yeminler kasemler etmiş. Pazardan ayrılmış, tenha bir köşede, eşeğin kuyruğunun altına bir gümüş lira yapıştırmış. Sonra dönüp pazar yerine gelmiş. Kalabalığın orta yerinde durmuş, dört bir yana dönerek bağırmaya başlamış:

Eşek satarım, eşek satarım,
Arpa yer, gümüş lira çıkarır.
Eşek satarım, eşek satarım,
Arpa yer, gümüş lira çıkarır.

Pazardaki cambazlar, bu Keloğlanla eşeğinin çevresini sarmışlar, aklını kaçırdı sanarak alay etmek istemişlerse de, Keloğlan, eşeğin kuyruğunu kaldırıp gümüş lirayı gösterince, hemen davranmışlar, pey sürüp pazarlığa girişmişler, fiyat yükseltip birbirleriyle itişip, "Sen almayacaksın, ben alacağım" diye çekişmeye başlamışlar. Pey, pazarlık, çekişme ve tepişmeler sonunda ortalık aralanmış, şu üç ortak cambazlar yüz lira saymışlar, eşeğin yularından tutup evlerine yollanmışlar. Eşeği ahıra çekip önüne bolca arpa dökmüşler, yanına da bakraçla suyunu koymuşlar. Ahırın üstündeki odaya çıkıp sabahı beklemişler. Ama bu cambazlardan birinin kirpikli gözlerini uyku tutmamış, çil çil liracıkları tıka basa heybelere nasıl dolduracağım düşünerek sabahı güç halle etmiş.

Keloğlanın aç eşeği yemliği dolduran arpaları tüketesiye yemiş, tek tane koymamış, yemliği yalamış. Bakraçtaki suyu da üstüne içince, şişip çatlamış, kapının ardına yığılıp yatmış, nalları dikmiş.

Güç hal ile sabahı eden, yarı uyur, yarı uyanık çil liracıkların düşüyle kıvranıp duran cambaz, gün ışıyınca davranıp ahırın kapısına gelmiş. İtelemiş, açamamış, zorlamış, mümkünü yok aralayamamış. "Her hal, şu gümüş liralar kapının dibine iyice kümelendi de ondan açamıyorum" diye düşünmüş. Gözünün tekini kapının deliğine uydurup içeriye baksın ki, ne görsün? Pırıl pırıl bir şeyler parlıyor, şavklamyor. Cambaz, bunu gümüş lira yığını sanmış da, etekleri zil çalaraktan, sevincinden sırıtıp sırtararaktan ortaklarını uyandırmaya koşmuş. Ama kapının budak deliğinden gördüğü parıltı eşeğin nalları imiş.

Arkadaşları uykudan uyanıp, üçü de merdivenlerden paldır küldür tekerlenerek inmişler. Ahırın kapısına koşmuşlar. Önce gözlerini budak deliğine uydurup parıltılara bakmışlar. Sevinçlerinden sırıtıp sırtararak, el şaklatıp parmaklarıyla şıkırdım ederek kapının önünde bir süre oynamışlar. Sonra da kapıya yüklenmişler, "hay hop, hak hak!" diye diye iteleyip aramışlar, zorlaya zorlaya içeriye girmişler ki, ne görseler iyi? Eşek yemiş arpayı, içmiş suyu, şişip çatlamış da, nalları dikip sırt üstü yaslanmış. Ellerini yüzlerine vurup, göğüslerini de güm güm yumruklayarak Keloğlana sövmüşler. Yürekleri soğumamış da, bir oyun edip öçlerini almaya kavil karar, yemin kasem etmişler.

Keloğlan, bu cambazların kendini arayıp bulacaklarını, yolunu yordamını arayıp ettiği oyunun acısını çıkaracaklarını bildiğinden, hazırlıklara girişmiş, oyuna karşı oyun düzenlemiş. İki tavşan alarak evine gelmiş, karısına demiş ki:

– Bugün evi bir güzel düzene koyar, hazırlarsın. Bir iki kap da yemek yaparsın. Kara koyunu keseceğim, bacağından tavanın merteğine asarsın. Bu tavşanlardan birini hamur teknesinin altına kapatıyorum, sakla da kaçırma. Ben şimdi öte-

ki tavşanı alıp tarlaya çifte gidiyorum. Üç cambaz gelecek, biri kısarak, öteki ortaca beserek, öbürü de uzunca ahmak. Beni sorarlarsa, içeri almaz, fazla laf etmez, bana tarlaya göndererirsin, diyerek, uzun uzadıya anlatmış da, birkaç kez tekrarlatmış, iyice belletmiş. Keloğlan tavşanın birini alıp tarlaya yollanmış. Aradan çok geçmemiş, bu cambazlar çarşıyı dolanmışlar, sorup soruşturmuşlar, Keloğlanı bulamayınca da, evini köyünü öğrenip kapıya dayanmışlar. Keloğlanın karısı, kapının aralığından kocasının tarlada olduğunu söyleyince, üç cambaz davranıp tarlanın yolunu tutmuş. Yanaşmışlar, bakmışlar ki, Keloğlanı çift sürerken, öküz haydayıp türkü çağırırken bulmuşlar. Koşup yakasına yapışmışlar.

– Bire kuldan arlanmaz, Tanrıdan utanmaz, bize oyun edersin, dekten atarsın ha! Ya paramızı verirsin, ya da seni hemen şurada öldüresiye döveriz. Aman Müslümanlar, şu Keloğlanın bize ettikleri! diye çırpınmaya, Keloğlanı tartaklamaya başlamışlar. Keloğlan bir durmuş, hiç de telâşeye vermemiş:

– Aman ağalar, hele durun, bir soluk alın. Bir yanlışlık oldu. Gümüş lira çıkaran eşeğimi evde bırakmış, size öteki eşeğimi getirmişim. Yanlış hesap Bağdattan döner, kusura bakmayın. Hele size ötekini vereyim, eşekleri değiştirelim, demiş. Cambazlar kızmışlar, köpürmüşler de, yerlerinde duramaz olmuşlar:

– Aman bir oyun, yine de bir oyun, eşek filan senin olsun. Biz paramızı isteriz, hele paracıklarımız gelsin, yoksa seni kıyım kıyım doğrarız, ufalar bitiririz, diye çırpınmaya, Keloğlanı sarsalamaya girişmişler. Bu Keloğlan pek durmuş, hiç de telâşeye vermemiş:

– Aman ağalar, hele tek durun, bir soluk alın. Yanımda parayok. Bu akşam bizim evde konuk kalın. Paranızı denkleş-

tirip vereyim. Yarın sabaha hayırlısıyla kasabaya dönersiniz.

Üç cambaz bakmış ki, olacak gibi değil, Keloğlanın dediğini kabul etmişler. Keloğlan da torbasından tavşanı tutup çıkarmış da, kulağına eğilmiş:

– Uzun kulaklı, tetik ayaklı, ak akçe tavşan, pak pakça tavşan, doğru bizim eve koş, akşama üç konukla geleceğimi ablana söyle. Evi düzenlesin, odayı hazırlasın, birkaç kap yemeği pişirip kotarsın. Kara koyunu da kestirip tavana assın. Gelince böleriz budarız, kebap ederiz. Haydi yallah!.. deyip, tavşanı bırakmış. Tavşandır, bir duralamış, kulaklarını oynatmış, sekip sıçrayarak seğirtmiş, göz açıp kapayasıya ortalıktan silinip gitmiş.

Üç cambaz bu işe pek şaşmış. İnanası olmamışlar. Ama bakmışlar ki, Keloğlan sıkı duruyor, önemseyerek konuşuyor, hiç de şaka edere benzemiyor. Birbirlerine bakmışlar da, "Hele bakalım, akşam olsun da bir görelim, Keloğlanın evine gidelim de anlayalım, tek duralım da oyuna gelmeyelim" diye aralarında fısıldaşmışlar.

Gün dönmüş, Keloğlanla birlikte, öküzleri önlerine katıp eve dönmüşler. İçeriye girmişler, bakmışlar ki bu Keloğlanın akça tavşana tembihlediği şeylerin hepsi yapılmış, oda düzene konulmuş, yemekler hazırlanmış. Keloğlan hamur teknesini ucundan kaldırıp akça tavşanı kulaklarından tutup çıkarınca, sırtını da okşamaya başlayınca şaşıp kalmışlar. Bu, laftan anlayan, habercilik de eden akıllı tavşana gözlerini dikmişler de, derin düşüncelere varmışlar, sakallarını sıvazlayıp başlarını kaldırmışlar ki, kara koyun da kesilip yüzülüp tavana asılmış. Bu üç cambaz olup bitenler karşısında gümüş lira çıkaran eşeği de, boş yere ödedikleri paraları da unutmuşlar. Bu söz dinler, iş görür, haber ulaştırır, marifetli tavşanı, yapıp yakıştırıp Keloğlanın elinden almaya koyulmuşlar.

– Aman Keloğlan, etme Keloğlan, bizi bağışla Keloğlan, şu akça tavşanı bize helalından satıver Keloğlan. Tutarı her ne ise, denkleştirip ödeyelim hele! diye yalvar yakar olmuşlar. Keloğlan bir kaşıklamış, iki düşünmüş, kendini iyice naza çekip, sonunda:

– Sizi kırmak, gücendirmek istemem. İtibarlı, hem de saçlı sakallı kişilersiniz. Lakin benden bunu istemeyin ağalar. Çünkü bu tavşanı daha yavru iken almışım, büyütmüş eğitmişim. Uşağımdır, elim, kolum, kulağımdır. Tarlada, tokatta, çarşıda, pazarda bir hacetim olsa, el ulağımdır. Başıma bir hal gelse, dar yerde sıkışıp bunalınca, bundan başka yardımcım da yoktur. Eşekten, öküzden, tavuktan, horozdan kimi beğenirseniz satayım ama ille akça tavşanıma dokunmayın! demiş.

Her ne kadar Keloğlan bu üçlü cambazları yokuşa sürdü, bin dereden su getirdiyse de, bunlar dileklerinden vazgeçmemişler, "Bu tavşanı almamış olmaz" diye direnmişler, pey sürmüşler, pazarlığı yürütmüşler, Keloğlanın eline yapışıp sallaya sallaya fiyat yükseltmişler, sonunda Keloğlan "Artık bu iş kıvamına geldi" diyerek, akça tavşanı ikiyüz liraya satmaya razı olmuş. Cambazlar, "Belki Keloğlan sabaha kadar ayar da, bu işten cayar" diye akşamdan paraları denkleştirip bir bir Keloğlanın avucuna saymışlar da, geçip yatmışlar, tavşanı da torbaya koyup yanlarına almışlar.

Sabah olmuş, gün ışımış, üç cambaz erkenden birbirlerini dürtüp uyandırmışlar. Ne Keloğlana ne de karısına görünmüşler, torbayı koltuklarına alıp aceleden yürümüşler. Hem yürümüşler hem de bu iş bilir, söz dinler, haber ulaştırır, marifetli tavşanı pazarda nasıl satacaklarını, kimlere göstereceklerini, kaç para isteyeceklerini konuşup tasarlamaya girişmişler. En sonunda verdikleri paranın iki mislini bulurlarsa, satmaya sözbirliği etmişler.

Kasabaya yaklaştıkları sırada içlerinden biri demiş ki:

– Gelin arkadaşlar, şu tavşanı bir deneyelim hele...

Ötekiler de durup düşünmüşler, birbirlerine danışmışlar:

– İyi olur, hele uygun olur, demişler. Üç cambazyol kenarına oturmuş. İçlerindeki en kısa, sakalı köse, adı da Musa olanı, bu tavşanın torbasını açmış da, kulaklarından tutup çıkarmış, kucağına almış sırtını okşayarak:

– Uzun kulaklı, tetik ayaklı, ak akça tavşan, pak pakça tavşan, hele beni dinle tavşan. Bizim ev şu yukarı mahallede, caminin altında, çeşmeye bitişik, yeşil kapılı, sarı pırıl halkalı. Tokmağı tak tak vurursun. Ablan kapıyı açar. Akşama iki konukla geleceğimi söyle. Evi düzenlesin, odayı, sofrayı hazırlasın. Birkaç kap yemeği pişirip kotarsın. Haydi yallah!.. demiş de, tavşanı bırakmış. Tavşandır, bir duralamış, kulaklarını oynatmış, sekip sıçrayarak seğirtmiş, göz açıp kapayasıya tepeye doğru zıplaya zıplaya gitmiş, bir süre sonra silinmiş kaybolmuş. Bu üç cambaz, arkasından bakmış bakmış, içlerinden biri ötekilerine dönmüş de:

– Şimdi artık bizim eve varmıştır, kapıyı taklatmıştır. Bizim hatun açmıştır, bu tavşanın konuştuğunu görünce şaşırıp kalmıştır. Hele akça tavşan, pakça tavşan, usta yetiştirmesi, ayağına çabuk haberci, hem de gönül eğlencesi... Demiş de, hep birlikte ağırdan alarak, öteye beriye sapıp eğleşerek bir zaman sonra eve varmışlar. Adam tokmağı tak tak vurmuş, olmamış, gümü güm gümletmiş olmamış. Cebinden anahtarını çıkarıp açmış girmiş ki, her taraf darmadağın, kadın da gaflet uykularına dalmış gitmiş. Ev darmadağınık, üstelik ocak yakılmamış, yemek de pişirilmemiş, sofra kurulmamış. Cambaz hemen yeğinip karısını dürtüp uyandırmış:

– Hele kadınım, uyan kadınım! Neden uyursun? Az önce

sana uzun kulaklı, tetik ayaklı, ak tavşanı, akça tavşanı ulak göndermiştim. Evi düzenlememişsin, odayı, sofrayı hazırlamamışsın, birkaç kap yemeği de pişirip kotarmamışsın. Ak akça, pak pakça tavşan nerede, dolanıp kalkmamışsın! diye bağırmaya başlamış. Kadın gözlerini oğuşturup, kas kas gerinip, van van esneyerek:

– Hangi ulak, ne haberi? diye uyku sersemi, şaşkın şaşkın sorunca:

– Hamm, sana az önceden, uzun kulaklı, tetik ayaklı, ak tavşanı, akça tavşanı ulak gönderdim, haberimi sana bildirmedi mi, yoksa dediklerini anlamadın mı?

Kadın bunun dediklerine büsbütün şaşmış da:

– Aman ağam, sabahtan bu saate evdeydim, ne bir tavşan, ne de bir insan geldi! Ne bir şey diyen oldu, ne de haber ulaştıran!

O zaman olup bitenleri, hem de başlarına gelenleri bu cambaz, hemen anlayıp, kafasını yumruklayarak:

– Amanın arkadaşlar, hele cambaz yoldaşlar, vay başımıza gelenlere. Ne etti, neler eyledi, bu Keloğlan oyunlar etti. Şu kadar yılın, hem de bu dolapların binbir düzenli cambazları olalım da, bize bunları etsin, dekden atsın, dolandırsın. Aman cambaz kardaşlarım, bu Keloğlanı kıstırıp bastırmayınca, paralarımızı söküp çıkarmayınca, bacağından tavana asıp dilim dilim doğramayınca olmayacak. Buralarda artık barınamayız, para kazanıp yaşamak şöyle dursun, oyundan düzenden baş alamayız, diye par par parlamış, yellim yellim fır dönerek dövünmüş. Ötekiler de göğüslerini güm güm yumruklayarak ortalıkta çırpınmışlar, bağırıp böğürmüşler, davranıp sövmüşler. Yürekleri soğumamış da, baş başa verip düşünmüşler, taşınmışlar, birbirlerine danışıp görüşmüşler. Bu Keloğlanı yakalamaya, baş aşağı getirip silkelemeye, paraları-

m almaya, sonra da yatırıp kıyım kıyım doğramaya and içmişler, yemin kassemler etmişler. Davranıp yellim yepelek, fır fır dönerek, kâh yürüyüp kâh sekerek, Keloğlanın köyüne yollanmışlar.

Onlar öteden gele dursunlar, biz gelelim Keloğlana. Bu üç cambazın koşup geleceğini, çaresini bulup da düzenini kurmazsa kendisine neler edeceğini önceden kestirmiş de, hemen bir koyun kesmiş, yüzmüş. İşkembesini çıkarmış. İçini de kızıl boyalı suyla doldurmuş. Sonra da çatı arasından eski kavalını bulup çıkarmış, bir kılıf içine sokarak duvara aşmış. Karısını çağırarak demiş ki:

– Az sonra şu üç cambaz gelir. Sen şimdi şu işkembeyi entarinin altına, göbeğinin üstüne şöyle iyice bağlarsın. Onlar geldiği sıra, seninle kavga çıkarırım. Bıçağımı işkembeye saplarım. İşkembe delinip kızıl sular dışarı şorlayınca, sen de bağırarak kendini yere atarsın, bir iki çırpınır, ölmüş gibi katılır kalırsın. O zaman ben duvardaki kavalı indirir, çalmaya girişirim. Sen de aksırıp tıksırarak yavaş yavaş dirilir, ayağa kalkarsın. Aman dikkat et, oyunumu, düzenimi bozma ha! demiş, oradan çıkmış tarlasına gitmiş. Bu üç cambaz aradan çok geçmemiş, koşup sekerek, birim birim söverek gelmiş, Keloğlanı tarlada çift sürerken, öküz haydayıp türkü çağırırken bulmuşlar. Koşup yakasına yapışmışlar:

– Bre kuldan arlanmaz, Tanrıdan utanmaz, bize oyun edersin, dekten atarsın ha! Ya paramızı verirsin, ya da seni hemen şurada öldüresiye döver, bacağından asar da kıyım kıyım doğrarız. Amanın Müslümanlar, şu Keloğlanın bize ettikleri!.. diye çırpınmaya, çevresinde dönerek Keloğlanı tartaklamaya başlamışlar. Keloğlan pek durmuş, hiç de telâşeye vermemiş.

– Hele etmeyin, telâş etmeyin ağalar, ben sizi aldatma-

dım, ne haddime! Sizi dekten atmak, oyun etmek, aldatıp dolandırmak ne mümkün! Tavşanı kendinize, evinize, sokağımza iyice alıştırmadan iş buyurmuşsunuz, ulak göndermişsiniz. Evinizi bulamadıysa kabahat sizde. Yoluyla, yordamıyla, kulaklarım okşayarak tarif etseydiniz, vazifesini bir tamam yapardı. Zavallı ak akça tavşan, pak pakça tavşan evinizi hâlâ da arıyor olmalı. Ama siz madem ki paranızı istiyorsunuz, buyurun eve gidelim, bulup denkleştireyim, paramzı vereyim, demiş de, öküzlerini çiftten çözmüş, önüne katmış, cambazlarla birlikte yürüyüp eve gelmişler. Kapıdan girince, Keloğlan karısına:

– Kız, sana dün verdiğim ikiyüz lirayı, çeyiz sandığına koyduğun yüz lirayı, cambazlardan aldığımız paraları topla, denkleştir, hele getir, demiş. Keloğlanın karısı bir duralamış, iki düşünmüş de:

– Hangi ikiyüz lirayı, sandıktaki hangi yüz lirayı? diye sormuş. Keloğlandır kızmış, sesini yükseltmiş:

– Vay, ne demek olsun, dün gece bu üç cambazdan aldığım ikiyüz lira, bir gün öncesinden getirdiğim gümüş çıkaran eşeğin pahası yüz lira, çeyiz sandığına gözümün önünde koyup kitlemedin mi, alaca bezlere sarıp yatırmadın mı?

Kadın yine bir duralamış, beş düşünmüş de:

– Aman ağam, sen bana ne yüz ne de ikiyüz lira verdin. Anana mı verdin, oynaşına mı yedirdin? Vay başıma gelenler, dışarıda harcamr da, gelir burada ararsın. Aman Müslümanlar bu Keloğlamn düzenleri!.. diye şirretlenip bağırmaya girişmiş ki, bu üç cambaz "Bakalım bu ikisi arasında neler olur?" deyip bir kenara çekilmiş. Keloğlandır, keli kızmış, gözü iyice belermiş de, belinden bıçağım çekmesiyle kadının karnına saplamış. Üç cambaz, korkudan iyice benilemiş, el ayakları tutulmuş, oracıkta dikilip kalmışlar. Zavallı kadının kar-

nından kanlar şorlamış, bağırıp çağırarak yere devrilmiş, birkaç tepinmiş, can depreştirmiş, katılıp kalmış.

Orada dikili kalan bu üç cambaz dehşete uğrayıp sapır sapır titremeye, gek gek geğirmeye başlamışlar. Elleri kolları, ayakları dizleri tutmadığından, ne yürüyüp kaçabilmişler, ne de Keloğlandan para pul sorabilmişler. Bunlarda da ağız dil kenetlenmiş katılmış. Keloğlandır, elinde kanlı bıçak oradan oraya dönerken, bunlara:

– Hele siz meraklanmayın, hem de korkup telâşlanmayın ağalar! Hele orada durun! Bu aptal karı azdırdı, kel kafamı da kızdırdı. Elimden bir kaza çıktı. Ama merakta kalmayın, öldürmek de diriltmek de elimdedir. Her işin yolu, çaresi vardır, demiş. Canbazlar, bu işlere, hem de Keloğlanın sözlerine şaşırıp kalmışlar. Keloğlanın yalan söylediğini, korkudan şaşırdığım, ne dediğini bilemediğini düşünmüşler. Ama bakmışlar, bu Keloğlanda ne korku, ne üzüntü. Bıçağım silip kaldırmış, gelip karısını gözden geçirmiş. Bunlar da olup bitenlere şaşmış da:

– Haydi dirilt de, biz de görelim, demişler.

Keloğlan ağırdan almış, yavaştan yürümüş, duvardaki kavalı indirip kılıfından çıkarmış. Bağdaş kurup oturmuş. "Düttürü, düttürü" çalmaya başlamış. Keloğlan kavalı öttüredursun, üç cambaz, kanlar içinde serili, eli ayağı çoktan soğuyup katılmış, kadının ölüsüne bakıyormuş. O sırada kadın yavaş yavaş kıpraşmaya, eli ayağı oynamaya başlamaz mı? Gözlerini ovalayıp ovalayıp bakarlarmış.

Keloğlan durmadan çalmış, kadın da yavaş yavaş kıpırdanmış, baştan ayağa, ayaktan başa titremeler, dalgalanmalar geçirmiş, sonunda aksırıp tıksırarak kalkıp ayaklanmış. Olup bitenleri baştan sona seyreden üç cambaz, biraz daha beklemiş, geniş soluklar almış, ferahlamış, yürek çarpıntıları

durmuş, yüzlerine kan, dizlerine güç yürümüş, ağızlarının, dillerinin kilidi çözülmüş. Baş başa verip bir süre fısılaşmışlar da, dönüp Keloğlana yalvarmışlar:

– Aman Keloğlan, yaman Keloğlan, biz alacağımızdan vazgeçtik. Seni gördük, ilmini, hünerini tasdik ettik. Ne olursun? Gel etme, bize şu kavalı satıver demişler. Keloğlandır:

– Yok, hiç olmaz. Ötekileri sattım ama, bunu satamam. Ben çok öfkeli, celâlli bir adamım, bu karı da aptalcadır. Kafam kızınca adetimdir, karıyı öldürürüm. Ama az geçer, yüreğim soğur, pişman olur acırım. Kavalı size satarsam, karıyı diriltemem, hapishanelere düşer, sonunda asılırım. Gelin etmeyin, eylemeyin, ağalar, benden bunu istemeyin, demiş de direnmiş. Keloğlan, üç cambazı yokuşa sürüp bin dereden su getirdiyse de, bunlar dileklerinden vazgeçmemişler. "Bu kavalı almamış olmaz" diye direnmişler, pey sürmüşler, pazarlığı yürütmüşler, Keloğlanın eline yapışıp sallaya sallaya fiyat yükseltmişler. Sonunda Keloğlan artık bu iş kıvamına geldi diyerek, ölü dirilten kavalı üçyüz liraya satmaya razı olmuş. Aman Keloğlan pazarlıktan caymasın diyerek, kendi aralarında üçyüz lirayı denkleştirmişler, bir bir avucuna saymışlar da, kavalı alıp hemen yola çıkmışlar.

Birim birim sekerek, keselerden geçerek, dönüp dolaşarak, sonunda cambazlardan birinin evine varmışlar. Akşam yemeği zamanı imiş. Karısının daha sofra hazırlamadığını gören cambaz, fena halde kızmış, kabarmış, laf söz ettirmeyip bıçağını çektiği gibi karnına saplamış. Zavallı kadının karnından kanlar şorlamış, bağırıp çağırarak yere devrilmiş de birkaç tepinmiş, can depreştirmiş, katılmış kalmış.

Analarının al kanlara bulanıp yuvarlandığını, cansız yattığını gören bu cambazın çocukları ağlayıp bağrışarak sokağa uğramışlar. Mahallede bir gürültüdür kopmuş. Konu komşu

seğirtip eve dolmuşlar. Gelip bu hali görmüşler. Bakmışlar ki, üç camhaz oturmuş sırıtır, birbirlerine işaretler eder de, korku, üzüntü, telâşeye yer vermezler. Karısını öldüren cambaz komşularına dönmüş:

– Siz hiç telâşe etmeyin, şu büyülü kavalı görüyor musunuz? Şimdi çalmaya başlayınca karım dirilip kalkacaktır, demiş. Hemen büyülü kavalı kılıfından çıkarıp üflemeye "düttürü düttürü" çalmaya girişmiş. Her ne kadar üfleyip çaldıysa da, avurdunu şişirip zorladıysa da, kadının dirilesi yok. Her biri soluklarını denemişler, baştan ayağa tere batıp kaval çalmışlar, arada bir kadının başına gidip elini ayağını yoklamışlar. Ne ettiyseler nafile!.. Bu kadın canlanmamak üzere gitmiş, anca o zaman bu üç cambazın akılları başlarına gelesi olmuş.

– Vay Keloğlan, aman kelli Keloğlan. Amanın bu bize ettiğin üçüncü oyundur. Paramızı almakla kalmadı, bizi kanlı katil de etti. Davranın arkadaşlar, varıp yakasına yapışalım, tek laf söyletmeden yatırıp keselim de kıyım kıyım doğrayalım, demişler. And içmişler, yemin kassem etmişler. Davranıp yellim yepelek, fır fır dönerek, kâh yürüyüp kâh sekerek, Keloğlanın köyüne yollanmışlar.

Aradan çok geçmemiş, üç cambaz koşup sekerek, birim birim sekerek gelmişler, Keloğlanı tarlada öküzlerini haydayıp çift sürerken bulmuşlar. Koşup yakasına yapışmışlar, aman zaman vermeden, gak gık dedirtmeden çuvala sokmuşlar. Ağzını da bağlayıp sırtlamışlar. Omuzlayıp sırayla taşıyarak ırmağın yolunu tutmuşlar. Yol uzak olduğundan çuvalı taşıya taşıya yorulmuşlar. Bir ağacın dibinde oturup dinlenmeye karar vermişler. Bu çuvalı da ağacın kalınca bir dalına asarak yatmışlar, yorgun düştüklerinden az sonra üçü de uykuya dalıp gitmişler.

Keloğlandır, horultularından, hırıltılarından bunların uykuya daldıklarını anlayınca, bu çuvaldan kurtulup kaçmanın bir çaresini düşünüp araştırmaya başlamış. Parmağımn ucuyla çuvalda bir delik açmış da, gözünü uydurmuş, çuvalı çalkalayıp döndürerek oraları gözlemeye girişmiş. İleride bir çobanın sürüsünü otlatarak yavaş yavaş yaklaştığım görmüş. Bir süre sonra çoban ağaca yaklaşmış, çuvala bakmaya başlamış. Keloğlan da çuvalın içinden başlamış inleyip sızlamaya:

– Ben bu diyara vezir olmam. Padişahın kızını da almam. Aman, ben bu diyara vezir olmam. Padişahın kızını da almam. Aman aman, almam.

Çoban, çuvaldan gelen bu sesi duyunca, yaklaşmış durup dinlemiş, yaklaşıp sormuş:

– Aman arkadaş, sen ne söylüyorsun, ne istiyorsun, anlamadım?

Keloğlan hemen cevap vermiş:

– Beni kasabaya götürüp vezir etmek, hem de padişahın kızıyla evlendirmek istiyorlar. Ama ben istemiyorum. Çoban olmak, dağlarda, kırlarda dolaşmak benim neyime yetmez. Bak padişahın adamları ağacın altında yatıyorlar. Birazdan kalkıp beni de sırtlayıp götürecekler.

Çoban, bu olup bitenlere şaşıp kalmış.

– Aman arkadaş, hiç böyle bir nimet geri tepilir mi? Sen istemezsen ben isterim. Çoban olup dağda bayırda sürüneceğime, sarayda yan gelirim, deyince, Keloğlan da hemen:

– Öyle ise beni buradan indir. Bu çuvala sen gir. "Ben bu diyara vezir de olurum, padişahın kızını da alırım" diye ben gittikten sonra bağırırsın, muradına erersin, deyince, çoban razı olmuş, sevinmiş. Çuvalı daldan indirip Keloğlanı çıkarmış. Çuvala kendi girmiş. Keloğlan bunu kaldırıp dala asmış. Sonra da hemen oradan savuşup sürüyü önüne katmış, sürüp yürümüş.

Bir süre sonra, çoban çuvalın içinden bağırıp böğürmeye başlamış:

Ben bu diyara vezir olurum,
Padişahın kızını da alırım.
Sürümü Keloğlana bağışlarım.
Ben bu diyara vezir olurum.
Padişahın kızını da alırım.

Çobanın bağırıp böğürmesi üzerine, üç cambaz uykularından sıçramışlar, bakmışlar ki çuvaldaki Keloğlan bunalmış da deliresi olmuş. Saçmalıyor:

– Hele şuna, hele şu deli Keloğlana! Öleceğini düşünmez de, gönlü vezirlikte, padişahın kızında, demişler, kalkıp çuvalı yeniden sırtlamışlar, ırmağa varmışlar. İki ucundan tutup sallayarak fırlatmışlar. İçlerinden bir oh çekip, rahat soluk almışlar. "Artık şu Keloğlandan kurtulduk, hele şükür" diyerek dönüp kasabaya yollanmışlar. Yoldan gidip keselerden dönerken, dağın öte yanına geçmişler ki, yol kenarında koca bir koyun sürüsü yayıla yayıla gitmekte. Bir de bakmışlar ki, kepengi sırtında, değneği elinde, şu Keloğlan çoban kılığına girmiş de, geçmiş karşılarına sırıtmıyor mu?

Gözlerini açmışlar da şaşkın şaşkın bakınmışlar. Çuvalın içinde boğulmadıktan başka, önüne katıp götürdüğü sürü nedir? Buna sorgu sual yağdırmışlar. Keloğlandır:

– Siz beni ırmağın sığ yerine, kıyısına attınız, ancak bu kadar koyun derleyip çıkarabildim. Daha derinlere, azıcık ileriye atsaydınız, birkaç sürü derler çıkarırdım, deyince, bu üç cambazın gözleri parlamış. Dönüp ırmağa doğru soluk soluğa koşuşmaya girişmişler ki, peşlerinden yel yetişmez, tazı kavuşmaz. Irmak kıyısına varınca sözleşmişler, içlerinden birini sallayıp sallayıp ırmağın ortasına atmışlar. Suya atılan

cambaz, bir dalıp çıkmış. "Gık gık, hık hık" demeye, boğulmaya başlayınca, kıyıda duranlar telâşlanmışlar:

– Aman arkadaş, kırk elli neymiş, bin iste bin, diye bağırmışlar. O da "hık hık, gık gık!" dedikçe, telâşlanmışlar:

– Aman, bu arkadaş işi baş edemeyecek, biz de atlayalım, demişler. Öteki ikisi de ırmağa atlamışlar, onlar da sürüklenip giderken, "hık hık, gık gık!" diyorlarmış.

Keloğlan, bu üç cambazdan yakayı sıyırıp yürümüş. Uzun yaşamış, çok oyunlar etmiş, hepsinin üstesinden gelmiş. Bize de namı nişanı kalmış.

Keloğlan Hiç Alıyor

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vaktin birinde bir Keloğlan, bir de anası varmış. Bir gün anası bu Keloğlana on para vermiş:

– Haydi Keloğlan, keleş oğlan, bakkala git on paralık "hiç" al geliver, demiş. O zamanlar bizim bildiğimiz şu adi tuzun adına "hiç" derlermiş. Keloğlan anasının dediğini unutmamak için yolda giderken "hiç hiç" diye söylenir dururmuş. Gide gide deniz kenarına varmış. Balıkçılar geceden ağ atmışlar da, sabahleyin kıyıdan elbirliği ile "hay hak, hay hak" diye çekerlermiş. Bu Keloğlan gelmiş, aman anamın dedigini unutmayayım diye, orada "hiç, hiç" der dururmuş. O böyle dedikçe, balıkçılar kızmışlar, "hay hak, hay hak" diyerek asıla asıla ağın sonuna gelmişler ki, bir tek balık yok. Keloğlan "hiç, hiç" dedikçe balık çıkmazmış. Ağların sonundaki torba da boş çıkınca, bunlar tutmuşlar, orada dikilip "hiç, hiç" diye söylenen Keloğlanı evire çevire bir güzel dövmüşler. Keloğlan ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama anasının tembihlediğini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki, ben şimdi ne diyeyim neler söyleyeyim, balıkçı babalar?

Balıkçılardan biri buna:

– "Biri çıktı, ikisi daha gelsin" diyeceksin, demiş. Keloğlan da bu sözleri diline dolamış "biri çıktı, ikisi daha gelsin" diyerek giderken, bir evin önünde durmuş. Kapısından bir ta-

but çıkarıyorlarmış.

– Biri çıktı, ikisi daha gelsin, diye söylenirken, cemaat hemen tabutu bırakıp bunu evire çevire dövmeye girişmişler. Keloğlan, ah demiş of demiş, dayağı yemiş, ama balıkçıların sözlerini de kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim beyler ağalar?

İmam da buna:

– Hak rahmet eylesin, geride kalanlara ecir sabır versin, diyeceksin diye tembihlemiş. Keloğlan yolda bu sözleri tekrarlayarak giderken, yerde bir köpek leşi görmüş. Hemen durup ona da:

– Hak rahmet eylesin, geride kalanlara ecir sabır versin, demeye başlamış. Yoldan burunlarını tıkayarak geçenler bunu duyunca, Keloğlanın başına üşüşmüşler, Keloğlanı evire çevire bir güzel dövmüşler. Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama beylerin, ağaların söylediklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın sızısı, acısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, yolcular?

Yolcular da buna:

–"Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş!" diyeceksin, demişler. Keloğlan da bu sözleri diline dolamış da:

"Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş!" diye söylenerek giderken, bohçaları koltuklarında hamamdan çıkan kadınlara rastlamış. Keloğlan burnunu tuta tuta kadınlara karşı:

– Öf ne kokuymuş, püf ne kokuymuş! der demez, kadınlar bohçalarını bir kenara koyup, Keloğlanın etrafını almışlar da evire çevire dövmeye, etlerini bura bura çimdiklemeye girişmişler ki, bağırtısı böğürtüsü gökyüzünü tırmalamış.

Keloğlan ah demiş, of demiş, dayağı yemiş, ama burada yolcuların sözlerini de kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı, sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, hamm teyzeler, ablalar?

Yolcular da buna:

– "Oh ne güzel, oh ne iyi, mis gibi mis gibi" diyeceksin, diye sıkı sıkı tembihlemişler. Keloğlan, yolda bu sözleri tekrarlayarak giderken, gırtlak gırtlağa kavga eden iki kimseye rastlamış. Bu Keloğlan karşılarına geçmiş de:

– Oh ne güzel, oh ne iyi, mis gibi, mis gibi, demeye başlamış. Adamlar bu sözü duymalarıyla hemen kavgayı bırakmışlar, Keloğlanın üstüne atılıp zavallıyı çevire çevire bir güzel pataklamışlar, Allah yarattı dememişler. Oğlanın inlemesi, sızlaması azala kısıla kedi miyavlamasına dönmüş. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı da yemiş. Ama kadınların dediklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı sızısı bir yana telâşından sormuş:

– Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, ağalar?

Kavgacılar da buna:

– "Yapmayın kardeşler, etmeyin yoldaşlar!" diyeceksin, diye öğretmişler. Keloğlan, kavgacı ağaların öğrettiklerini ezberleye ezberleye giderken, bu sefer de yol üstünde hırlaşan iki köpeğe rast gelmiş. Durmuş bu köpeklerin başucunda da:

Yapmayın kardeşler, etmeyin yoldaşlar! demeye başlamış. Yoldan geçenler bu sözleri duymalarıyla, hemen Keloğlanın üstüne atılıp zavallıyı iteleyip kakalayıp dövüp sövmeye başlamışlar. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı da yemiş. Lakin kavgacı ağaların öğrettiklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş. Dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki, ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim beyler?

Yoldan geçen beyler de buna:

– "Hoşt hoşt, hoşt hoşt" diyeceksin, diye sıkı sıkı tembihlemişler. Keloğlan beylerin öğrettiklerini ezberleye ezberleye giderken, bir terlikçi dükkanına rastlamış. Durmuş da, kendini terlikçilerin nasıl çalıştıklarını seyre epeyce kaptırmış. Terlikçiler, kalıba oturmuş terlikleri, iki yana "gıcır, gıcır" diye diye mumlu sicimleri çeke çeke, göz açıp kapayasıya, fırdolayı, çevirip dikiyorlar, sonra da kalıptan çıkarıyorlar, dişleriyle asılıp yüzünü çeviriyor, düzeltiyorlarmış. Keloğlan bunların karşılarına geçmiş, hem seyreder, hem de "hoşt hoşt, hoşt hoşt" dermiş. Terlikçiler dişlerinde terlikleri bir duralamışlar, iki dinlemişler, gözlerini devire devire bakmışlar, beklemişler. Olmamış. Hemen davranıp dükkanlarından fırlamışlar. Bu Keloğlanın yakasına yapışıp, evire çevire, yer misin yemez misin diyerek pata küte dövmüşler. Bu Keloğlan, ah demiş, of demiş, dayağı baştan ayağa sırıl sıklam yemiş. Lakin beylerin öğrettiklerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş, dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim, terlikçi dayılar?

Terlikçiler de buna:

– "Çek çek uzasın, çok çok uzasın" diyeceksin, diye bir bir öğretmişler. Keloğlan terlikçilerin öğrettiklerini söyleye söyleye giderken, oğlunun kulağını çekip azarlayan bir adama rastlamış, durmuş bakarken, onlara da:

– Çek çek uzasın, çok çok uzasın, deyince, adamın çektiği kulak kopmuş, elinde kalmış. Adam dönmüş, Keloğlanı yakalamış, sille tokat, evire çevire dövmüş. Bu Keloğlan ah demiş, of demiş, bu dayağı da baştan ayağa sırıl sıklam yemiş. Lakin terlikçilerin sözlerini de kel kafasından uçurmuş, unutmuş.

Dayağın acısı sızısı bir yana, telâşından sormuş:

– Peki, ben şimdi ne diyeyim, neler söyleyeyim bey amca?

Bu adam da kızgınlığından, hem de üzgünlüğünden:

– "Hiç" diyeceksin Keloğlan, deyince, birden davranıp bu Keloğlanın aklı başına gelmiş.

– "Anam bana on paralık hiç al" demişti, diyerekten koşmuş. Bakkala varmış. On paralık "hiç" tarttırmış da doğru evine koşmuş. Anasının evde bekleye bekleye sabrı tükenmiş de, başı iyice bunalmış. Keloğlan kapıdan girer girmez:

– Hınzır Keloğlan, haylaz Keloğlan, kim bilir nerelerde oyuna daldın? diyerek, bunu evire çevire dövmüş de, kel kafasına bir işkembe geçirip, bir köşeye oturtmuş.

Zaman geçmiş, devir sürmüş, bu Keloğlanın işleri oyunları tükenmemiş.

Gökten üç elma düştü: Biri bana, biri masalı anlatana, biri de bende emanet dursun, Keloğlanın soyundan gelenlere.

Keloğlan ile Kırk Haramiler

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok demesi de, çok yemesi de günahmış. Vaktin birinde bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlanın şu dar dünyada bir ihtiyar anacığından başka kimsesi yokmuş. Keloğlan boş gezmekten usanmış, bir gün anasına:

– Babamdan bana miras olarak ne kaldı? diye sormuş. Anası da dertli dertli içini çekmiş de:

– Oğlum, bizim gibilerin nesi olur ki, babandan sana kalsın? demiş. Keloğlan da:

– Hele hele, bir düşün bakalım, diye durup diretmiş. Anası da düşünmüş, taşınmış:

– Ha, evet tavan arasında bir kırık tüfekle, bir de çıngıraklı keçe külah olacak. Bunlardan gayrı babandan bir şey kalmadı, demiş. Keloğlan da sevinçle tavan arasına çıkmış, külahla tüfeği alıp kırlara fırlamış. Külahı koynuna sokmuş, tüfeği de omzuna vurup ava çıkmış. Oraya, buraya derken, bir atışta kırk tane kuşu birden vurmuş. Ve bu kırk kuşu tüfeğin üzerine sıra sıra bağlamış, omzuna vurarak, türkü çağıra çağıra evine dönerken yoluna kırk haramiler çıkmış. Haramilerin başı bu Keloğlana:

– Bak biz de kırk kişiyiz, senin kuşların da kırk tane. Kuşları bize ver, demiş. Keloğlan da:

– Ne diye size verecekmişim. Ben onları canım için vurmuşum. Evde pişirip yiyeceğim, demiş. Kırk haramilerin ba-

şı öfkeyle Keloğlana bir tokat vurmuş, kırk kuşu da elinden almış. Bu oğlanın orada olduğunu unutmuş da, adamlarından birine:

– Al bu kuşları, eve götür, hanımlar bunu pişirip gümüş tepsiye koysunlar, üstüne sırmalı havluyu örtsünler, akşam yemeğine hazır olsun, gelip alacağım dersin, diye bir bir anlatmış ve tembihlemiş.

Kırk haramilerin otuz dokuzu yollarına devam ededuruncular, bu uşak da harami başının evinin yolunu tutmuş. Adam, harami başının evinin yolunu tutadursun, biz gelelim Keloğlana. Haraminin peşine takılmış, adım adım izlemiş, köşeleri gözlemiş, harami başının evine varmışlar. Adam kapının tokmağını vurmuş da, yana çekilip durmuş. Kapı aralanmış da, ağzı maç maç sakızlı, gözleri çıldır çıldır ışıklı, kendisi nazlı bir hatun başını çıkarmış. Bu harami de:

– Bey bu kırk kuşu yolladı, tüyünü yolsunlar da suyuna pilav vursunlar, hem de kızarta kosunlar, gümüş tepsiye pilavlı kızartma döşesinler, üstüne de sırmalı havluyu örtsünler, diye tembihledi. Akşam vakti gelip alacağım, demiş de bir bir anlatmış. Bu harami, arkadaşlarının yanına dönedursun, biz gelelim Keloğlana. Bütün bunları bir köşeden gözlemiş de olanları izlemiş. Akşama doğru oralarda dönüp dolaşmış da, vakti saatini beklemiş. Tepsinin alınma saati gelince, gelip harami başının kapısını çalmış. Kapıyı ağzı maç maç sakızlı, gözleri çıldır çıldır ışıklı o hatun aralamış. Keloğlan da bir yana çekilip durmuş. Kadın da üstü sırmalı havlu ile örtülü tepsiyi uzatıp kapıyı kapatmış. Keloğlan tepsiyi bir yana koymuş da, bir kağıdın üzerine iri iri şu sözleri yazmış:

Kırk kuşumu almasaydın,
Bir tokatı vurmasaydın,
Aman, bu pek azdır efendim,
Hele daha büyüğünü görelim.

Kapıya yapıştırmış, tepsiyi alıp yürümüş. Koşa koşa evine gelip:

– Ana, hele bak, bugünkü kısmetimize! demiş de, bunlar ana oğul tepsinin başına oturmuşlar, bir güzel karınlarını doyurmuşlar. Bunlar köşelerinde keyiflerine bakadursunlar, kırk haramilerin adamı akşam ezanında çıkıp harami başının evine, tepsiyi almaya gelmiş. Tak tak kapıyı çalmış. Ağzı maç maç sakızlı, kendisi çıldır çıldır bakışlı hatun kapıyı açmış da:

– Aman oğlum, az önce sizinkiler gelip tepsiyi aldılar, deyince, adam hemen uyanıp kapıdaki yazılı kağıdı görmüş ve de okumuş. Koşup kırk haramilerin başına olup bitenleri bir bir anlatmış. Kırk haramilerin başı, bu Keloğlanın ettiklerinden gayetle gazaplanıp bir durmuş, iki satır düşünmüş de:

– Hele Keloğlan, sen misin yaman, yoksa ben miyim? Bir gün elbet fendime düşersin, demiş. Gel zaman, git zaman, hayli vakit geçmiş aradan. Günün birinde Keloğlan göl kenarında oynarmış, uzaktan doğru kırk haramilerin geldiğini görmüş. Hemen davranmış da üstünü başını, yüzünü gözünü çamurla sıvamış, bir kayaya yaslanmış, ağlamaya başlamış. Kırk haramilerin başı yanına gelmiş de:

– Oğlum, neden ağlıyorsun hele? diye buna sormuş. Keloğlandır, oyununu, düzenini, lafım, sözünü önceden hazırlamış.

– Anam gelinlik küpesini vermişti, yaptırayım diye, suya düşürdüm. Şimdi ne edeyim, anama ne cevap versem diye ağlıyorum, demiş de, höykürüp ağlamaya bir girişmiş ki, tüm

haramilerin acımaları tutmuş, pınarları kurumuş gözleri yaşarmış. Haramilerin başı, bunlara:

– Haydi soyunun da, suya atlayın, şu fukara oğlanın küpesini bulmadan çıkmayın, diye buyurmuş. Adamlar kıyıda çıplanmışlar, suya girip dalıp çıkmaya, aramaya girişmişler. Ama bir türlü oğlanın küpesini bulup çıkaramamışlar. Kırk haramilerin başı da davranıp suya atlamış, orası burası demiş de dalmış, suyun dibini bir bir yoklamış. Bunlar su dibinde küpeleri arayadursunlar, bu Keloğlan ağlamasını kesmiş de sırtarmaya geçmiş, hemen oradaki kırk kat elbiseyi, pabucu sarmış sarmalamış, sırtına vurmuş da yürümüş. Bir kağıdın üzerine iri iri şu sözleri yazmış:

Kırk kuşumu almasaydın,
Bir tokatı vurmasaydın,
Aman bu pek azdır efendim,
Hele daha büyüğünü görelim.

Oraya bırakmış da koşa koşa evine gelmiş. Haramiler araya araya küpeleri bulamamışlar, dışarı çıkmışlar. Bir de ne görsünler, ne elbiseleri var orada ne de pabuçları. Üzeri yazılı koca bir kağıt bulmuşlar. Okuyunca başlarına geleni anlamışlar. Kırk haramilerin başı, bu Keloğlanın ettiklerinden gayetle gazaplanıp bir durmuş, iki satır düşünmüş de:

– Hele Keloğlan, bu düzeni kurdun, bu oyunu da ettin, sen misin yaman, yoksa ben miyim? Bir gün elbet bendime düşersin, elime geçersin, seni lokma lokma doğramamış olmaz, demiş. Oradan adamlarından birini, arka yollardan, kese yerlerden, bağ bahçe arasından evine yollamış. Kendileri orada şallak mallak, kızara bozara, söylüp sayarak, beklemişler. Evden getirttiklerini giyinmişler, bu hal ile en yakın hamama yollanmışlar.

Onlar böyle başları buğulu, kaşları çatılı, gert gert geğirip, kas kas kabarıp hamama gidedursunlar, biz gelelim Keloğlana. Haramilerin kirlenip hem de üşüyüp hamama geleceklerini tasarlayıp hesapladığından, evden hamama koşmuş da, sahibiyle anlaşıp bir geceliğine kiralamış. Haramilerin ceplerinden derlediği paralardan bir avuç vermiş. Başına bir takke geçirip sakal bıyık takınmış, hamam sahibi olmuş da, geçmiş çekmecenin başına bağdaş kurup oturmuş. Hava kararmış, gölgeler yürümüş, ortalık loşlaşmış da, hamamın kandilleri yanmış ki, bu kırk haramiler birbiri peşine gelip hamamın kapısına dayanmışlar:

– Aç, hamamcıbaşı, aç kapıyı, biz geldik, diye bağrışıp çığrışmaya başlamışlar. Hamamcı kapıyı açıp da onları elden ayaktan düşmüş, perişan, sakır sakır titrer, sararıp bozarır hasta görünce:

– Vah evlatlarım, ne olmuş böyle sizlere?.. diye hepsini içeri almış. Harami başı da:

– Aman hamamcı baba, bize bir Keloğlan dadandı, bu hallere soktu, düzenler, oyunlar etti. Hele bir bakalım ayine-i devran ne suret gösterir, gün olur neler olur? demiş. Bunlar soyunup halvete girmişler, yıkanmaya, lifl enip keselenmeye girişmişler. Hamamcı baba da bunların haline yanıp yakıldıktan sonra demiş ki:

– Aman evlatlarım, vah civanlarım, hele ben size bir ilaç yapayım da, yıkanıp keselendikten sonra her yanınıza bir iyice sıvayın, hiçbir şeyciğiniz kalmaz, içinizin zehrini, acısını tüm söker de dışarı döker, pir ü pak olursunuz.

Bunlar da:

– Allah senden razı olsun hamamcı baba, getir hele şu ilacını, demişler de keselenip sabunlanmaya durmuşlar. Bu hamamcı baba çıkmış dışarı, duvarlardan biraz kireç kazıyıp içi-

ne bir avuç acı biber atmış, keskin sirkeyle hamur edip bir çömleğiniçine doldurmuş, olmuş bir hasiyetli merhem. Çömleği alıp halvete, haramilerin yanına girmiş. Avuç avuç bunların sırtlarına, başlarına gözlerine sürdükçe, bunlar:

– Aman Allah, yandık, kavrulduk, diye bağırırlarmış. Hamamcı başı da:

– Aman sıkın dişinizi, dayanın çocuklar, içinizin zehiri, hastalığınızın acısı dışarı dökülüyor. Birazcık yakar ama, hele sabredin, bir şeyiniz kalmaz, diyerek masallar okuyor, sözler çatıyor, bunları oyalıyor. Koca çanaktaki merhemi kırkının da bedenine bir iyice beleyip dışarı çıkıyor. Bunlar içeride iyi olacağız, şifa bulacağız diye inleyip sızlanadursunlar, hamamın suyunu dışarıdan kesmiş de, bir kağıdın üzerine iri iri şu sözleri yazmış:

Kırk kuşumu almasaydın,
Bir tokatı vurmasaydın,
Aman, bu pek azdır efendim,
Hele daha büyüğünü görelim.

Duvara yapıştırmış da, bunların elbiselerini, pabuçlarını derleyip tomar etmiş, doğru evine koşmuş. Keloğlan evine gidedursun, biz gelelim hamamın halvetindeki kırk haramilere. Sırtları, döşleri, başları, bacakları cayır cayır yanmış da, fas fas kabarmış, göz göz yaralar açılmış. Ah ettikçe ağızlarından alevler fışkırır, of dedikçe ofları kubbeyi güm güm öttürürmüş. Kurnalardaki suları sen alacaksın, ben alacağım diye birbirlerine girmişler de, sille tokat dövüşmüşler. Bu minval üzere hamamın içinde bir hengamedir gitmiş de, gümbürtüsü konu komşudan duyulmuş. Kimseler korkularından hamama yaklaşamamış, "Ecinnilerin, cadıların derneği var" diyerek evlerinden çıkamamışlar. Böylece sabahı bulmuşlar,

ama bunlar perperişan, kıpkızıl derileri soyulmuş da, cılk yaralar içinde takattan kesilmişler, birer köşeye serilmişler.

Sabahın erinde hamam sahibi çıkagelmiş. İçeriye girmiş. Göre göre ne görsün? Halvetin içine, göbek taşlarına, kurna başlarına kırk haramiler serilmiş yatıyor. Bir inleme, bir sızlama, bir ah, bir oflamadır gidiyor. Güçlükle bunları dinlemiş de başlarına geleni öğrenmiş. Olup biteni anca anlamış. Koşup dışarıdan suyu açmış. Bunlar biraz su dökünüp dışarı çıkmışlar, bakmışlar ki, ne elbise, ne pabuç, yerlerinde yeller esiyor. Bir de duvara asılı kocaman kağıt, yazıları okumuşlar, başlarına geleni anlamışlar. Kırk haramilerin başı, bu Keloğlanın ettiklerinden gayetle gazaplanmış da, bir durmuş, iki satır düşünmüş:

– Hele Keloğlan, bu düzeni kurdun, bu oyunu da ettin, sen misin yaman, yoksa ben miyim? Bir gün elbet bendime düşersin, elime geçersin, seni lokma lokma etmemiş olmaz, demiş. Hamam peştamallarına sarınmışlar, araba getirtip evlerine gitmişler, ama hiçbirinde hal kalmamış. Yorgan döşek hasta serilmişler. Merhemler sürünmüşler de bas bas böğürmüşler, yara berelerinin acısından gözleri belermiş, hem de ağızları köpürmüş.

Aradan bir zaman geçmiş. Bunlar merhemler sürünüp bas bas böğürür, iyi olmaya savaşır olsunlar, o ülkenin padişahı yılda bir gün, kırk haramileri huzuruna davet eder de bildiklerinden, gördüklerinden haber sorar, hem de bacını, bağışlarını kabul edermiş. Günü saati gelmiş de, bu padişah, kırk haramiler gelsinler diye haber yollamış. Kırk haramiler ne etsinler, yorgan döşek yatmışlar da, ilaca merheme belenmişler. İnleyip sızlanıyorlar da, ahları ofları direk direk gözyüzüne dikiliyor. Çaresiz kalmışlar da "gelemeyeceğiz, çok hastayız" diye haber yollamışlar. Saray adamları, padişaha bu

ters haberi korka korka verince, padişahtır, gazaba gelmiş, adamlarını ters yüzü bir daha göndermiş. Ne etsin bu kırk haramiler, gelenlere bir bir hal-ü keyfiyet böyledir diye anlatmışlar. Saray adamları dönüp hal-ü keyfiyet böyle böyle diye anlatsa da, padişahtır, hop oturup hop kalkmış:

– Benim emr-ü fermanım yürümeli. Bunların kırkı da mı hasta, bu ne iştir? Hemen tez gelsinler, yoksa hepsini cellat ettiririm, demiş.

Sonunda padişahın adamları gide gele yolları düz etmişler. Çaresiz kırk haramiler de inleye sızlaya, ahlaya oflaya yollara dökülüp gelmişler, inleye sendeleye huzuruna çıkmışlar. Lakin padişah, bunların perişan ve düşkün hallerini görünce şaşırmış da, gazabını, hem de tasarladığı sözleri unutuvermiş:

– Yahu, bu ne hal, sizlere ne oldu, nedir bu haliniz? diye sormuş. Harami başıdır, söze başlamış da:

– Aman şevketlim, bize bir Keloğlandır dadandı, bir oyun, bir düzen. Alicengizden bu yana görülmemiş. Dönüp dolaşıp karşımıza çıkıyor, hile onda, tuzak onda. Bizi damdan aşırdı da, şu hallere düşürdü, diye bir bir oyunları da, olanları da anlatıp dökmüş.

Bu anlatıp dururken otuz dokuz harami de ah vah çekerek inim inim inilder de, gümbür gümbür vanılar dururlarmış. Padişahtır, hay hayla oturur, vay vayla kalkar, onu gören ondan korkar:

– Vay, ne demek olsun, böyle imiş hay... Ben şimdi onu buldururum, demiş de tellâllar bağırtmış:

– Kim bu kırk haramileri bu hallere koyduysa, gelsin teslim olsun, aman verdim, dilediğini bağışlayacağım, diye buyurmuş. Bunu duyan ahali, birbiri peşine koşmuş da:

– Ben yaptım. Ben eyledim, diye sıradan geçmişler de,

kırk haramiler bunlara bakıp "Hayır bu değil, o da değil" diye çevirmişler. Artık o kasabada Keloğlandan gayrı kimse kalmamış. Sonunda bu Keloğlan:

– Hele ana, bir de ben huzura çıkayım, dediyse de, bunun anası:

– Aman oğlum, yaman oğlum, seni asarlar, hem de keserler, dediyse de Keloğlandır, dinlemeyip doğru saraya gidiyor. Padişahın huzuruna çıkıyor da:

– Bütün bu oyunları, düzenleri ben yaptım şevketlim! diyor. Kırk haramiler de Keloğlanı görünce bir ağızdan:

– İşte budur, oyuncu ve düzenci Keloğlan, şevketlim, diye bir ağızdan bağırıyorlar. Aman vermek, zaman vermek, dilediğini bağışlamak şöyle dursun, padişah gazaba gelip:

– Tutun şu habisi, atın zindana, kuru ekmekle sudan gayrı bir şey vermeyin, diye buyurmuş.

Bu Keloğlanı çal yaka, iteleye kakalaya zindana atıyorlar. Bir zaman oturuyor, sonra gözü karanlığa alışınca bir köşede iki fıçı görüyor. Bir de yoklayıp bakıyor ki, birinde yağ var, birinde bal. Bir de öteki köşeye baksın ki, ne görsün. kaz, hindi, tavuk tüyleri bir yığın. Keloğlanın keyfine diyecek yokmuş, kuru ekmeğin yanına katığı bulmuş, yatmış tüylerin üstüne. Aradan bu minval üzere bir zaman geçmiş. Ama sırt üstü yatıp yağ bal yemekten içi sıkılmış, başı bunalmış. Keloğlandır, oyunsuz, düzensiz, çekişmesiz, çatışmasız yaşamak yavan gelmiş. Kel kafasını kaşıyor da şöyle bir düşünüyor, aklına bir kurnazlık geliyor. Akşam oluyor, karnını doyurduktan sonra çırçıplak baştan ayağa soyunuyor. Önce yağ fıçısına, sonra bal fıçısına giriyor, ardından da tüylerin içine dalıp bir güzelce beleniyor. Baştan ayağı her yam tüylü şeytanlara dönüyor ki, gözleri de çıldır çıldır aradan parlıyor. Babasından kalma çıngıraklı külahı da başına geçiriyor. Yerden bir çivi bu-

lup zındanın kilidini kurcalıyor, açıyor. Doğru çıkıp padişahın odasına doğru paf puf, çıngır mıngır, gözleri çıldır çıldır yürüyor. Yollarda, kapılarda, kıyılarda, köşelerde dikilen nöbetçiler bunun sesini inceden alıp hemen kulaklarını dikiyor, gözlerini belertiyor, karşılarına çıkınca da "Deccal çıktı, şeytan yürüdü" diyerek kaçıp savuşuyorlarmış. Keloğlan, padişahın yatak odasına giriyor, ilk işi şamdanları söndürmek oluyor. Padişahtır, tatlı uykulara dalmış uyurmuş. Çıkıp göğsüne oturuyor. Başım sallıyor, çıngırak çıngır çıngır ötüyor. Göğsü sıkışıp da soluğu tıkanan padişah uyanıyor ki, göğsü üstüne bir alâmet çökmüş, çıngır çıngır sesler çıkarır da, çıldır çıldır bakar,

– Aman, o da kim, aman? diye bağırıyor. Bu Keloğlan da:

– Ecel geldi, vade erdi, ömür kadehin doldu. Ben Azrailim, camm almaya geldim, deyince padişahtır, nazik cam bunalmış da, soluğu iyice tıkanmış, can korkuları içine işlemiş de, Azrail de fazladan göğsüne çökmüş.

– Aman Azrail, zaman Azrail, ne istersen vereyim, camma kıyma Azrail, diye yalvaryakar sızlamıyor. O da:

– Zındanda mahpus Keloğlam azad edersen, şimdilik camm bağışlarım, diyor. Padişah da:

– Aman Azrail, zaman Azrail, cammı bağışla da sabah olsun. İlk işim o olsun, diye söz veriyor. Keloğlan dönüyor zındanına. Ortalıkta kimseler yok. Kapısını kapatıyor, üstünü başım temizliyor, eski elbiselerini giyiniyor, babasından kalma çıngıraklı külahını da göğsüne sokuyor, yatıp da bir güzel uyku çekiyor, sabaha uyamyor, padişahtan buyruk bekliyor, akşamlar oluyor. Ne gelen var, ne giden. Keloğlamn kel kafası kızıyor. Karnını bir güzel doyurduktan sonra baştan ayağa çırçıplak soyunuyor. Önce yağ fıçısına, sonra da bal fıçısına giriyor, ardından tüylerin içine dalıp bir güzelce debeleniyor.

Baştan ayağa her yam tüylü şeytanlara dönüyor ki, gözleri de çıldır çıldır aradan parlıyor. Babasından kalma çıngıraklı külahı da başına geçiriyor. Yerden bir de çivi bulup zındanın kilidini kurcalıyor, açıyor. Doğru çıkıp padişahın odasına doğru paf puf, çıngır mıngır, gözleri de çıldır çıldır yürüyor. Kapılarda yollarda, kıyılarda köşelerde dikilen nöbetçiler bunun sesini inceden alıp hemen kulaklarını dikiyor, gözlerini belertiyor, karşılarına çıkınca da "Deccal çıktı, şeytan yürüdü" diyerek kaçıp savuşuyorlarmış. Keloğlan, padişahın yatak odasına giriyor, ilk işi şamdanları söndürmek oluyor. Padişahtır, tatlı uykulara dalmış uyurmuş. Çıkıp göğsüne oturuyor. Başını sallıyor, çıngır çıngır ötüyor. Göğsü sıkışıp soluğu tıkanan padişah uyamyor ki, göğsü üstüne bir alâmettir çökmüş, çıngır çıngır sesler çıkarır da, çıldır çıldır bakar. Padişah uyamyor ki, o tüylü, çıngıraklı alâmeti görünce aklı başına geliyor.

– Aman Azrail, zaman Azrail, cammı bağışla da sabah olsun, ilk işim o olsun. Keloğlam zındandan çıkartayım, diye söz veriyor. Keloğlan da dönüyor zındana. Ortalıkta kimseler yok. Kapısım kapatıyor, üstünü başım temizliyor. Eski elbiselerini giyiniyor, babasından kalma çıngıraklı külahım da göğsüne sokuyor, yatıp bir güzel uyku çekiyor. Sabaha uyamyor, padişahtan bir buyruk bekliyor, akşamlar oluyor, ne gelen var, ne giden. Artık bu Keloğlanın kel kafası bir iyice kızıyor. Karmm bir güzel doyurduktan sonra baştan ayağa çırçıplak soyunuyor. Önce yağ fıçısına, sonra da bal fıçısına giriyor, ardından tüylerin içine dalıp bir güzelce debeleniyor. Baştan ayağa her yam tüylü şeytanlara dönüyor ki, gözleri de çıldır çıldır aradan parlıyor. Babasından kalma çıngıraklı külahı da başına geçiriyor. Yerden bir de çivi bulup zındamn kilidini kurcalıyor, açıyor, doğru çıkıp padişahın odasına doğru paf puf, çıngır mıngır, gözleri de çıldır çıldır yürüyor. Kapılarda

yollarda, kıyılarda köşelerde dikilen nöbetçiler bunun sesini inceden alıp hemen kulaklarım dikiyor, gözlerini belertiyor. Karşılarına çıkınca da "Deccal çıktı, şeytan yürüdü" diyerek kaçıp savuşuyorlarmış. Keloğlan, padişahın yatak odasına giriyor, ilk işi şamdanları söndürmek oluyor. Padişahtır, tatlı uykulara dalmış uyurmuş. Çıkıp göğsüne oturuyor. Başım sallıyor, çıngır çıngır ötüyor. Göğsü sıkışıp soluğu tıkanan padişah uyanıyor ki, göğsü üstüne bir alâmettir çökmüş, pençesini boğazına atmış, çıngır çıngır sesler çıkarır da çıldır çıldır bakar. Padişah bir uyanıyor ki, o tüylü çıngıraklı alâmeti görünce, aklı başına geliyor:

– Aman Azrail, zaman Azrail, cammı bağışla da, sabah olsun, ilk işim o olsun. Keloğlanı zindandan çıkartayım, azad edeyim, diyor. Keloğlandır, keli kızmış. Bu sefer artık iyice bastırıp gırtlağına çöküyor da:

– Olmaz, artık camm almamış olmaz, diye ümüğünü iyice sıkıyor bunun. Sonunda öylesine yalvarıp yakarıyor, yeminler kassemler ediyor, andlar içip sözler veriyor ki, artık padişaha bir mehil daha veriyor, kalkıp zindana gidiyor. Ortalıkta kimseler yok. Kapısını kapatıyor, üstünü başını temizliyor. Eski elbiselerini giyiniyor, babasından kalma çıngıraklı külahını da göğsüne sokuyor, yatıp bir güzel uyku çekiyor. Sabah oluyor ki, zindancı koşa koşa geliyor, kapısını açıyor:

– Haydi Keloğlan, seni padişah çağırıyor, huzuruna çıkacaksın! diyor. Keloğlan da davramp huzura çıkıyor.

Padişah:

– Gel hele bakalım, oyunlu düzenli Keloğlan, artık seni azad ettim. Bu kadar us bahası yeter. Bundan böyle ortalığı karıştırma, ben dururken ortalığa düzen vermeye, ceza kesip oyun kurmaya da kalkma, velhasıl önüme de, yoluma da çıkmaya kalkma, buyruk verip hüküm yürütmeye de girişme, di-

ye bir bir öğüt verip yol yordam gösteriyor. O da bir kenara çekilip kelini parlatmayacağına, kimseyle de çatışıp tepişmeyeceğine söz veriyor. Padişahtır, bu Keloğlana bir ev, birkaç kese de altın bağışlıyor. Ana oğul evlerine çekilip bolluk içinde yaşamaya başlıyorlar. Keloğlanın bu çıkışı da böylece tatlıya bağlanıyor. Biz gelelim başka oyunlarına.

Keloğlan ile Kardeşi

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok demesi de, çok yemesi de günahmış. Vaktin birinde bir kocakarı ile ikioğlu varmış. Bunlardan birinin adı Hasan, ötekinin de, başı kel olduğundan, Keloğlanmış. Anaları günün birinde bu oğlanları çağırmış da:

– Artık yaşlandım, kocadım, çalışıp davranamaz oldum. İki kardeş, çıkın da kendinize iş arayın, duruşun, kazanın, bir baltaya sap olun, demiş. Bunların çıkınlarına birer somun ekmek, birer topalak çökelek yol azığı koymuş da, kapıdan selametleyip yola koşmuş.

Bunlar iki kardeş yolların tozuna düşmüşler, az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, iki ay bir güz gitmişler, sonunda bir kasabaya ulaşmışlar. Kapı kapı dolaşıp yoklamışlar, iş aramışlar. Sonunda adamın biri, bunları, keçilerini otlatsın diye yanına çoban almış. Ertesi sabahın erinde Keloğlanla ağası keçileri almışlar, yaymak için çıkmışlar. Bol otlu bir yere varıp keçileri yaymışlar. Azık torbalarını, kepeneklerini alıp bir ağacın dibine oturmuş, yaslanmışlar. Ağası bir aralık Keloğlana:

– Aman gel, Keloğlan, güleç oğlan, sakın deyim yukarı bakma, havada çok sinek var, gözüne kaçar! demiş. Bu Keloğlan da keçilerin başını bekler gözetirken hep önüne bakar, başını yukarı kaldırmazmış. Ağası bunu orada bırakıp biraz dolanmış gelmiş de ağacın altına kaykılıp uzanmış, uyumuş git-

miş. O orada uyuyadursun, bu Keloğlan beride, "Hazır ağam uyurken, elimi gözüme siper edeyim de, şu gökyüzüne bir bakayım" demiş. Bir de ne görsün? Havada sinek minek yok. Ağasının dibinde yattığı ağacın üstü iri iri al elmalarla pıtırak gibi yüklü. Keloğlan hemen yerinden sıçramış da tırmanmış ağaca. Elinin erdiğini koparıp dişlemiş, ermediğini de sallamış yere düşürmüş. Güm güm topuk vurdukça elmalar sapır sapır dökülür, yerlere yayılır, Keloğlan da keçilere bağırırmış:

– Sakın, bütün elmaları yemeyin ha, biraz bana da saklayın ha!

Az sonra ağaçtan inmiş ki, ne görsün? Keçiler bütün elmaları dişlemiş, ayaklamış, yemişler de öte geçmişler. Yalnız içlerinden biri boynuzuna saplanmış bir elmayı Keloğlana saklarmış. Keloğlan keçilere çok kızmış, keli kızarmış, boynuzunda elma sunan keçiyi bir yana koymuş da, bıçağını çekip hepsini sıradan boğazlamış. Sonra ağasını uyandırmış. Olanı biteni bir bir anlatmış. Ağası şaşıp kalmış da:

– Aman Keloğlan ne ettin? Şimdi bunların sahipleri olanları öğrenince, bizi ne ederler? Aman davran, buralardan kaçalım, demiş. İki kardeş, azık torbalarını, kepeneklerini sırtlamışlar, oralardan kaçıp savuşmuşlar. Az gitmiş, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler, kimi koşup kimi yürümüşler. Yollar aşıp dereler geçmişler, o günün akşamını etmişler. Akşam havaları kararır, kısmet kapıları kapanırken, dere ağzında gördükleri eski bir değirmene ulaşmış, girip geceyi geçirmişler. Sabah olup yola koyulacakları sırada, Keloğlan değirmen taşını görüp:

– Ağa bak hele, anamın ağırsağı burada kalmış, alıp anama götürsem gerek, demekle hemen davranmış, ağasının çırpınıp:

– Aman Keloğlan, etme Keloğlan, olmaz Keloğlan! demesine kalmadan, koca değirmen taşını sırtlayıp boynuna almış. Bu hal ile yola koyulmuşlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, kimi koşup, kimi yürümüşler, yollar aşmış, dereler geçmişler, o günün de akşamını etmişler. Geceyi geçirmek için koca bir çınar ağacına tırmanmaya karar vermişler. Bunun ağası sıçrayıp çıkmış, ama Keloğlan boynunda koca değirmen taşı ile davranıp çıkamamış. Ağası:

– Şu değirmen taşını aşağıda bırak, sabahleyin giderken, yine alırsın, dese de, Keloğlandır bu, dinlememiş. İnliye sızlıya, ıkına sıkına, boynundaki koca değirmen taşı ile ağaca tırmanıp çıkmış. Aradan vakit geçmiş, göz gözü görmez, iğne iplikten seçilemez olmuş. Bu sırada bir takrip ağacın dibinden sesler gelmiş, sonra da bir gök dumandır çıkıp yükselmeye başlamış. Bir de eğilip dalları aralamışlar, aşağıya bakmışlar ki, kocaman bir ateştir yanmakta, yalazaları har har dikilmekte. Ateşin çevresinde kırk tane harami, hem de birbirinden iri, bağdaş kurup oturmuşlar. O gün uğruladıkları kese kese altınları boşaltıp, birer birer, şıkır şıkır saymaktalar. Meğerse bu koca çınarın dibi haramilerin toplanma yeriymiş.

Onlar orada, şıkır şıkır, tıkır tıkır, para sayadursunlar, bu Keloğlan ağacın tepesinde ağasına:

– Aman ağam, çok sıkıştım, çişim geldi, şu haramilerin üstlerine salıvereyim, demiş. Ağasının da:

– Aman Keloğlan, etme Keloğlan, olmaz Keloğlan! demesine kalmadan, bu haramilerin üstlerine yukarıdan aşağıya salıvermiş. Bu haramiler aşağıda birer birer, şıkır şıkır para sayarlarken, bir de bakmışlar ki, gökyüzünden bir şeyler yağıyor. Önce "Yağmurdur yağar, serpintidir gelir geçer" demişler. Sonra da çevrelerine bakmışlar ki, yağmurun filan yağdığı yok. Yalnız koca çınardan bir şeyler süzülüp iniyor. "Aman

bu koca ağaçtan nur iniyor, kudret helvası dökülüyor" diye ellerini açıp dualar ederek başlarına yüzlerine bol bol sürünüp sıvazlamışlar.

Haramiler aşağıda, Keloğlanla ağası da yukarıda, aradan bir vakit daha geçmiş. Bu Keloğlan, yine davranıp ağasına:

– Aman ağa, benim boynum, hem de sırtım çok ağrıdı tutuldu, artık dayanamayacağım, şu taşı aşağıya salıveriyorum, demiş. Ağasının telâş ile:

– Aman Keloğlan, etme Keloğlan, sakın olmaz Keloğlan! demesine kalmadan koca değirmen taşını aşağıya salıvermiş. Degirmen taşıdır, dalları haşır haşır kırıp, çatırtılar koparıp, gümbür gümbür inerken, aşağıdaki haramiler:

– Amanın, demin nur, hem de kudret helvası yağmıştı, şimdi de kıyamet kopuyor, savuşun! diye bağrışaraktan, paralarını, eşyalarını, silahlarını orada koyup dört yana çil yavrusu gibi dağılmış, savuşup kaçmışlar.

Gece dönmüş, şafak sökmüş, ortalık iyice aydınlanmış. Bu Keloğlanla ağası, aşağısını kollaya kollaya koca çınardan inmişler. Bir de ne görsünler? Kırk haramilerin sofraları, kese kese altınları, eşyaları, hem de silahları orada yığılı duruyor. Hepsini derleyip toplamışlar. Orada otlayıp yayılan katırlara yüklemişler. Keloğlandır, değirmen taşım yüklenip yine boynuna geçirmiş. İki kardeş fukara anacıklarının yolunu tutmuşlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, kimi koşup kimi yürümüşler, yolları aşmış, dereleri geçmişler, o günün akşamını etmişler. Akşam kararıp kısmet kapıları kapanır, rahmet kapıları açılırken, analarının evine ulaşmışlar. Sarılıp koklaşmışlar, bir süre ağlaşmışlar, sonunda durulup oturmuşlar. Başlarından geçenleri bir bir analarına anlatmışlar, getirdiklerini ortaya dökmüşler. O günden bu yana bolluk ve rahatlık içinde yaşamışlar. Onlar ermiş muratlarına, darısı bizim başımıza.

Keloğlan ile Padişah

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrımn kulu çokmuş. Çok demesi de, çok yemesi de günahmış. Bir varmış, iki yokmuş, üçten beşten hiç ses yokmuş. Keçi berber olmuş diye sakal bıraktım, deve tellâl olmuş diye de pazâra çıkmadım. Kapı kapı dolaştım, masal dinledim. Vakti zamanında, memleketin birinde bir Keloğlanla ağası, bunların bir de kocamış anaları varmış. Geçimleri dar, paraları yok, kilerleri tam takır, tencere dibi kalaysız kızıl bakır, keseleri delik, yoktur metelik. İçleri açlıktan kazınır, şuradan buradan kâh dilenir, kâh kazamr. Üstleri başları yamadan kat kat alacalı bohça, pabuçları delik deşik parça parça. Bu perişan hal ve bu minval üzere yaşar giderken, günlerden bir gün büyük oğlan anasının hart hart kaşındığını görünce:

–Keloğlan, kelçe oğlan, koca anamız iyice kirlenmiş, hem de bitlenmiş, su ısıtalım da, şunu bir güzel yıkayıp paklayalım, sarıp sarmayalım, bir köşeye oturtalım. Hart hart kaşınıyor, par par çırpınıyor. Rahatlasın, soluk alsın, fukara anamız, deyince, Keloğlan da:

–Aman ağa, ben de sana bunu diyecektim. Hemen davranalım. demiş. Ağası da buna:

–Eh öyleyse, ben ormana oduna gidiyorum. Getirip ocağı yakalım, bolca su ısıtıp anamızı yıkayalım. Hele bekle şurada Keloğlan, demiş de, ipini, baltasını almış, yürümüş, ormana yollanmış. Bu Keloğlan orada beklemiş, beklemiş de, iyice sabrı tükenmiş:

–Şu ağam da iyice akılsız, odun getirmek için ormana mı gidilirmiş? O gelmeden ben odunu da bulur, suyu da ısıtır, anamı da yıkar paklar, köşeye oturturum, demiş de, kollarını sıvamış, eline bir balta almış, evin kaplamalarını, kirişlerini doğrayıp indirmeye girişmiş. Ocağı doldurmuş. Eskilerden kalma, kocaman bir kara kazanları varmış. Yuvarlaya yuvarlaya getirmiş, ocağa vurmuş da, içine bakraç bakraç su taşıyıp doldurmuş. Altını da ateşleyip yakmış. Eski tahtaların alevi koca kazam sarmış, az zamanda suyunu kaynatmış. Sonra da gidip hart hart kaşınan, çatır çatır bitlenen anasım kucaklamış, getirmiş. Bu koca karıyı koca kazandaki kaynar suyun içine atmış. Can havliyle ne olduğunu bilemeyen, kıpkızıl haşlanan kadın, başlamış bağırıp çağırmaya, par par edip çırpınmaya, hem de çıngır çıngır çığrışmaya girişmiş. Keloğlan, anasının karşısına geçmiş de, kel kafasını kaşıya kaşıya sırıtır seyredermiş. Anasının durmadan çarpınıp çırpınmasına, çağırıp çığırmasına kızmış da:

–Bak hele şuna, pislikten kurtulacağım, bitlerden arınacağım demiyor da, çarpınıyor, çığrışıyor! Şöyle iyice yaslanıp keselensene! diye söylenerek anasım tepesinden bastırıp, kaynar suyun içine sokmuş. Kadıncağız bir zaman "gluk, gluk, hır hır" ederek boğulup ölmüş. Ama Keloğlan farkında bile değil olup bitenlerin.

–Fukara anamın pek hoşuna gitti sırıttı da, kazanını içine otura kodu, diye sevinmiş, geçmiş köşeye oturmuş. Beklemiş, beklemiş, bunda ses yok, kıpırtı yok. Yanaşmış, bakmış ki, iyice mest olmuş, kıpkırmızı haşlanmış da deste olmuş, kazanın içinde kaykılmış oturuyor, çoktan ölmüş gitmiş de, ağzı kulaklarına varmış, sırtarıyor, gözlerini yumurta gibi belertmiş de, çıldır çıldır bakıyor.

–Aman ana, yetti artık, iyice yıkandın, temizlendin de,

üstelik iyice pembe beyaz gelinler gibi oldun. Keyfinin iyice geldiği besbelli bir şey ana, karmn da acıkmıştır, diyerek, kadıncağızı kazandan çıkarmış, getirmiş, köşe minderine yaslamış, bir güzelce giydirip kuşatmış. Anası köşesinde sırıtıp oturadursun, tavaya iki yumurta kırmış, ocakta pişirmiş, getirip anasının önüne koymuş. Çekilip bir köşeye de kendisi oturmuş. Ama Keloğlandır bu. Dur durak, düzen gerek nedir bilmez. Beklemekten usanmış da, ağasım yoldan karşılayıp, yapıp ettiklerini anlatmak için yola çıkmış, ormanın kıyısında karşılaşmışlar. Ağasının sırtında bir yük odun, alnından terler sızdırarak, ıhlaya, inleye geliyor. Yapıp ettiklerini ballandıra ballandıra anlatmaya girişmiş. Ağası, bunun anlattıklarım duyunca, sırtından odunları atıp, koşa koşa, düşe kalka eve gelmiş, bir de ne görsün? Anaları iyice haşlamp kıpkızıl olmuş, sırtarıp oturmuyor mu?

– Ulan Keloğlan, kelli oğlan, ne yaptın, ne ettin, bizi bir anadan ettin sonunda, öyle mi? diye bozlamaya, ağlayıp inlemeye başlamış. Dövünmüş, yas etmiş. Ama ne fayda! Dönmüş buna da:

– Ulan Keloğlan, yolsuz, yordamsız, eli sakar, meymenetsiz, akılsız, hem de fikirsiz kelli oğlan. Sen şurada otur, cenazeyi bekle de, ben gidip bir mezar kazayım. Az sonra, cenazeyi yüklenirsin, anamızın ölüsünü kimseye göstermeden mezarlığa getirirsin. Kepçe kulaklarım aç da, iyice dinle, gizlice tenhalardan dolaşırsın, kimselere göstermeden getirirsin.

Keloğlan da:

– Peki ağam, olur ağam, getiririm, kimselere de göstermem, demiş. Oturmuş da, anasının ölüsünü beklemeye başlamış. Az oturmuş, evin içini dört dolanmış. Keloğlandır bu. Dur durak, düzen, gerek, nedir bilmez. Beklemekten usanmış, kelce cam sıkılmış:

– Eh, yeter oldu beklediğim, ağam mezarı kazmıştır, anamı sırtlayayım da, mezarlığa götüreyim, demiş. Anasını sırtlamış, daha avludan çıkmadan, soluğu kesilmiş de yorulmuş, yere uzatmış, ayaklarını birleştirip bir ip bağlamış, başlamış çekmeye, sürüte sürüte götürmeye. İpi omuzlamış, arkasındaki ölüyü yerde, toz toprak içinde sürüye sürüye götürürken, önüne bir kocakarı çıkmış. Keloğlanın bu yaptığını görünce:

– Aman oğlum, bu nasıl iş ettiğin, ayıptır, hem de günahtır. Vay benim başıma, yazıktır oğul, yazıktır, diye sızlanıp ilenmeye girişince, Keloğlan, kocakarının bu sözlerine iyice kızmış da, kel kafası zonklamış, yüreği de mavlamış:

– Hele kocakarı, el ayağı çengel karı, git yoluna, işine de, beni rahat bırak. Canım burnumdan dökülesi, yüreğimin yağı eriyesi, diye karşılık verip parlayınca, bu kocakarı dikilmiş de, sopasını tak tak yere vurmuş:

– Amanın bu oğlan halktan arlanmaz, Allahtan utanmaz. Boyun eğmez, söz dinlemez. Başını diker de, köpek gibi ürür ki, hele... deyip ilenmeye girişince, Keloğlandır, yerden irice bir taş alır, kocakarıyı şavullayıp fırlatır. Taş vızlayarak gelip kocakarının kafasına vurunca, zavallı ikiye katlanıp hemen oracığa yıkılır. Keloğlan bakar ki, o da ölmüş, sırtarıp kalmış. İpin öteki ucunu da onun ayaklarına bağlar da, ortadan terazileyip omzuna geçirir de yürür. Bu iki kocakarıyı sürükleye sürükleye mezarlığa yaklaşınca, bakar ki ağası hâlâ mezar kazıyor, buna seslenir:

– Ağa, ağa, hele ağa, Allah rızası için bir daha kaz, iki mezar kaz! deyince, bu da belini doğrultup:

– Ulan Keloğlan, yolsuz, yordamsız, eli sakar, meymenetsiz, akılsız, hem de fikirsiz, kelli Keloğlan. Yine neler ettin? Bir mezar neyimize yetmez ki? deyince Keloğlan:

– Yetmez ağam, artmayınca yetişmez, anamız mezarında

yalmz yatamaz, cam sıkılır diye yanına, haline münasip birini bulup yoldaş ettik. Hele bir dahakaz, iki mezarkaz, demiş. Ağası, kazmayı küreği bırakıp, yürümüş gelmiş. Bir de ne görsün? Bu kelli Keloğlan, bir ipin ucuna iki kocakarıyı bağlamış, ortasından terazilemiş, çeke çeke getirmiyor mu?

– Ulan Keloğlan, yolsuz yordamsız oğlan, eli sakar, meymenetsiz, akılsız, hem de fikirsiz kelli Keloğlan. Nedir senin ettiklerin, bu dertli başıma açtıkların? Amanın bu Keloğlanın elinden, vay vay! demiş de ne çare, davramp anasının mezarına bitişik bir tane daha kazmaya girişmiş. Her iki kocakarıyı da gömüp üstlerini örtmüş. Sonra da çıkıp gider gibi yaparak mezarlık duvarının ardına saklanmış. Bu Keloğlan, yeni işler çıkarıp, başını derde sokmasın diye beklemiş. Bir süre sonra Keloğlan da çıkıp gitmiş. Ağası da çarşıya varıp bir keçi alıp gelmiş. Kocakarıyı çıkarıp anasının yanına gömmüş. Kocakarının boş kalan mezarına da keçiyi keserek gömmüş. Dönüp evine gelmiş.

Aradan birkaç gün geçmiş. Ortadan kaybolan kocakarının oğlu, kıyıyı köşeyi aramaya, konu komşuya sormaya soruşturmaya girişmiş:

– Amanın Müslümanlar, üç gün oldu, anam karı kayboldu. Aradım, taradım, döndüm dolandım, bulamadım. Gören, duyan, nereye gittiğini bilen varsa, aman bana bir haber, bir akıl versin. Allah ondan razı olsun, helalinden memnun edilecektir. Duyduk duymadık demeyin. Bilmezseniz gam yemeyin!.. diye bangır bangır tellâl bağırtmış. Bu tellâl, bağıra çağıra dolaşırken, Keloğlan çarşıdaymış. Dinlemiş dinlemiş de, sonunda anlamış. Tellâlın yanına gidip:

– Aradığımz bu kocakarıyı, taş attım da, ben öldürdüm. Nenin nesidir? diye sorunca, tellâl hemen bunun yakasına yapışıp kocakarının oğlunun yanına götürmüş. Keloğlandan sormuşlar. Ama Keloğlandır, adama:

– Hele durun, önce bahşişimi verin, sonra yerini göstereyim, yağma yok, demiş de direnmiş. Adam bahşişi vermiş. Keloğlan da öne düşerek, kayıp kocakarının oğlu ile dükkan komşularını mezarlığa götürmüş. Yan yana kazılmış çifte mezarları bulmuş. Kocakarının mezarını kazarak içine girmiş. Bir süre sonra dışarıya seslenmiş:

– Sizin kocakarının kuyruğu var mıydı?

Orada mezar başında bekleyenler birbirlerine işaret etmişler, "Hele durun bakalım, ardından ne çıkacak?" diye sözleşmişler de:

– Vardı, vardı, bir küçük kuyruğu vardı, diye seslenmişler. Az sonra Keloğlan yine sormuş:

– Sizin kocakarının boynuzları var mıydı? Onlar da cevap vermişler:

– Vardı, vardı, bir çift kıvrık, ince boynuzları vardı, diye seslenmişler. Az sonra Keloğlan yine sormuş:

– Sizin kocakarının kaç ayağı vardı?

Keloğlan saçma sapan sorup durdukça, bunlar dışarıda iyice kızmışlar:

– Ulan Keloğlan, sen bizimle alay mı ediyorsun? Saçma sapan neler söylüyorsun? diyerek, Keloğlanı, yukarı çekip güzel bir dayak atmışlar. Bir de kendileri mezarın içine inip bakmışlar ki, gerçekten mezarda bir keçi var. Bütün bunları duyan ağası Keloğlana kızmış da sopayı kapmış, mezarlıktan kovalamış. Keloğlandır, çarşıda pazarda işsiz güçsüz dolaştıktan sonra, İstanbul'da hamallığın para ettiğini duymuş da, düşmüş yolların tozuna, gurbetlere yollanmış.

Gide gide giderek, birim birim sekerek tepeleri dolanıp derelerden geçerek, az gitmiş, uz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş, sonunda İstanbul'a ulaşmış. Bir zaman çarşılarda, pazarlarda aylak aylak dolaştıktan, kulpuna yapışacak iş aradıktan

sonra, sırtına uygun bir küfe bulup hamallığa başlamış. Gündüzlerin üçün beşin yolunu bulur, yağsız yavan bir şeyler tıkıştırır, geceleri de dul bir kocakarının evinde yatarmış. Bu kadın da kocasından kalan sanatı işler, avcılardan ördek kaz alır, pişirir kızartır, çarşı pazar dolamr satarmış. Bu kadın günün birinde hastalanmış da, yorgan döşek serilmiş, yatıp kalmış. Keloğlanı akşamdan çağırıp demiş ki:

– Aman Keloğlan, hastalandım, yataklara düştüm. Yarın kalkıp dolaşamayacağım. Halim ve de takatım yoktur. Şu ördekleri götür de çarşıda satıver.

Keoğlan da:

– Aman anacığım, sen rahatına bak, ördek satmak da bir iş mi? demiş. Kızarmış ördeklerle dolu tepsiyi almış da çarşıya yollanmış:

– Nár gibi kızarmış ördekler, besili semiz ördekler, diye orası burası, kıyısı köşesi dolaşmaya başlamış. Dönüp dolanırken pazarda o ülkenin vezirine rastlamış. Vezir hiç pazarlık etmeden tepsisi ile birlikte bu ördekleri hemen satın almış:

– Bunları sarayıma götür, kethüdama teslim et, oradan elbiselerimi al, hamama getir de, paranı vereyim, deyince, bu Keloğlan, sevinerek, güvenerek, bu vezirin sarayına gitmiş. Kapıyı çalmış, ördek tepsisini kethüdaya teslim etmiş, vezirin dediklerini anlatmış, sırmalı bir bohça içindeki elbiseleri alıp hemen geriye dönmüş. Yolda giderken dayanamamış, bir kenara oturup bohçayı açmış. Bir de ne görsün? İpekten iç çamaşırları, atlastan kenarları da sırma işlemeli şalvar, cepken, cübbe, lahuri kuşak, her şey tamam. Gözleri ışıldamış da kel kafası pırıl pırıl parlamış. Ördeklerin parasını şöyle bir hesaplamış, bir de sırmalı bohçadakilerin kaça satılabileceğini tasarlamış da, hamama gitmekten vazgeçmiş, doğru çarşının yolunu tutumuş. Bunları satmış. Evine sığındığı, yatıp kalktı-

ğı ördekçi kadına yiyecek, giyecek öteberi almış. Kendine de bir kadın elbisesi alarak eve gelmiş.

– Koca nine, hele al şunları pişirirsin, şunları da diker giyinirsin. Bana dua edersin, demiş. Sonra da pazardan aldığı kadın elbiselerini giyinip kuşanmış, yaşmak takınmış. Doğru padişahın sarayına giderek, bahçede giyinip salınmaya başlamış. O sırada pencereden bakmakta olan vezir, bahçede salınıp gezinen, eğilip kalkıp çiçekleri koklayan bu dilberi görüp aşık olmuş. Hemen minderin üzerinde duran yazı çekmecesinden bir kağıt çekmiş, kamış kalemini divide batırmış, kağıdı da ortadan katlayıp avucuna yatırmış, avucunu dizine yaslamış. Çızıkdıra çızıkdıra bir name yazmış ki o kadar olur. Üstüne yaldızlı rıh serpmiş de, büküp bu kızın ayağı dibine fırlatmış. Bu mektupta diller döküp, maniler döşedikten sonra, gecenin bir vaktinde pencereden ip sarkıtacağını, çekip odasına alacağını, altından, mücevherden hediyelerini hazırlayıp sıraladığım sıra sıra anlatmış.

Oynak kız kilığındaki bu Keloğlan, nameyi alıp çekilmiş de geceyi beklemiş. Tam saatinde pencerenin altına gelmiş bakmış ki, vezir pencereden ipi sarkıtmış. Keloğlan da ipe tutunmuş. Vezir de asıla asıla çekip onu yukarı almış. Bir iki hoş beş, hatır keyif, sorgu sual, lingirdeyip fingirder, kırılıp dökülürken, Keloğlan sezdirmeden vezirin cebinden hazinenin anahtarlarını çekip almış. Sonra da:

– Aman vezir, camm vezir, anlı şanlı koca vezir, karnım çok acıktı. Bana kahya kadının zembilinden bir dilim ekmek alır getirirsin ya da başlarım feryada figana. Açlığa hiç tahammülüm yoktur, ikimiz de aleme kepaze oluruz, deyince, vezir telâşından, hem de korkusundan, kenarlardan süzülerek, kuytulardan sekerek soluk soluğa koşup mutfağa inmiş. Tavandan ekmek zembilini indirip, bıçağı bulup bir dilim ek-

mek keseyim derken, arkasından gizlice gelip sokulan Keloğlan, ayaklarından kucaklayıp, veziri baş aşağı zembile sokmuş, ipine de asılarak çekip tavana kaldırmış.

Vezir zembilin içinde boynu göğsüne yasılmış, iki kat, tortop dört köşe olmuş, inleyip böğürmekte olsun, bu Keloğlan sarayın hazinesine koşmuş, anahtarla açıp yükte hafif, pahada ağır ne bulduysa bir torba doldurup sırtına vurmuş, geldiği yoldan doğru vezirin odasına, pencereden ipten de bahçeye sıyrılıp saraydan kaçmış savuşmuş.

Sabah olmuş, saray halkı uyanmış, veziri aramışlar, kıyı köşe yoklamışlar, aşçılar, yamakları, kethüda kadın mutfağa gelip, çözüp tavandan indirmişler. Vezir perişan, bir zaman yerde öylece domuz topu gibi yusyuvarlak kalmış. İnleye sızlaya, başına gelenleri, usta bir hırsızın kendisini bayıltıp bu zembile nasıl astığını anlatmış. Ovalaya ovalaya, kanırta kanırta kolunu bacağını açmışlar, getirip odasına yatırmışlar. Bu perişanlığın yarısı gerçek, yarısı da işin aslının öğrenilmesi telâşesi ve korkusundan geliyormuş.

Padişah, başvezirinin başına gelenleri duyup öğrenince, gelip halini ve ahvalini de seyredince, iyice ürkmüş, telâşeye düşmüş. Hemen o ülkenin yol yordam bilir, gün görmüş, sakal ağartmış bilginlerini toplamış. Bu usta hırsızın ettiklerini bir bir anlatmış, bunlar da bir durmuşlar, iki düşünmüşler, sonunda şu tedbir üzerinde düşünce ve söz birliğine varmışlar:

– Bu hırsızdan kurtulmak için en iyisi diri diri ele geçirmeli. Bir deveyi altınla inciyle süsleyip kırlara bırakalım. Arkasına da gözcüler koyalım. Dayanamaz, elbette gelir, bunu da çalmaya. Hemen davranır, sarar, yakalarız.

Akıldanelerin dedikleri yapılmış. Bu Keloğlansa kimselere sezdirmeden, gecenin bir vaktinde ahırında deveyi kesmiş,

sırtlayıp evine getirmiş, etinden de pastırma bastırmış. Ertesi gün bakmışlar ki, hazırladıkları deve daha kıra çıkmadan ahırında kesilmiş, yüzülmüş, derisi ile kemikleri bir köşeye yığın edilmiş, etleri de sırtlanıp götürülmüş. Hemen tellâllar çıkartıp ilan ettirmişler:

– Padişah hastalandı, padişah hastalandı. Kimde deve pastırması varsa, ilaç için getirsin. Helalinden bir kese altın verilecek!..

Tellâllar sokak sokak, çarşı pazar, kıyı köşe dolanıp, naralanıp bağırırlarken, Keloğlan da çarşıdaymış. Durmuş dinlemiş, başının kelini kaşımış da:

– Aman, sakın bizim ev sahibi kocakarı, çıkarıp vermesin, başıma iş açar ki... demesiyle, yellem yepelek, yelken kürek, par par ederek eve koşmuş. Kapının tokmağına el atmış, bir de ne görsün? Kocakarı bir kese altına tamah edip deve pastırmasını çoktan vermiş de, kapısına kırmızı boya ile işaret koymuşlar. Keloğlan içeri girmiş.

– Aman koca nine, düğünde zurnaya, hamamda kurnaya koşuşan akılsız tedbirsiz nine, gördün mü ettiklerini? Danışmadan işler edersin, soruşmadan nişler, neler edersin? Dizdarlar, kollukçular, şimdi mahalleye doluşurlar da, ikimizi de cellada götürürler, demiş. Hemen çarşıdan kızıl boya ile bir fırça alıp mahallede ne kadar kapı varsa hepsine geceden bir bir işaret koymuş. Padişahın dizi dizi dizdarları, kol kol kollukçuları, sabahın erinde gelmişler ki, bütün kapılara kızıl boyayla birer pençe işaret yapılmış. Elleri boş dönmüşler saraya.

Padişah doluyu boşa, boşu doluya aktaradursun, bu Keloğlanın oyunlarına karşı çare tedbir soradursun, biz gelelim beri yana. Keloğlan çarşıdan bir okka bal almış. Eve gelip bütün bedenine kat kat sürünmüş. Akşam olup gece çökün-

ce, kapılar kapanıp kul karavaş sokaklardan çekilince, kocakarının bir köşede biriktirdiği ördek tüylerine yatıp dönenmiş. Ürkünçlü hem de korkunçlu bir alâmet olup çıkmış. Çengelli ip atıp saray duvarlarını aşmış, bahçeye sinip el ayak çekilip herkesin uykuya varmasını beklemiş. Padişahın yatak odasının balkonuna çengelli ipini atıp tırmanmış. Balkon kapısını bıçak sokup yavaşça aralamış. Yapça yapça kedi adımlarıyla padişahın yatağının başucuna gelmiş. Padişahtır. Uykusu aygın, kendisi yarı baygın yatarmış.

– Uyan bakalım, Allahın kulu, kulların şahı, vakit vade erdi, canım almaya geldim. Can alıcı buyrukçuyum, demiş. Padişah aymış uyanmış, sıçrayıp bakmış ki, ürkünçlü korkunçlu, tüylü telekli koca bir alâmet. Gözleri çıldır çıldır bakıyor da, sesi kuyulardan gelir gibi boğuk boğuk çıkıyor. Can alıcı Azrail olduğunu sanmış da yalvarmaya başlamış.

Keloğlan da:

– Can alıcıyım, ben de bir yumuş oğlamyım, hemen davran padişahım. Senden sonra ta Bağdat'a gitmeli, Hind'i dolaşıp gelmeliyim. Sabaha kadar hayli işim var, dediyse de, padişah sızım sızım yalvarıyor. Bir süre olurdu olmazdı diye çekiştikten sonra, vakit geçtiğinden sabaha yetişecek işleri olduğundan, ertesi geceye bırakıyor can alma işini. Par par, har har ederek geldiği gibi çıkıp kayboluyor. Padişahtır, tatlı canının korkusundan eli ayağı boşanmış da, altım üstünü şaşırmış, yatağa sevinç şaşkınlığı ile serilip kalmış.

Sabah olmuş, padişah uykusunu alıp öğleye doğru uyanmış. Çubuğunu, kahvesini içmiş de aklım fikrini bir parça toparlamış. Ta başından alıp, olup bitenleri, gelmiş geçmişi, hele gecenin bir vaktinde başına gelenleri birer birer düşünmüş, ikişer üçer tartmış. Sonunda şu düzenbaz, hilebaz, oyuncu ve de düzenci hırsız meselesine gelip dayanmış. Enini

boyunu ölçüp işin aslım faslım anlamış. Hemen dört bucağa, çarşıya, hem de pazara tellâllar çıkartmış.

– Vezirimi tavana çeken, saray devesini pastırma eden, can alıcı Azrail kılığına giren, gündüzler düzenbazı, geceler hırsızı her kimse, bağışladım, aman verdim. Rütbe ve mevki vereceğim, kızımla da evereceğim. Duyduk duymadık demeyin, diye ortalığa ilan ettirmiş. Tellâlar bağırıp dolaşırlarken Keloğlan çarşıdaymış. Anlamış, dinlemiş de, durup bir düşünmüş, iki sıırtarmış. Saraya gidip padişahın karşısına çıkmış. Padişah bunu görünce, hem gülmüş hem de bir kel kafada bu kadar akıl fikir, oyun düzen olmasına şaşmış şaşmış da kalmış. Hemen başvezirine yol verip Keloğlana makam vermiş. Kızıyla da evlendirmiş. Devlet işlerini Keloğlamn aklına, tedbirine bırakmış da sarayının bir köşesine çekilmiş. Keloğlan da ördekçi kocakarıyı unutmamış. Saraya aldırmış. Yiyip içip hoş geçmişler. Bize de adlarım, masallarım koyup göçmüşler.

Keloğlan ile Kötü Hasan

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi de, çok demesi de günahmış. Vaktin birinde fakir, kimsesiz, dul bir kadıncağızın bir Keloğlanı varmış. Bu Keloğlan, dağda, bayırda, sığır davar güder, köylüye çobanlık eder, yağlı yavan, kıt kanaat, anacığıyla birlikte, bir kap aşları, ağrısız başları ile geçinir giderlermiş. Günlerden bir gün, anası, bu Keloğlanı çağırmış, dizinin dibine oturtmuş, sırtını okşamış da:

– A kel oğlum, keleş oğlum. Yaşın geldi, yirmiye erdi. Köydeki yaşıtların hep evlendi. Ben gibiler torun sahibi oldular da, geçip köşeye kuruldular. Ne zamandır düşünür, tasarlar, ölçer biçer dururum. Bir gelin getirsen derim. Ama düğünü neyle eder, yüz görümlüğü ne takarız, nasıl pişirir kotarırız? İşte geldim gidiyorum. Seni babasız büyüttüm yetirdim. Kukumav gibi karşılıklı oturuyoruz, demiş de bir of çekmiş derinden, hem de ciğerinin içinden. Gözlerinden yaşlar dökülmeye başlamış. Bu sözler ve de bu haller üzerine Keloğlan bir düşünmüş, iki durmuş, davranmış:

– Aman anam, hanım anam, saçları kırçıl, belceğizi bükük, canım anam. Of çekme, dert etme kendine. Yarından tezi yok davranayım, azık torbamı sırtlayayım, gurbet yollarına düşüp şehre varayım. Duruşayım, kazanayım. Dileğin yerine gelsin, gelin torun sahibi olursun, köşeye geçip kurulursun. Nasibim, kısmetim hangi kıyıda, köşede, bucakta ise, gidip alayım, bulup geleyim. Gönlünü geniş, içini ferah tut, demiş de, fakir anacığını okşamış, elini yüzünü öpmüş.

Ertesi sabah erkenden, anacığı davranmış, bu Keloğlanın azığım torbasına doldurmuş, partallarım giyinmiş, çarığını bağlamış. Torbasını sırtına, değneğini eline almış. Anasıyla helallaşmış, yürümüş. Keloğlanın bir çocukluk arkadaşı varmış. Birlikte çobanlık ederlermiş. Evine uğramış da, düşüncesini ona da açmış.

– Bu yaşa birlikte eriştik, dağda taşta koyun güttük, kazancımızı üleştik. Yaşımız geldi yetti. Evlenmek zamam geldi. Ne elde var, ne köşede. Kalk, gurbete gidelim. Duruşalım, kazanalım. Dönelim, ocaklarımızı şenlendirelim, analarımızın yüzlerini güldürelim, demiş de, Keloğlanın arkadaşı da, "doğrudur, uygundur" diye cevap vermiş. Anası bunun da torbasını hazırlamış. Birlikte yolların tozuna düşüp yürümüşler. Gün dikilip, öğle oluncaya kadar hızlıca yürüyüp, hayli yol almışlar, yorulmuşlar, acıkmışlar da, dere kenarında bir ağaç altına oturmuşlar. Hasan bu Keloğlana dönmüş:

– Hele Keloğlan, keleş oğlan, şehre varasıya çok yolumuz var. İkimizin azığı da, ekmeği de yeter, elverir. Aramızda ayrılık gayrılık yok. İkimizin torbasım birden açmayalım. Önce senin torbandaki azığa başlayalım. Tükenince de, benimkini açarız. Ortak üleş ederiz, varacağımız yere gideriz, deyince, bu Keloğlan, kelini kaşımış, bir durmuş, iki düşünmüş de razı olmuş. Aslında Hasan bu Keloğlanla arkadaşlık edermiş, ama içinden onu çekemez, ne iş olsa ters ucundan tutar, yarışır, sinsi sinsi çekişirmiş. Keloğlan azık torbasını açmış, yiyip karınlarım doyurmuşlar. Ondan sonra dibi görünüp, ters çevrilip kırıntısı silkelenene kadar hep Keloğlanın torbasından öğün etmişler, yürümüşler. Geceleri bir köşeye kıvrılıp yatmışlar, sabahın erinden gün devrilene kadar gitmişler. Gün günden öteye bir hafta yol gitmişler. Sonunda bu Keloğlanın azığı tükenmiş, torbasını silkelemiş, katlayıp kuşağının arası-

na sokmuş. Bir öğle vakti yürüyüp, hem de acıkıp bir serince köşeye oturunca, Keloğlan, davranıp Hasan'a:

– Haydi, Hasan kardaş, sabahtan beri yürüdük. Elden ayaktan düşüp iyice acıktık. Benim torbanın dibi göründü. Katlayıp kaldırdık. Sıra senin torbana geldi. Aç bakalım da, anan ne azık etmiş, bir görelim hele. Karnımızı doyuralım da, yine yola koyulalım.

Hasan önce duymazdan gelmiş. Ama bu Keloğlan üsteleyince:

– Dur hele, seninle böyle sözleşmedik. Azığımı sana verip dağlar başında iki elim böğrümde kalamam ben. Kurda kuşa yem olamam Keloğlan. Haydi bana Allahaısmarladık, kal sağlıcakla, demiş de, torbasını sırtlamış yürüyüvermiş. Keloğlan şaşmış da, oturakalmış. Sonra olup biteni anlayınca:

– Aman Hasan kardaş, gel etme, eyleme, yoldaş. Beni dağ başında yolun yarısında çaresiz koma. Sana güvendim, azığımı paylaştım. Bu ettiğin kötü bir iş, hem de hainliğe gidiş, demiş. Daha ne diller döktüyse de dinletememiş, Hasan'ı önleyememiş. Başını çevirmeden yürümüş gitmiş. Keloğlan da dağ başında düşünekalmış. Doluya koymuş olmamış, boşa koymuş dolmamış. Sonunda dolanmış. Yakın bir köy aramaya koyulmuş. Tepeleri dolanmış, derelerden geçmiş, dönmüş dolaşmış. Bir harap yıkıntı yere uğramış. Burası eskiden kaplıca hamamı imiş. Suyu kaçmış da bırakmışlar. Zamanla harap olmuş. Karanlık çöküp akşam olduğundan, buraya sığınıp gecelemeyi düşünmüş. "Hele şurada geceyi geçireyim. Hamama yakın bir köy olsa gerek. Sabahleyin arar bulurum" demiş. Hamamın kuytu bir köşesine büzülmüş. Açlıktan barsakları guruldar, içi kazınırken karnını bastırıp yatmış.

Açlığın ezginliği, yorgunluğun bezginliği bastırmış, bir

süre dalmış gitmiş. Ama gecenin bir vaktinde kulağına sesler gelmiş, uyanmış. Harabenin bir yerinden sanki gök gürlüyor, yerler depreniyormuş gibi sesler geliyormuş:

Gümbe de güm, gümbe de güm,
Dümbe de düm, dümbe de düm,
Hay hay da, hay hay,
Vay vay da, vay vay!

Davullar vuruluyor, dümbelekler tımbırdıyor, arada bir de zurnalar cıyak cıyak cırlıyor. Seslerin yankısı duvarlara vuruyor, ortalık sanki hop oturup hop kalkıyor. Keloğlan uykusundan aymış da, bir zaman benilemiş kalmış. Saklandığı köşeden yavaş yavaş ortalığı seçmeye başlamış. Hamamın orta yerine sofralar serilmiş. Kenarda koca kazanlar kurulmuş, kaynıyor. Bir sürü uzun külahlı, kuşağı silahlı cüce ortalıkta fır dönüyor, dolaşıyor. Kimisi kazanların başında uğraşıyor, kimisi de çanak çanak yemek, bakraç bakraç su taşıyor. Kebap çevirenleri ayrı, ayran dolaştıranları ayrı. Kimisi öteye beriye koşuşup sofraları donanmakta, kimisi çalgıya dümbeleğe koşulup şıkır mıkır oynamakta. Sonunda hepsi hazır sofraların çevresine oturmuş, yemeklere saldırmış, kaşıklamaya başlamışlar. Bir süre kaşık takırtısı, ağız şapırtısından başka ses duyulmamış. Birara duraklamışlar, yeniden çalgıya, türküye girişmişler. Yiyip içmekten. çalıp çağırmaktan yorgun düşenler de, bir kenara çekilip kahvelerini içmişler, çubuklarını yakmışlar, can sohbetine girişmişler. Sırayla her biri gördüklerinden, duyduklarından, kitaplarda okuduklarından bir şeyler çıkarıp anlatmaya girişmişler. İçlerinden yaşlıca, kara kaşlıca, koca başlıca bir tanesi sözü almış:

– Hele beni dinleyin arkadaşlar. Hepiniz gördüğünden, duyduğundan, okuduğundan bir şeyler anlattı. Benim de merakım gizli defineler üzerine. Bu memleketteki bütün gizli ve

de tılsımlı definelerin yerlerini, izlerini aramış, bulmuş ve de öğrenmişim. Buraya en yakın define de, arkamızdaki dağın üstündeki koca çınarın altındadır. Koca çınarın altında dört köşeli kocaman bir taş vardır. Bu taşın altındaki küpün içi altın, elmas, zümrüt doludur. Yalnız tılsımı şudur ki, bu taşı kaldırmak, altınları almak için çınarın gölgesinin ikindi zamanı bu taşı kaplamasını beklemek lazımdır, diye bildiklerini anlatmış. Dağın, ağacın, taşın yerini bir güzel tarif etmiş. Onun ardından söz hep define üzerine açılmış. Ötekiler de bildikleri defineleri anlatmışlar. Kimisi değirmen yıkıntılarında, kimisi kuru çeşmelerin, kimisi hangi caminin merdiveninin altında, kaçar küp define, altın küpü olduğunu anlatmışlar. Birbiriyle yarışırcasına ballandıra ballandıra bildiklerini ortaya dökmüşler.

Keloğlan da büzüldüğü karanlık ve de kuytu köşede gözlerini belertmiş, kepçe kulakıarını da iyice sivriltmiş, külahlı cüceleri hem gözetler, hem dinler, korkusundan da tir tir titrermiş. Bir yandan bu saklı ve de tılsımlı definelerin yerlerini bellerken, o yandan da, in midir, cin midir, neyin nesidir iyice anlayamadığı bu sivri külahlı, yemeni pabuçlu cücelerin şerrine uğramamak için okur üflermiş.

Şafak söküp ortalık ağarmadan, bu cüceler, birer ikişer ortalıktan silinip yok olmuşlar. Az daha bekledikten, uzağı yakını seçer olduktan sonra, Keloğlan saklandığı kuytudan çıkmış. Cücelerin ötede beride bıraktıkları ekmek ve et parçalarını, yemek artıklarını toplamış. Bir yandan yiyip doymuş da, bir yandan azık torbasını doldurmuş. Sırtına vurmuş. Güneşle birlikte yola koyulmuş. Dönüp harabenin ardındaki dağa tırmanmış. Tepedeki tek çınarı, dibindeki dört köşe taşı bulmuş. İkindi vaktini beklemiş. Ağacın gölgesi taşın yüzünü örtünce, uzun bir sırığın ucuyla kanırtarak, dört köşe taşı kal-

dırmış. Çukurun içindeki altın ve mücevher dolu küpü bulmuş çıkarmış. Hepsini ceplerine, göğsüne, torbasına doldurmuş da, öteki gizli definelerin yerlerini de birer birer yoklamış, yerlerinde durduklarını anlayınca, zamanında çıkarırım diyerek, dönmüş, evinin, köyünün yolunu tutmuş.

Bu Keloğlan varsın köyünün yolunu tutsun, biz gelelim şu hain kötü Hasan'a. Şehre varmış. Çalışmış, kapı kapı dolaşmış. Azından çoğundan kazandığını şurada burada harcamış. Kendini içkiye, kumara kaptırmış. Sonunda adı çıkmış, uğursuzluğu anlaşılmış da, kimse buna iş vermez olmuş. Bir zaman şurada burada sürünmüş, sonunda köyüne dönmek zorunda kalmış. Yorgun argın, elde avuçta bir şeyler yok, sefil ve hem de zebun, gelmiş bakmış ki, davullar dövülüyor, zurnalar direk direk öttürülüyor. İlk rastladığı köylüye kimin derneği olduğu sormuş. Köylü de ona:

– Ağamızın kızıyla yeni yetme Ahmet Ağanın düğünü var. Davullu zurnalı derneğin sebebi budur, diye cevap verince, bu kötü Hasan, yeni yetme Ahmet Ağanın kim olduğunu ilkten bulup çıkaramamış. Hele bir sorayım, soruşturayım demiş de, delikanlı iken çobanlık ettiğini, adını bir yana koyup "Keloğlan" dediklerini anlatmışlar. Davul zurna sesine yürümüş. Düğün evine girmiş. Avludaki aş kazanlarını, oraya buraya koşuşan, sofra kurup konuk ağırlayan uşakları, yanaşmaları görmüş. Düğün evidir, giren çıkan, yiyip kalkan, el çırpıp oynayan, halay çekip, çubuk içenler. Ortalık kaynaşırmış. Kötü Hasan avluyu, odaları dönüp dolaşmış, yeni yetme Ahmet Ağayı bulmuş. Tanınmayacak kadar bitkin, saç sakal karışmış, üstü başı dökülmüş olduğundan, kendini tanıtmış. Laf arasında bu Keloğlandan özür dilemiş. İki eski yoldaş, tenhaca bir köşeye oturmuşlar da, yeni yetme Ahmet Ağa yemek getirtmiş, sofra açtırmış. Başından geçenleri Hasan'a bir bir,

gizli saklı bırakmadan döküp saçmış, sadıkâne anlatmış. Üstelik hamamın yerini de bir güzel tarif etmiş.

Kötü Hasan, karnını doyurup, yeni yetme Ahmet Ağayı da bir güzel konuşturup dinledikten sonra, anasının evine varıp yatmış. Ertesi sabah erkenden azık torbasını sırtlamış, yola koyulmuş. Bir hafta yürümüş. Keloğlanla bozuşup ayrıldığı yerden dağa doğru sapmış, tarif edilen tepeyi ve de hamam yıkıntısını bulmuş. Keloğlanın anlattığı kuytu köşeye sinmiş de, saatlerce beklemiş. Gecenin bir yarısı geçmiş, birden ortalıkta bir gürültü, bir çalgı gümbürtüsüdür kopmuş:

Gümbe de güm, gümbe de güm,
Dümbe de düm, dümbe de düm!
Hay hay da, hay hay,
Vay vay da, vay vay!

Davullar vuruluyor, dümbelekler tımbırdıyor, arada bir de zurnalar cıyak cıyak cırlıyor. Seslerin yankısı duvarlara vuruyor, ortalık sanki hop oturup hop kalkıyor. Bu kötü Hasan uykusundan aymış da, bir zaman benilemiş kalmış. Saklandığı köşeden yavaş yavaş ortalığı seçmeye başlamış. Hamamın orta yerinde sofralar serilmiş. Kenarda koca kazanlar kurulmuş, kaynıyor. Bir sürü uzun külahlı, kuşağı silahlı cüce ortalıkta fır dönüyor, dolaşıyor. Kimisi kazanların başında uğraşıyor, kimisi de çanak çanak yemek, bakraç bakraç su taşıyor. Kebap çevirenleri ayrı, ayran dolaştıranları ayrı. Kimisi öteye beriye koşuşup sofraları donatmakta, kimisi de çalgıya dümbeleğe koşulup şıkır mıkır oynamakta. Sonunda hepsi hazır sofraların çevresine oturmuş, yemeklere saldırmış, kaşıklamaya başlamışlar. Bir süre kaşık takırtısı, ağız şapırtısından başka ses duyulmamış. Bir ara duraklamış, yeniden çalgıya türküye girişmişler. Yiyip içmekten, çalıp çağırmaktan yorgun düşenler de bir kenara çekilip kahvelerini içmişler, çu-

buklarını yakmışlar, can sohbetine girişmişler. Sırayla her biri gördüklerinden, duyduklarından, kitaplarda okuduklarından bir şeyler çıkarıp anlatmaya başlamışlar. İçlerinden yaşlıca, kara kaşlıca, koca başlıca bir tanesi sözü almış:

– Hele beni dinleyin, kulaklarınızı açın arkadaşlar. Uzun zamandır benim bildiğim, sizlere de anlattığım defineleri sanki elleriyle koymuşçasına yoklayanlar, açanlar, kaldırıp götürenler var. Hepsini dolaştım, yokladım gördüm ki, bizim tılsımlı hazinelerimize açık gözün birisi dadanmış. Şu belli ki, adem oğlunun biri bizi dinlemiş, her şeyi öğrenmiş olmalı. Altınlarımızın, mücevherlerimizin hepsi çalınmadan davransak gerek, deyince, bir başkası da:

– Aman arkadaşlar, davranalım, kuytuda duran, bizleri dinleyen, sırlarımızı öğrenen kimdir, bulalım, yakalayalım, diye bağırınca, ortalık karışmış. Her kafadan bir ses çıkıyormuş. İlk konuşan defineci koca cüce ellerini kaldırmış, hepsini susturmuş:

– Aman arkadaşlar, durun, telâş etmeyin, ben burada insan kokusu duyuyorum. Hele bir koklayın, koklaya koklaya ortalığı yoklayın. Kenarı köşeyi, kuytuları birer birer elden geçirin, deyince, cüceler ocaklardan çıraları yakmışlar da, sıçraya zıplaya ortalığı dön üp dolanmaya başlamışlar. Yoklamadıkları, koklamadıkları yer kalmamış. Kötü Hasan da kuytu köşesinde korkusundan bayılacak hallere gelmiş. Kaçmak istemiş. Dizlerinin bağları çözüldüğünden ayağa kalkamamış. Cüceler de yıkık hamamda cirit oynuyorlar, cırlak sesleri duvarlarda çın çın ötüyormuş:

Hâzım, Kâzım, neler lâzım?
Asmak lazım, kesmek lâzım

Diye bağrışıp çığrışarak köşeye yaklaştıkça, bu kötü Hasan büsbütün olduğu yerde büzülüyormuş. Cüceler yoklaya yok-

laya gelmişler. Sonunda kötü Haşan'ı, sindiği kuytu köşesinde tortop olmuş bir haldeyken yakalamışlar. Üstüne kümelenmiş, döve döve öldürmüşler, hırslarını alamamış da paralamışlar. Her parçasını bir dağa fırlatmışlar, dağıtmışlar.

Keloğlan da köyünde yan gelmiş yatmış, kara anasını köşeye oturtmuş, muratlarına ermişler, hoş geçmişler, haberlerini ve de hediyelerini ben aldım, sizlere de selam yollamışlar.

Keloğlan Defineci

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Az yemesi, çok demesi de sevapmış. Vaktin birinde bir adamın iki oğlu varmış. Günler, aylar, yıllar geçmiş, vade ermiş, babaları ölmüş. İki oğlandan biri, hem de küçüğü Keloğlanmış. Daha babasının sağlığında ağasından çok çekmiş, çok dayaklar yemiş, gözü yılmış, sıtkı sıyrılmış olduğundan, hayvanlarını ayırmak istemiş. Ağası da buna:

– Olur Keloğlan. Eski ahır benim, yenisi de senin olsun, demiş. Keloğlan buna çok sevinmiş, hemen razı olmuş:

– Olur ağa. Ya koyunları nasıl bölüşeceğiz? deyince, ağası da:

– Kolay Keloğlan. Davarı, sığırı kıra salarız. Akşam dönüşünde yeni ahıra girenler senin, eski ahıra girenler de benim olur.

Keloğlan buna da razı olmuş. Koyunları çıkarmış, kırlara salıvermiş. Bütün gün kırda bayırda sığırları, koyunları yaydıktan sonra, Keloğlan sürüyü önüne katıp getirmiş. "Birr, huy, huy, birrr!" diyerek sürüyü avludan içeri sokmuş, bir de ne baksın? Bütün hayvanlar birbiri peşinden ağasının eski ahırına girmişler. Keloğlan yeni ahıra girmiş, bakmış ki, kendi kısmetine bir kel tosun düşmüş. Yemliğin önünde düşünüp duruyor. Koyundan, keçiden, sığırdan hiçbiri yeni ahıra dönüp bakmamış, alıştıkları eski ahıra girmişler.

Keloğlan, bir tek hayvanı, kel tosunu ne etsin? Görüye

vermekten başka çare bulamamış. Kel tosunun boynuna ip bağlamış, düşmüş yollara. Orası, burası, dağı deresi derken gide gide kocaman bir çadır çamla karşılaşmış:

– Bana bak, hele çadır çam, bu kel tosun sana son güze kadar teslim. Yemine, suyuna, hele tımarına bir güzel mukayyet ol. Kurda, kuşa kaptırma. Sabana, arabaya koşma. Yetim malıdır diye horlama, hem de zorlama. Son güze bana teslim etmezsen, ben de seni kel tosuna döndürürüm ha!.. diye sıkı sıkı tembihlemiş de, kel tosunun ipini ağaca bağlamış. Türkü çağıra çağıra köyüne dönmüş. Keloğlanın ağasıyla mal bölüştüklerini köylü duymuş. Buna sormuşlar:

– Aman Keloğlan, kel tosunu ne ettin? Böyle türkü çağıra çağıra nereden geliyorsun?

– Adam camm, benim kel tosunu son güze kadar görüye verdim. Yemine, suyuna, hele tımarına mukayyet olacaklar. Kurda kuşa kaptırmayacaklar. Sabana, arabaya koşmayacaklar. Yetim malıdır diye horlamayacaklar, hem de zorlamayacaklar. Son güze teslim edecekler, demiş. Köylüler de bu Keloğlanın aklına, hem de tedbirlerine şaşmışlar.

Aradan bir zaman geçmiş. Bu Keloğlan eline değneğini alarak kel tosunu yoklamaya gitmiş. Orası, burası, dağı, deresi, derken gide gide koca çadır çama ulaşmış. Yanaşmış, bakmış ki, kel tosunun ipi ağaca bağlı sarkıyor da, ortada kel tosun yok.

– Hele çam, koca çadır çam! Kel tosunu ne ettin? Yetim malına neyledin? Hani yemine, suyuna, tımarına mukayyet olacak, kurda kuşa kaptırmayacaktın? diye bağırmış, çağırmış da, çamda ses yok. Keloğlanın kel kafası kızmış, iyice kızarmış da:

– Hele koca çam, seni kel tosuna döndürürüm demedim mi? demiş de, sopasıyla çamın dibini eşelemeye girişmemiş

mi? Bu Keloğlanın niyeti, dibini oya oya koca çamı devirmekmiş. Uğraşa uğraşa, koca çamın dibini bir adam boyu açmış da, köklerinin arasında sıkışıp kalmış bir küp dolusu altın bulmuş. İçindekileri torbasına, koynuna, koltuğuna doldurmuş, köye yollanmış. Gün dönmüş ikindiye, gölgeler oynamış ve de uzamış. Giderken Keloğlanın gölgesi, bir önüne, bir yanına döner dolamr, sallana sallana onunla birlikte, tin tin yürürmüş. Keloğlan gölgesinin çevresinde dolanmasından korkmuş da, önüne, ardına, yanına döndükçe:

– Aman, hele bana dokunmayın da, size de sarılardan vereyim, demiş. Gölgesi önüne geçtikçe, altın atıp yürümeye başlamış.

– Al sana bir sarı, hele çekil önümden, sana da bir sarı! diyerek evine kadar ulaşmış, ağasına:

– Aman ağa, hele cam göz ağa, benim kel tosunu görüye verdiğim yerde, koca çadır çamın dibini eşeledim, küpün içinde sarı sarı bir şeyler buldum. Koynuma, koltuğuma, torbama doldurdum. Yolda gelirken ardıma, yamma bir sürü adamlar çıktı. Uzanırlar, kısalırlar, önüme, yamma geçerler de, tin tin benimle birlikte giderler. Bunlardan korktum da, her birine yolumu kestikçe birer sarı verdim, yürüdüm geldim. Koynumu, koltuğumu silkeleyim, hele hiç kalmış mı bakalım? demiş de, silkelenmiş, bir tane sarı düşmüş. Ağası almış, bakmış ki altın. Cam gözleri belermiş de, eli ayağı iyice dolaşmış. Kekeleye kekeleye:

– Aman Keloğlan, yaman Keloğlan, iki gözüm kardeşim keleş oğlan. Haydi davran, şu sarı kızları nerede bulduysan, bana göster hele, demiş. İki kardeş yollara düşmüşler. Orası, burası, dağı, deresi diyerek, gide gide koca çadır çamın dibine varmışlar. Sopalarıyla ağacın dibini kazmışlar, kazmışlar. Bir adam boyu çukur açmışlar. Sonunda karşılarına bir kapı çık-

mış. Kapının eşiği altında da bir çuval dolusu altın bulmuşlar. Keloğlan, zorlaya zorlaya kapıyı dışarıya çıkarmış.

– Hele ağa, cam göz ağa, ben bu kapıyı sırtlayıp köye götüreceğim. Yeni ahıra takacağım. Sen de şu sarı kız çuvalım sırtla da yürü. Köyde paylaşırız, demiş. Keloğlan demir kakmalı, bakır çemberli koca kapıyı sırtlamış. Ağası da altın çuvalım yüklenmiş. Köye yollanmışlar. Orası, burası, dağı, deresi diyerek gide gide köye, evlerine varmışlar. Keloğlan, inleye sızlaya, gök terlere batmış. Getirmiş kapıyı, ahıra takmış. Ağası da altın çuvalım ahlaya oflaya içeri avluya sokmuş. Keloğlan da gelmiş ağasına sormuş:

– Hele ağa, cam göz ağa, bu sarıları nasıl bölüşeceğiz? demiş. Ağası da bir düşünmüş, iki kaşınmış:

– Hocamn gödeği ile ölçer böleriz, hele telâş etme, demiş. Keloğlan da bir düşünmüş, iki kaşınmış:

– Hoca da hak ister, ne edelim? deyince, ağası da:

– Canım Keloğlan, bir gödek de ona veririz, hele. Git hoca efendiye söyle de, gödeğini alsın geliversin.

Keloğlan gitmiş de:

– Aman hoca efendi, gödeğini al da geliver. Bizim evde sarı kız bölüşeceğiz. Sana da bir gödek hak vereceğiz, davran yürü! deyince, hoca gödeğini alıp gelmiş. Çuvalı yere boşaltıp "Bir cam göz ağaya, bir Keloğlana" diye altınları pay, ikiye tay etmiş. Kendisine de bir gödekten biraz eksik kalmış. Hoca buna razı olmamış, ille de tamam olacak demiş. Keloğlan bir duralamış, iki düşünmüş, kel kafasını kaşıyıp:

– Hele hocaefendi, gel sen şu mahzene, çuvalda da biraz altın daha kaldı. Silkeleyip toplayıver, gödeğini tamamlayalım, demiş. Hoca mahzene giderken, bu Keloğlan, ağasının kulağına:

– Aman ağa, cam göz ağa, biz ne ettik? Bu hoca bizi bü-

tün köye dağıtır. Hırsız, uğursuz, eşkiya ve de haramiden baş edemeyiz, aman bunun çaresi? deyince, ağası da eliyle boğazını "kesiver, kesiver" diye işaret etmiş. Keloğlan, hocanın ardından seğirtip arkasından kafasına vurup düşürmüş. Sırtına basıp kellesini kesmiş de, gödeğin üstüne koymuş:

– İşte, bir eksik kalmadı, bir gödek altının tamam oldu. Hakkını bir güzelce aldın, demiş. Onlar ermiş muratlarına. Yemişler, içmişler hoş geçmişler. Bizlere adlarını ve de masallarını komuşlar göçmüşler.

Keloğlan ile Devler Ağası

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde bir karı kocanın otuzdokuz tane çocuğu varmış. Oturmuş kırkıncıyı hayırlısıyla gelsin, tamam olsun diye beklerlermiş. İhtiyar yaşlarında bu çocukların sayısını kırka tamamlamışlar da, elden ayaktan kesilip, ocak başına oturmuşlar. Bu kırk çocuğun babası, bunları besleyip büyütünceye, yetiştirip meydana çıkarıncaya kadar, yaşı yetmişe, işi bitmişe gelmiş dayanmış.

Günlerden bir gün, en büyüğünden en küçüğüne kadar, kırkını da çağırmış. Karşısına sıra sıra dizilip durmuşlar:

Hele oğullarım, sıra sıra çocuklarım, artık ihtiyarladım, elden ayaktan düştüm. Sizi bu boya getirdim, bu yaşlara yetirdim. Çalışacak halim, duruşup koşuşacak gücüm, takatim kalmadı. Hele davranın tosunlarım, işler bulun, uğraşın, çalışın da kazanın, biz iki ihtiyar ocak başında sizi bekleyelim. Hayırlı dualar edelim. Sonunda sizleri everelim. Ocağımızı şenlendirelim. Yürüyün, bahtınız açık, yolunuz seçik olsun, demiş de, bunların her birinin eline bir orak vermiş, harman zamanı köylere orakçı durmalarını, koca tarlaların bir ucundan girip, kırk yerden yürüyüp, biçip bağlayıp akşamına harmanı hazırlayıp döğenleri koşmalarını, buğdayı gecesinde savurup sabahına arabalara yüklemelerini, aldıkları parayı bölüp harcamadan bir torbaya biriktirip getirmelerini sıkı sıkıya tembihlemiş. İmeceyle işe girişip canavarlar gibi çalışıp, birbirlerinden ayrılmamalarını, kardeşçe kenetlenip yürür-

lerse, kimselerin kendilerine kötülük edemeyeceğini, rızıklarını ve haklarını kara taştan koparacaklarını bir bir bunlara anlatmış.

Bunlar sıradan gelmişler, teker teker babalarının, analarının ellerini öpmüşler. Azık torbalarını ve oraklarını sırtlayıp çarıklarının bağlarını sıklamışlar, arka arkaya turna katarı gibi, en başta ağaları, en arkada da küçük Keloğlan, yolların tozuna bulanıp yürümüşler. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, tepeleri aşmışlar, derelerden geçmişler, keselerden dönmüşler, bir köyün kenarına gelmişler. Bakmışlar ki, kocaman bir tarla. Ekinleri başaklanmış, sararmış. Deniz gibi dalgalanır, sallanır, gün altında parıldarmış. "Nasıl olsa bunu sahibi biçtirecektir, vakti gelmiş, kemale ermiş" demişler de, tarlaya girmişler, biçmeye girişmişler. Kırk elden, kırk koldan, kırk köşeden har har, par par ederek biçmişler de, adım adım yürümüşler. "Hış, hış, hışır hışır" ederek yürüdükçe, üç adımda bir durur, demet bağlarlar, elli adımda bir dönüp harım eder, harman döşerlermiş. Bir çalışma, bir gayret ki, orağın kırkı birden kalkar, dönerken güneşin şevkinden hış hış eder parlar, dönüp ekine girerken hışır hışır diye sesler çıkarır, ekinler demet demet derilirken, ekinin altın sarısı şevk verir parlarmış. Bu kırk oğlan, en küçükleri de Keloğlan, orak sallayıp tarlayı adım adım biçerlerken, bir de türkü tutturmuşlar, avazları, hey heyleri gökyüzüne güm güm vurmakta.

Bunlar tarlayı biçip demetleyip, tınazlayadursunlar, bu tarlanın sahibi bir duymuş. Ertesi sabah gelmiş, uzaktan bunların hay haylarını duymuş, yakına gelmiş, bakmış ki, tarlası çoktan biçilmiş de, bunlar demetleri çözüp yapmakta, harmanı hazırlamaktalar. Yirmisi eğilip, yirmisi kalkıyor, kıvrak kıvrak çalışıyorlarmış. Gelmiş, yanaşmış, durmuş, bunları seyretmiş, çok hoşuna gitmiş:

– Aman ne iyi, hamarat oğlanlar, kırkınıza da kırkbir kere maşallah. Parasını konuşmadık, pazarlığını etmedik, ama her yıl orağına, harmanına çingenelere ne verdiysem, bu yıl da toptan pazar onu veririm. Orağım biçtiniz, harmanını döşer, savurursunuz, yemeğiniz de kapıdan çıkacak. Hele davranın yiğitler, ben de evden yemeğinizi getireyim, demiş de, evden bu kırk kişinin ekmeğini, aşını göndermiş. Akşam olunca bu kırk kardeş işlerini bırakmışlar, gelmişler de, tarlanın sımrındaki ağacın altına toplanmışlar. Ellerini yüzlerini yıkamışlar, ağanın evden yolladığı ekmeği aşı yemişler. O sırada dev gelmiş de, karşılarına oturmuş, karanlıkta gözleri par par ışılarmış:

– Aman kirk oğlan, sonuncusu Keloğlan. Buranın geceleri ayaz olur. Yorgan döşek yok. Gelin, buyurun, bizim evde geceleyin. Yerlerinizi hazırlattım. Bir güzel rahat edin hele, demiş de, bu oğlanlar, bir duralamışlar, iki düşünmüşler, babalarının sözlerini hatırlamışlar:

– Sağol, varol ağa, biz burada ekinlerin arasında yatarız, sabahın erinde kalkar, işe koşuluruz. Hele sen bize sabah çorbasını gün doğmadan yetiştir, demişler. Bu dev:

– Olur olur, hele sabah ola, hayır ola, kim öle, kim kala! demiş de evine gitmiş. Gecenin bir vakti, herkes uyumuş. Kurtlar, kuşlar, ağaçlar, sular uyumuş. Bu dev de "tam zamanıdır" diye yürümüş gelmiş. "Bunların onunu yerim, otuzunu da parçalar, tuzlar, evdeki fıçılara salamura eder, basarım. Besili tosunlar, körpe kuzular bunlar. Etleri gevrek olur, kemikleri de çıtır çıtır. Bu harmam, şu ekinin harmanına değişmem" diye söylenerek gelirmiş. Tarlaya gelmiş, ağaçların altına bakmış, kimseler yok. Tınazları yoklamış, alt üst etmiş, tek kişi yok. Harmam yoklamış, orada da kimseler yok. Kızmış, köpürmüş, ortalığı fır dolanmış, ama ne çare! Ansı-

zın bastıramayınca olmaz, kimseler duymasın, anlamasın diye kendini tutmuş da, evine dönmüş.

Sabah olmuş, ortalık ışımadan, şafak sökmeden, bunların çorbalarını yollamış da, ardından kendisi de yürümüş gelmiş. Bunlar da kollarını çemrelemiş, sabah yelinde, şafak serinliğinde harman dövelim de, akşam yelinde savuralım diye hazırlanıyorlarmış. Ağa da beş çift öküzle, arabaya yüklediği dövenleri sürmüş getirmiş.

– Hele ağalar, kırk oğlanlar, bu akşam nerede yattınız? Geceleyin size ayran, pestil, üzüm, fındık göndermiştim, eğlencelik. Uşaklar sizi bulamamışlar. Bu gece nerede yatacaksınız, söyleyin de, oraya öte beri eğlencelik göndereyim, demiş. En küçüğü Keloğlan, davranıp:

– Sağol ağa, varol ağa, gecenin bir vakti üşüdük. Tarlanın alt ucundaki çukurda yattık. Bu gece de orada yatacağız. Ne göndereceksen oraya gönder, demiş de sırıtmış. Öğleyi etmiş, yemeklerini yemişler. Dönmüş, yine çalışmaya durmuşlar. Gün dönmüş, akşam olmuş. Ekmekleri, aşları gelmiş. İçlerinde en küçüğü, en akıllısı olan Keloğlan:

– Aman ağalar, bu devin gözlerini beğenmedim. Hava kararınca ışılıyor. Yine gece yarısı gelip, bizi arayacak, yemek isteyecektir. Bu sefer çukurda yatmayalım. Sabahleyin sorup soruşturması boşuna değil, demiş. Hava kararmış, karanlık iyice çökmüş. Bunlar yolu, yöreyi, kıyıyı, köşeyi iyice yoklamış, gözlemişler. Bu dev, bir köşeye siner de, bizi gözler diye düşünüyorlarmış. Ortalıkta kimselerin bulunmadığını görünce, birer birer koca bir ağacın üstüne çıkmış, orada tünemişler.

Gecenin bir vakti, herkes uyumuş, kurtlar, kuşlar, ağaçlar, sular bile uyumuş. Ortalıktan el ayak çekildikten sonra, bu dev yavaş yavaş gelmiş. Doğruca tarlanın alt ucundaki çu-

kura yönelmiş. Dört ayak olmuş da, içine elini uzatmış. Orayı yoklamış, burayı yoklamış. Fır dolayı dönmüş, dönenmiş de, çukurun içini iyice karıştırmış, hırsından taşı toprağı harman etmiş, otları kökünden yolmuş. Kan ter içinde kalmış. Bakmış ki, yine kimseler yok. "Hele" demiş, "bu kadar akıl ve de tedbir bu kırk oğlanın hangisinde ola? Olsa olsa Keloğlanda ola. En küçüğü de, eti gevrek, kemikleri de çıtır körpe olanı" demiş de, ağzının suları akmış. Kızmış köpürmüş de, ortalığı fır dolanmış. Ama ne çare! Ansızın bastıramaymca olmaz. Kimseler duymasın, anlamasın diye kendini tutmuş da, dişlerini gıcırdatarak evine dönmüş.

Sabah olmuş, ortalık ışımadan, şafak sökmeden, bunların çorbasını yollamış da, ardından kendisi de yürümüş gelmiş. Bunlar da kollarını çemrelemiş, "sabahın yelinde, şafağın serinliğinde harmanı dövelim de, öğleye varmadan bu işi bitirelim. Hakkımızı alıp öğleden sonra da buradan savuşalım. Geceleri bu dev orayı burayı dolaşırken, ola ki bizi bastırır. Başımıza bir kaza gelmeden hayırlısıyla buradan savuşalım" demişler de, çorbayı içmeden hamaratça işe girişmişler.

Tarlanın sahibi kuşluk vakti çıkagelmiş, bakmış ki, harman dövülüp savrulmuş da, bitesi olmuş. Bunlar sırayla işlerini bitirip gelmişler. Sırayla ağanın önüne durup sıralanmışlar. Bu devler ağası bir bakmış, iki düşünmüş. Gözleri fır dönmüş. Çaresiz kalmış. Bunların paralarını avuçlarına bir bir saymış. Sıra en küçükleri Keloğlana gelince, parasından kesmiş de, beş kuruş eksik vermiş.

– Aman oğlan, Keloğlan, param çıkışmadı, akçem yetişmedi, yürü benimle eve kadar gel de, bahşişi ile tamam edeyim, denkleştireyim, demiş. Ama Keloğlan sırıtmış da, gök gözleri çıldır çıldır ışımış. Ve de kelini kaşımış:

– Aman ağam, sağol, varol ağam. Allah kesene Halil İbra-

him bereketi versin. Kapın kapanmasın, işin de aşın da eksik olmasın. Beş kuruştan ne olacakmış, bereketi içinde olsun, demiş de, kırk oğlan, sonuncusu Keloğlan, dağarcıklarını, torbalarını sırtlamışlar da yürümüşler, gitmişler. Kasabaya varmışlar, bir hamama girip yıkanmışlar da, çarşıya çıkmışlar.

Zamanın padişahı o gün bir tellâl çıkarmış, çarşı pazar dolaşır, bağırırmış:

– Ey ahali, padişahın itaatli kulları, her kim şu dağların ardındaki devler ağasının kır atım kaçırır, getirirse, kendisi hoşnut edilecek, bir kese altın bağış verilecek. Ey ahali, duyduk, duymadık, bildik, bilmedik demeyin, haaa!..

Bunu duyan Keloğlan, ağalarını hana göndermiş de, kendisi padişahın sarayına yollanmış, huzura çıkmış:

– Şu dağların ardındaki devler ağasının kır atım kaçırıp getireceğim. Bu işi ancak ben başarırım, demiş de kasılmış. Başım dikmiş de, yiğitlenmiş. Padişah bu Keloğlanın sözlerini şaşarak dinlemiş de, bu bacaksız Keloğlanın kasılıp dikilişine, hem de yiğitlenişine iyice kızmış:

– Haydi oradan Keloğlan, keleş oğlan, yerden bitme boyunla, armut sapı boynunla, kocaman devler ağasım nasıl yenersin de, kır atım zapteder, kaçırırsın? Hele bırak maskaralığı da, yıkıl karşımdan, gazaba uğrarsın, zararım dokunur, bre!.. demiş de gürül gürül gürlemiş. Keloğlandır, yerinden deprenmemiş, beklemiş. Padişah susunca, şöyle bir yekinmiş de, aşağıdan almış, yalvarıp yakarmaya geçmiş:

– Aman padişahım, adaletli ve de izzetli padişahım. Ben bu devler ağasının huyunu, suyunu, evinin yolunu, açık kapalı oyunlarını, yordamlarını, bir bir belledim de, öğrendim. Bir hafta tarlasında çalıştık da, hem paramızı, hem de canımızı kurtardık. Ben bu devler azmanının oyunlarını gördüm de, dekten attım da, buraya kadar ulaştım, şahım. Buyurduğu-

nuz iş kuvvet işi, pehlivanlık işi değil, oyun, düzen işidir. Ben bu dizman devin kır atım kaçırıp kapınıza elbet getireceğim. Yalnız bana güvenin, ferman buyurun, ben de yerine getireyim, deyince, padişah, Keloğlanın bu uslu akıllı sözlerini, oyunlarını ve de düzenlerini dinlemiş de, yüzü gülesi olmuş, gönlü olmuş. Keloğlan da destur alıp dağların ardına yollanmış. Gide gide giderek, kâh yürüyüp, kâh sekerek, keselerden dönerek, derelerden geçerek, bu devler ağasının evine ulaşmış. Önce öteye, beriye bakınmış, kıyıyı köşeyi yoklamış. Kimseyi göremeyince, yavaşça ahıra girmiş de, kır atı çözmek istemiş. Lakin kır at, Keloğlanın gelişini sezmiş de, şahlanmaya, kişnemeye başlamış. Keloğlan da bu atın ipini, kösteğini çözüp dışarı çıkaramamış. Devler ağasının ta uzaktan "höst höst, dur hele, geldim hele" dediğini duyunca, hemen davranıp ot balyalarının arasına girmiş, saklanmış.

Bu dev yürüyüp gelmiş. Atının sağrısına şaplaklar indirmiş de:

– Höst, höst, sen her zaman böyle kişnemez, yemlikleri tekmelemezdin. Ne oldun, ortalığı kırmış, geçirmişsin, hem de kudurmuşsun, demiş de, duvardan kamçısını almış, kır atı dövmüş, dövmüş de, kafasına kafasına vurmuş. Sayıp söverek çıkıp gittikten sonra, Keloğlan ot balyalarının arasından çıkmış, gelmiş, kır atın kolanını, kösteğini çözmüş. Sahibine gücenen kır at bu sefer ne kişnemiş, ne de şahlanmış. Keloğlanın peşinden tin tin yürümüş de, ahırdan çıkmış. Biraz uzaklaştıktan sonra, Keloğlan, kır atın sırtına atlamış da sürmüş, sabaha karşı kasabaya varmış, sarayın kapısına ulaşmış, padişaha haber salmış. Saraydan çıkıp avluya inen padişaha atı teslim etmiş. Padişah, Keloğlanın bu marifetinden memnun kalmış, bir kese altına bir kese daha katarak bağışını vermiş. Sırtını sıvazlayıp övmüş, alkışlamış.

Aradan birkaç gün daha geçmiş. Padişahın tellâlı yine çarşıyı dolaşıp, bağırmaya başlamış:

– Ey ahali, padişahın itaatli kulları, her kim şu dağların ardındaki devler ağasının zilli ve de çıngıraklı yorganını alıp getirirse, kendisi hoşnut edilecek, iki kese altın bağış verilecek, sırtına da kaftan giydirilecek. Ey ahali, duyduk, duymadık, bildik, bilmedik demeyin ha!..

Bunu duyan Keloğlan, ağalarına haber vermiş, doğru padişahın sarayına yollanmış. Kapıdan haber yollamış, doğru huzura çıkmış. Yedi yerden temenna etmiş de, karşısında edeple durmuş:

– Şu dağların ardındaki devler ağasının zilli, çıngıraklı yorganını alıp getireceğim. Destur ver padişahım, deyince, padişah, Keloğlanın aklını, tedbirini, oyunlarını, düzenlerini daha önceden sınamış olduğundan, keyfinden kah kah gülmüş de, safasından kas kas kasılmış. Bu Keloğlana:

– Haydi Keloğlan, yolun açık olsun, selametle git de, başarıyla dön, gel, demiş, sırtını sıvazlamış, övmüş, alkışlamış.

Keloğlan, padişahtan destur alıp besmele çekmiş, yola çıkmış, dağların ardına yollanmış. Gide gide giderek, kâh yürüyüp kâh sekerek, keselerden dönerek, derelerden geçerek, bu devler ağasının evine yollanmış. Önce öteye beriye bakınmış, kıyıyı, köşeyi yoklamış. İlkin ahırın damına, sonra kilerin penceresine, oradan da evin damına çıkmış. Daha önceden ucu çengelli bir ip hazırlamış. Onu belinden çözmüş. Devler ağasının yattığı odanın üstüne gelmiş. Yavaş yavaş damdaki kiremitlerin birkaçını kaldırmış. Padavra tahtalarını aralamış. Aşağıdan bu devler ağasının horultusu tavanı da, damı da zangırdatıyormuş. Açılan aralıktan aşağıya bakmış ki, tam yatağın üstü. Ucu çengelli ipini sarkıtmış. Yorgana usulca taktırmış, yavaş yavaş, sezdirmeden yukarı çekmeye başlamış.

Zilli ve çıngıraklı yorgan hafıften şıngırdayıp çıngırdamaya başlamış, ama devler ağasının horultusu bunu bastırıyormuş. Ama yine de vücudu ayazlayınca, bu devler ağası, uyanır gibi olmuş. Yorgam, yanında yatan karısının çektiğini sanmış:

– Ulan karı, çekme yorgam, üşüdüm hele!.. diye bağırıp böğürmeye başlayınca, Keloğlan duralamış. Karısı da, zilli yorgam kocasının çektiğini sanır da:

– Hele herif, devlerin dizmanı, canavarların azmam herif, çekme yorgam, buydum, dona yazdım, hele!.. diye car car bağırmaya girişmiş. Karşılıklı bir süre çekişip kavga etmişler. Bir aralık bu devin aklı başına gelmiş de, şöyle yukarıya göz ucuyla bakmış. Çengelli ipi, havada asılı duran zilli yorgam, damın aralığından çıldır çıldır bakan gök gözlü Keloğlanı görmesiyle, sıçrayıp yorgam çekmiş. Yorgan da, ipin ucundaki Keloğlan da teker meker, çıngır mıngır aşağıya yuvarlanıp inmişler. Hemen bu Keloğlanı bir çuvalın içine tıkmış da, ağzını bağlamış, götürüp kilerin tavanına çekip asmış. Bu işleri yaparken, bir yandan da ağzını şapırdatırmış:

– Hele Keloğlan, körpe oğlan, kemikleri çıtır çıtır ince oğlan. Otuzdokuzunuz kaçtı, elimden kurtuldu, ama en güzeli elime geçti. Ben seni sabah kahvaltısında yemez miyim? Etini közde pişirip, kemiklerinle birlikte yalayıp yutmaz mıyım? diye söylene söylene gelmiş yatmış.

Aradan bir zaman geçmiş. Devler ağasının horultusu yine duvarları inletip sarsmaya başlamış. Keloğlan da cebinden çakısını çıkarıp çuvalın ağzını açarak dışarı çıkmış. Yavaşça aşağı inip, ahırdan bu devin alaca buzağısını kucaklayıp getirmiş. Çuvalın içine koymuş. Ağzını da bağlayarak tavana çekmiş.

Sabah olmuş. Tanyerleri ağarmış. Bu devle karısı kalk-

mışlar. Dev kilere gelirken, karısı da ocağı yakıp hazırlamış. Devler ağası kilerdeki çuvala yumruğuyla bir vurmuş:

– Hele Keloğlan, körpe oğlan, kemikleri çıtır çıtır ince, eti de gevrek oğlan, derken, çuvaldan buzağının sesi gelmiş. Dev duralamış, bu işe şaşmış:

– Ulan Keloğlan, körpe oğlan, kemikleri çıtır çıtır, eti gevrek oğlan, hele hele, oyuncu, düzenci, yaman oğlan. Benim alaca buzağımın sesine ne güzel de benzetiyorsun! demiş. Keloğlan da saklandığı yerden:

– Halt etme, devler dizmam, benim beş kuruşumu ver, hele! diye boğuk boğuk seslenmiş. Bu devler ağası, oraya koşmuş, buraya koşmuş, avluya çıkmış, ahıra girmiş. Keloğlan da kancalı ipi ile zilli yorgam çekmiş. Bu ahırdayken, damdan atlayıp kaçmış. Bu dev, hâlâ ortalıkta dolanır, bağırırmış:

– Keloğlan, körpe oğlan, kemikleri çıtır çıtır, eti de gevrek oğlan, al beş kuruşunu, bahşişini de vereyim, diyerek, ağzının suyunu akıta akıta dolanır dururken, bu Keloğlan atını sürmüş, kasabaya gelmiş de, huzura çıkıp zilli ve de çıngıraklı yorgam padişahın önüne sermiş. Padişahtır, Keloğlanın bu marifetinden memnun kalmış, iki kese altına bir kese daha katarak bağışını vermiş. Sırtını da sıvazlayıp övmüş, alkışlamış.

Aradan birkaç gün daha geçmiş. Padişahın tellâlı yine çarşıyı dolamp bağırmaya başlamış:

– Ey ahali, padişahın sadık kulları, her kim şu dağların ardındaki devler ağasını, ölü ya da diri yakalayıp getirirse, kendisi memnun edilecek, bir çuval altın bağış verilecek, sırtına kaftan giydirilecek, kendisi vezir edilecek. Ey ahali, duyduk, duymadık, bildik, bilmedik demeyin ha!..

Bunu duyan Keloğlan, ağalarına haber vermiş, doğru padişahın sarayına yollanmış. Kapıdan haber yollamış da, doğ-

ru huzuruna çıkmış. Yedi yerden temenna etmiş de karşısında edeple durmuş:

– Şu dağların ardındaki devler ağasını, ölü ya da diri, kaldırıp padişahımın huzuruna getirmek muradımdır. Destur ver, şahım, deyince, padişah, Keloğlanın aklını tedbirini, oyunlarını, düzenlerini daha önceden sınamış olduğundan, keyfinden kah kah gülmüş de, safasından kas kas kasılmış. Bu Keloğlana:

– Haydi Keloğlan, aklı, tedbiri yüce oğlan, yolun açık olsun. Selametle git de, başarı ile dön gel, demiş, sırtını sıvazlamış, övmüş, alkışlamış.

Bu Keloğlan padişahtan destur almış, çarşıya çıkmış. Demirden büyük bir kafes yaptırmış. Bir arabanın üstüne yerleştirmiş. İçine de dört adam ölüsü koymuş. Geceden sürmüş, yola çıkmış, dağların ardına yollanmış. Bu devler ağasının evine sabahleyin ulaşmış. Dışarıdan buna seslenmiş, çağırmış:

– Hey devler ağası, sana sabah kahvaltısı getirdim, hele kalk bakalım, hey!..

Kafesin kapağını açmış da, kendisi bir yana çekilmiş, saklanmış.

Devler ağası yarı uyur, yarı uyanık dışarı fırlamış, bu kafesin içindekileri görünce, aklı tedbiri iyice şaşmış. Karnı da iyice açmış. Koşmuş, kafesin içine dalmış. Keloğlan da, gizliden çıkıp kafesin kapısını kapamasıyla sürgüsünü sürmüş. Arabanın sekisine oturmuş, atları kamçılamış, sürmüş, dört nala kasabaya ulaşmış. Doğru sarayın avlusuna girmiş. Padişaha haber salmış. Padişah inmiş, gelmiş. Keloğlanın bu marifetinden memnun kalmış. Sırtını sıvazlamış, övmüş, alkışlamış. Sırtına kaftan giydirmiş, başına sorguç takmış, kendisine vezir etmiş. Hazineden çıkardıkları bir çuval altını getirip Keloğlanın önüne koymuşlar.

Keloğlan geçmiş, vezir konağına oturmuş. Otuzdokuz kardeşine haber salmış. Bir çuval altını onlara teslim etmiş. Ana babalarını köyden getirtmişler. Konak tutup yerleştirmişler. O güne kadar çalışıp çabalayıp derledikleri altınları paylaşıp evlenmişler. Evlerine geçip oturmuşlar.

Kafes içindeki devi de cellatlara teslim etmiş bu Keloğlan. Nice yıllar, akılla, tedbirle, olmayınca da, oyunla, düzenle hüküm sürmüş.

Yemişler, içmişler, muratlarına ermişler. Adlarını masallarını bize bırakmışlar.

Keloğlanın Nohudu

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Vaktin birinde bir Keloğlan varmış. Dârı dünyada kimsesi yokmuş. Yağlıdan yavandan ne bulursa yer, bulmazsa suyunu içer, kemerini sıkar, aç karnına yatarmış. Başı kel, yüzü güleç, huyu da çetinden çetinmiş. Günün birinde yerde bir nohut bulmuş. Elinde havaya atıp tutarken tahta aralığına kaçırmış. Elimi sokayım, demiş, sığmamış, parmaklarımı sokayım demiş, yetmemiş. Bu Keloğlan, marangoza koşmuş:

– Aman usta, etme, eyleme, yaman usta. Şurada, tahta aralığına bir nohut kaçtı. Şu tahtaları kes, arala da, nohudumu çıkarıver, demiş. Bu marangoz da direnmiş:

– Git başımdan Keloğlan. İşimi bırakıp gelemem, keleş oğlan, demiş de kovalamış. Keloğlanın keli kızmış, kızarmış:

– Dur, seni beye bildireyim, gör sana neler ettireyim! demiş de, doğru gitmiş beyin kapısına:

– Aman beyim, soylu beyim, ulu yollu yaman beyim. Yolda giderken bir nohut buldum. Hop hop oynarken tahta aralığına düşürdüm. Elimi soktum alamadım. Parmağımı kıstırdım, bulamadım. Usta marangoza gittim. Aman usta, yaman usta dedim. Şu tahtaları kes, arala da nohudumu çıkarıver, dedim. İşim var bırakamam, nohudunu çıkaramam, dedi de beni kovaladı. Aman beyim, soylu beyim, ulu yollu yaman beyim. Gel şu marangozu dövde, o da korkup nohudumu çıkarıversin, beyim, deyince, bey de yerinden davranmış, değneğine yapışmış da:

– Haydi oradan, Keloğlan, delice keleş oğlan. Çekil karşımdan, beni rahatsız etme, hele... deyip de, bunu kovalamış. Keloğlanın keli kızmış, kızarmış:

– Dur, hamma söyleyeyim de, sana küssün, yüzüne bakmasın, demiş de, doğru beyin hanımına gitmiş:

– Aman hamm, soylu hamm, güzel huylu, ulu yollu, incili, hotuzlu güzel hamm. Yolda giderken bir nohut buldum. Hop hop oynarken tahta aralığına düşürdüm. Elimi soktum, alamadım. Parmağımı kıstırdım, bulamadım. Usta marangoza gittim. Aman usta, yaman usta dedim. Şu tahtaları kes, arala da nohudumu çıkarıver dedim. İşim var, bırakamam dedi de, beni kovaladı. Ben de kalktım beye gittim. Aman beyim, yaman beyim, şu marangozu döv de, o da korkup nohudumu çıkarıversin dedim. Sopasını kaptı da beni kovaladı. Aman hamm, soylu soplu, güzel huylu, ulu yollu, incili, hotuzlu güzel hamm. Şu beye küs, yüzüne bakma da, marangozu dövsün, marangoz da korkup tahtaları kessin, nohudumu bulup çıkarıversin, deyince, bu hamm da:

– Aman Keloğlan, kelli keleş oğlan, neler söyler, neler anlatırsın, içimi sıkar, başımı bunaltırsın? Defol, akşam vakti karşımdan, demiş de, bunun kel kafasına terliğinin tekini fırlatmış.

Keloğlanın keli kızmış, kızarmış da:

– Dur hele, seni fındık faresine anlatayım da, deliğinden çıkıp gelsin, çeyiz sandığındaki bohçaları paralasın, nakışlarım, dikişlerini, sof kumaşlarım, ipekli atlaslarım, damaskolarım, hem de bindallı kadife entarilerini didik didik kemirsin, paralasın, demiş de, gitmiş tavan arasındaki farelerin beyine:

– Aman fare, camm fare, bıyıklı kuyruklu fare, kürkü samur, gözleri mahmur, pala bıyıklı, avazı cık cıklı bey fare. Yolda giderken bir nohut buldum. Hop hop oynarken tahta aralı-

ğına düşürdüm. Elimi soktum, alamadım. Parmağımı kıstırdım, bulamadım. Usta marangoza gittim. Aman usta, yaman usta dedim. Şu tahtaları kes, arala da nohudumu çıkarıver dedim. İşim var, bırakamam, dedi de, beni kovaladı. Ben de kalktım, beye gittim. Aman beyim, yaman beyim, şu marangozu döv de, o da korkup nohudumu çıkarıversin dedim. Sopasını kaptı da beni kovaladı. Ben de kalktım hanıma gittim. Aman hanım, soylu, hotuzlu hanım dedim. Şu beye küs de, yüzüne bakma da, marangozu dövsün, marangoz da korkup tahtaları kessin, nohudumu bulup çıkarıversin diye yalvardım. Hanımdır, terliğini kel kafama attı, beni kovaladı. Aman fare, canım fare, bıyıklı kuyruklu fare, kürkü samur, gözleri mahmur, pala bıyıklı, avazı cık cıklı bey fare. Deliğinden çık gel de, hanımın çeyiz sandığındaki bohçaları parala, nakışlarını, dikişlerini, sofkumaşlarını, ipekli atlaslarını, damaskolarını, hem de bindallı kadife entarilerini didik didik kemir de, hanım beyle küssün, bey marangozu kovalasın, marangoz da korkup tahtaları kesip aralasın. Benim nohudumu çıkarsın.

Bey fare, Keloğlanı dinlemiş, dinlemiş de:

– Cik cik, olmaz olmaz, deliğimden çıkamam, dediğini de yapamam, deyince, bu Keloğlanın keli kızmış, kızarmış:

– Dur hele kamçı kuyruklu, pala bıyıklı fareler beyi, kara kediye söyleyeyim de gelsin seni avlasın. demiş de, doğru kara kediye gitmiş.

– Aman kedi, yaman kedi, küçük kulaklı da, aslan sıfatlı. Şerefşinler ziyneti, beyler kucağının bir tanesi. Farelerin ahı, avcıların şahı. Bilir misin neler oldu? Yolda giderken bir nohut buldum. Hop hop oynarken tahta aralığına düşürdüm. Elimi soktum, alamadım. Parmağımı kıstırdım bulamadım. Usta marangoza gittim. Aman usta, yaman usta dedim. Şu

tahtaları kes, arala da, nohudumu çıkarıver dedim. İşim var, bırakamam dedi de, beni kovaladı. Ben de kalktım beye gittim. Aman beyim, yaman beyim, şu marangozu döv de, o da korkup nohudumu çıkarıversin dedim. Sopasım kaptı da beni kovaladı. Ben de kalktım hamma gittim. Aman hamm, soylu, hotuzlu hamm dedim. Şu beye küs de, yüzüne bakma da, marangozu dövsün, marangoz da korkup tahtaları kessin, nohudumu bulup çıkarıversin diye yalvardım. Hammdır, terliğini kel kafama attı, beni kovaladı. Oradan bey fareye gittim. Aman fare, yaman fare, kamçı kuyruklu, pala bıyıklı, cık cıklı fare, şu hammın çeyiz sandığındaki işlemeleri, dikişleri kemir de parala dedim. Yapamam, edemem, deliğimden çıkamam dedi. Aman kedi, yaman kedi, küçük kulaklı da, aslan sıfatlı şehnişinler ziyneti de, beyler kucağının bir tanesi. Farelerin ahı, avcıların şahı. Gel etme, şu fareler beyini yakala da, hammın sandığına girsin, kumaşları didiklesin, hamm da beye küssün, bey de marangozu dövsün, marangoz da tahtaları kesip aralasın, nohudumu çıkarıp, bana versin, deyince, bu kedi, sırtını kabartıp:

– Pis pis, mırnav mırnav, olmaz olmaz! demiş. Bu Keloğlamn keli kızmış, iyice kızarmış:

– Dur hele, seni arıktaki suya söyleyeyim, kapsın, postunu ıslatsın da boğuversin, demiş, doğru arıktaki suya koşmuş:

– Aman su, yaman su, güldür güldür akarsın, bazı bazı coşar taşarsın, kendi yolunu açarsın, seller olur gümbürdersin, şıkır şıkır ötersin. Bilir misin neler oldu? Yolda giderken bir nohut buldum. Hop hop oynarken tahta aralığına düşürdüm. Elimi soktum, alamadım. Parmağımı kıstırdım, bulamadım. Usta marangoza gittim. Aman usta, yaman usta dedim. Şu tahtaları kes, arala da, nohudumu çıkarıver, dedim.

İşim var, bırakamam dedi de, beni kovaladı. Ben de kalktım, beye gittim. Aman beyim, yaman beyim, şu marangozu döv de, o da korkup nohudumu çıkarıversin dedim. Sopasını kaptı da beni kovaladı. Ben de kalktım hamma gittim. Aman hamm, soylu, hotuzlu hamm dedim. Şu beye küs de, yüzüne bakma da, marangozu dövsün, marangoz da korkup tahtaları kessin, nohudumu bulup çıkarıversin diye yalvardım. Hammdır, terliğinin tekini kel kafama attı, beni kovaladı. Oradan fareler beyine gittim. Aman fare, yaman fare, kamçı kuyruklu, pala bıyıklı, cık cıklı fare, şu hanımın çeyiz sandığındaki işlemeleri, dikişleri kemir ve de parala dedim. Yapamam, edemem, deliğimden çıkamam dedi. Oradan kediler padişahına gittim. Aman kedi, yaman kedi, küçük kulaklı da, aslan sıfatlı. Şehnişinler ziyneti, beyler kucağının bir tanesi. Farelerin ahı, avcıların şahı. Gel etme şu fareler beyini yakala da, hammın sandığına girsin, kumaşları didiklesin, paralasın dedim. Pis pis, mırnav mırnav, olmaz olmaz, dedi. Aman su, yaman su, güldür güldür akarsın, bazı bazı da coşar taşarsın, kendi yolunu açarsın, seller olur gümbürdersin, şıkır şıkır ötersin. Gel etme, şu kediyi kap, postunu ıslat. O da korksun, fareyi yakalasın. Fare ürksün, hammın sandığına girsin. Hamm da telâşa düşsün, beye küssün. Bey marangozu dövsün, marangoz da tahtaları kesip aralasın, nohudumu çıkarıp bana versin, deyince, arıktaki durgun, uslu su, şıkırdamış da:

– Şurdan şuraya gidemem. Şıkır şıkır edemem. Durulduım, bulanamam, deyince, bu Keloğlamn keli kızmış, iyice kızarmış. Hemen oradan bir sırık yakalamış. Durgun, uygun suyu karıştırıp bulandırmış. Su da çaresiz kalınca başlamış gürüldeyip akmaya. Kedi bu hali görünce, sırtım kabartmış, tıksırmış, korkmuş, fareyi kapmaya gitmiş. Fare de kedinin geldiğini görünce, hammın sandığına koşmuş, başlamış kemi-

rip didiklemeye. Hamm, sandığındaki tıkırtıyı duyunca, hemen telâşa düşüp beye surat asmaya ve küsmeye girişmiş. Bey bu hali görünce, yerinden davramp marangozu dövmeye yürümüş. Marangoz, beyin elindeki sopayla geldiğini görünce, keserini kaptığı gibi tahtaları kesip aralamış. Keloğlamn nohudunu bulup çıkarmış. Tam o sırada Keloğlan koşup gelmiş ve nohudunu almış. Eskiden yaptığı gibi atıp tutarak yürümeye başlamış:

Yolda bir nohut buldum.
Tahta aralığına kaçırdım.
Uzamp alamadım.
Marangoz çıkarmadı.
Bey, marangozu dövmedi.
Hamm, beye küsmedi.
Fare, dikişleri kesmedi.
Kedi, fareyi kapmadı.
Su, kediyi ıslatmadı.
Suyu bulandırdım.
Şıkır şıkır akadurdu.
Kediyi ıslata koydu.
Kedi, fareye saldırdı.
Fare, sandığa koştu.
Hamm da beye küstü.
Bey, marangoza koştu.
Marangoz, tahtaları kesti.
Nohudumu çıkardı.
Nohudumu çıkardı.

diyerek hoplamaya sıçramaya gitmiş.

Keloğlan ile Kargası

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, çok demesi günahmış. Vaktin birinde, ücra bir köyün kıyısında bir Keloğlan varmış. Babası günün birinde ölmüş. Bu Keloğlan da ihtiyar anasına bakmak için iş aramaya çıkmış. Kapı kapı dolaşmış, kimseler buna iş vermemiş. Çaresiz kalmış da, dağarcığını sırtına vurmuş, gurbete çıkmış. Diyar diyar gezmeye başlamış. Az gitmiş, uz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş. Derelerden geçerek, tepelerden aşarak, keselerden dönerek, lale sümbül biçerek, bazı yürüyüp, bazı sekerek, yolların tozuna bulanıp giderek yürümüş. Günün birinde türkü çağırıp sekerken, yolun kenarında bacağı kırık bir karga bulmuş. Almış torbasına koymuş da:

Eh, kısmetim açıldı, talihim karşı çıktı. Kara karga yoldaşım oldu. Uğurunu hele bir deneyeyim, demiş de, sevine sevine sıçrayarak yürümüş. Gide gide gün dönerken bir köye ulaşmış. Gece konaklamak için evlerden birinin kapısını çalmış. Halini, ahvalini anlatmış. Göz açıp kapayasıya, nesi var, nesi yok, bir bir dökup saçmış. Karnının aç, gurbet yollarında perişan, geceleyecek yeri olmadığını, boynunu bükerek, ellerini ovalayarak söylemiş. Ev sahipleri buna acımışlar da, konuk etmişler.

Ocak başına buyur etmişler de, dereden, tepeden, dünya ahvalinden, görülenden, duyulandan sorgu sual etmişler. Keloğlan bir aralık iyice sıkılıp bunalmış. El yıkamaya dışarı çıkmış. Mutfağın önünden geçmiş. Kilerin kapısını açık bul-

muş. İçeri girmiş, bir koklamış, iki bakınmış. Dolaptaki börekleri, dolmaları, kızartmaları, tatlıları ve de turşuları görmüş de, midesi guruldamış, ağzının suyu akmış. Sevine sevine gidip acele işini görmüş, ellerini yıkayıp hemen yerine dönmüş. Yemek zamanı gelmiş de, yere bir örtü sermişler, ortasına bir elek, üstüne de bir koca sini koymuşlar. Ekmeği dilimlemişler. Kaşıkları sıralamışlar. Konuğu buyur etmişler. Ev halkı da çepçevre sininin etrafına sıralanmışlar. Keloğlan bir aralık dışarı çıkmış da, kapının dibindeki dağarcığından topal kargayı almış, gömleğinin içine sokmuş, gelmiş oturmuş. Sininin ortasına koca bir tencerede bulgur çorbası koymuşlar, imansız, hem de suluca. Birer parça da çökelekle soğan dağıtmışlar. Keloğlana, "Buyur hele, bismillah" deyip şapır şupur kaşıklamaya girişmişler. Keloğlan bir kaşık almış çorbadan, yağsız, imansız, safi sudan. Ekmekle çökelek yesem demiş, şap gibi tuzdan ağzı büzülmüş. Bakmış ki, olacak gibi değil. Koluyla sıkıştırmış kargayı. Topal karga da:

– Gak gak, hak, hak! diye ses verince, başını eğmiş de Keloğlan, kargayı dinler gibi yapmış. Evin ağası sormuş:

– Ne o Keloğlan, kim bağırdı öyle, kimi dinledin, ne söyledi sana? diye sorunca, bu Keloğlan:

– Efendim, benim bir topal kargam var. Can yoldaşımdır. Haldaşımdır. Benimle birlikte dolaşır da, gizliden saklıdan haber verir. Karnı çok acıkmış, canı dolma istemiş. "Kilerdeki dolapta dolma varken, bulgur çorbası içilir mi? Siz de yiyin, bir kıymık da bana verin hele" diyor. Kusura bakmayın, biraz arsızdır. Ama doğru özlüdür, tok sözlüdür, deyince, ev sahibi ile karısı bakmışlar, biraz da sıkılıp utanmışlar. Ağa başıyla işaret etmiş de, karısı ayağını sürüye sürüye gitmiş, dolmayı getirmiş. Gülüşmüşler, söyleşmişler, dolmayı tüketirken, Keloğlan koluyla kargayı bir daha sıkıştırmış. Topal karga da:

– Gak, gak, hak, hak! diye ses verince, başını göğsüne eğmiş de, dinler gibi yapmış. Evin ağası sormuş buna:

– Ne o Keloğlan, kim bağırdı öyle, kimi dinledin, ne söyledi sana? diye sorunca, bu Keloğlan:

– Yine bizim şu topal kargadır. Can yoldaşımdır. Haldaşımdır. Benimle birlikte dolaşır da, gizliden, saklıdan haber verir. Dolmaya doyduk. Ya Rabbi şükür. Sofra sahibi ağamızın kesesine bereket. "Kilerdeki dolapta kızarmış tavuk varken, dolmayla öğün edilir mi? Siz de yiyin, bir parçacık da bana verin hele" demekte. Kusura bakmayın, biraz arsızdır. Ama doğru özlüdür, tok sözlüdür, deyince, ev sahibi ile karısı bakışmışlar, biraz da sıkılıp utanmışlar. Ağa başıyla işaret etmiş de, karısı ayağını sürüye sürüye gitmiş, tavuk kızartmasını almış, getirmiş. Gülüşmüşler, tekerleme söylemişler, kızarmış tavuğun kemiklerini yalayıp tüketirken, Keloğlan koluyla kargayı yine sıkıştırmış. Topal karga da:

– Gak, gak, hak hak! diye ses vermiş. Keloğlan başını göğsüne eğmiş de, dinler gibi yapmış. Evin ağası buna sormuş:

– Ne o Keloğlan, kim bağırdı öyle, kimi dinledin, ne söyledi sana? diye sorunca, bu Keloğlan:

– Aman ağam, söylemeye utanıyorum. Yine şu bizim topal kargadır. Gevezedir, çenesi durmaz. Arsızdır kanaat getirmez. Ne görürse ister, gözü doymaz. Ama ne edelim ki, can yoldaşımdır. Haldaşımdır. Benimle birlikte dolaşır bir derviştir ki, gizliden, saklıdan haber verir. "Kızartmadan tadası olduk. Ya Rabbi şükür, veren eller dert görmesin, sofrasından konuk eksik olmasın. Oldu olacak. Kilerdeki dolapta tatlı ve de börek varken, bu ziyafet burada sona erer mi?" demektedir. Kusura bakmayın, biraz yüzsüzdür. Ama doğru özlüdür, tok sözlüdür, deyince ev sahibi ile karısı bakışmışlar, biraz da sıkılıp utanmışlar. Ağa çaresiz kalmış, başıyla işaret etmiş de,

karısı ayağını sürüye sürüye gitmiş, baklavayla böreği dolaptan almış, getirmiş. Gülüşmüşler, söyleşmişler, baklavayla börek sinisini evire çevire bitirmişler. Böylece yemeğin sonu gelmiş. Siniyi kaldırmışlar. Ocağın başına geçmişler de, bir zaman daha hikayeler, masallar anlatıp uyku zamanını getirmişler. Keloğlan kargasını dağarcığına koymuş. Bir köşeye çekilmiş, yatmış. Ev halkı da yataklarına çekilip uykuya varmış.

Keloğlan ertesi sabah, alaca karanlıkta, daha gün doğmadan, şafak sökmeden kalkmış. Kenarı, köşeyi, dolabı, sekiyi, kuşağı, keseyi, kimselere sezdirmeden birer birer dolaşmış dayoklamış. İşe yarar ne bulduysa torbasına aktarmış. Evi süpürüp, süpürgeyi kapıya dayamış. Torbasını, dağarcığını sırtladığı gibi, tahta çıtırdatmadan, kapıları gıcırdatmadan yürümüş.

Ev halkının üstüne uyku tozu serpilmiş de, gaflet dumanı bastırmış. Kuşluk vakti güç hal ile uyanmışlar da, ellerini nereye atsalar karışmış, eşyaları eksilmiş. Yüzlerini yıkayıp kuşaklarını yeniden sarmaya davranmışlarsa da, keseleri boşalmış. Ortalığın süpürülüp de süpürgenin kapıya dayalı durduğunu görünce de, ne olup bittiğini, kelli Keloğlanın kendilerine neler ettiğini anlamışlar.

– Aman bu Keloğlan, yaman bu Keloğlan, vay bize neler etti? Topal kargayla bir oldu, yemeklerimizi yedi, evimize konuk oldu da, baştan ayağa bizi soydu savuştu, diye par par dönüp har har öteberiye koşmuşlar ki, ne fayda! Atı alan Üsküdarı aşmış da, şaşkın olan yoldan şaşmış. Köylüye haber salmışlar, toplanıp bu Keloğlanın peşine düşmüşler.

Bunlar sora araya, dağı dereyi yoklaya geledursunlar. Biz gelelim Keloğlana. Gide gide giderek, keselerden dönerek, derelerden geçerek, birim birim sekerek yürümüş. Hayli

yol almış. Bir aralık sürüsünü yayıp dolaşan bir çobana rastlamış. Öğle vaktiymiş. Bir ağacın altına oturmuşlar. Azıklarını bölüşmüşler. Bir aralık bu çoban, Keloğlanın torbasındaki kargayı görmüş. "Kimdir, nedir, neden torbanda taşırsın?" diye Keloğlana sormuş. O da:

– Bu karga bana babamdan kalma mirastır. Çok değerli, hayli hünerli ve de marifetli bir kargadır. Can yoldaşıdır, haldaşdır. Benimle birlikte dolaşır da, gizliden, saklıdan haber verir. Asıl büyük marifeti de her gün bir sarı altın yumurtlar, deyip de kargayı avuçlamış, altına bir altın sıkıştırıp birlikte çıkarmış. Çobanın gözleri fal taşı gibi açılmış da, bu işlere şaşmış kalmış. "Ne etsem, ne eylesem de şu kargayı ele geçirsem. Dağda bayırda, yağmurda, güneşte sürünmekten kurtulsam" diye düşünürken, bu Keloğlan ona:

– Artık diyar diyar gezmekten, bu kargayla da yoldaşlıktan, altın toplamaktan usandım. Bir köye çekilip yerleşmek, çoluk çocuk, bağ bahçe, mal davar sahibi olmak istiyorum. Şu sürüyle üstündeki elbiseleri, kepeneğini verirsen, şu altın yumurtlayan kargayı sana vereyim. Helalinden değişelim, deyince, çoban çok sevinmiş. Hemen oracıkta külahından çarığına kadar soyunmuş. Keloğlanla elbiselerini değişmişler. Keloğlanın verdiği topal kargayı koynuna sokmuş. Çoban geriye dönerken, çoban kılığına giren Keloğlan da sürüyü almış, yamacı aşmış. Kendi de bir ağaca çıkmış da, yolun dönemecini gözlermiş.

Aradan az bir zaman geçmiş. Keloğlanın peşine düşen köy halkı görünmüş. Kendilerine karşı gelen, Keloğlan kılığındaki çoban yakalayıp sallamışlar, sallamışlar da, fırlatıp dereye atmışlar. Söve, saya, lanetler okuya okuya köylerine dönmüşler.

Keloğlan o geceyi yolda geçirmiş. Ertesi sabah, kuşluk

vakti, sürüyü önüne katmış da, köye dönmüş. Bunu sürüyle gelmiş gören köylüler şaşmışlar da, afallayıp kalmışlar. Sonunda toparlanıp bu Keloğlana sormuşlar:

– Aman Keloğlan, sen derede boğulmadın mı? Bu sürüyü de nerede buldun?

Bu Keloğlan sırıtmış da:

– Ne boğulması, derenin içi koyun dolu, birazını sürdüm çıkardım. Siz beni dereye değil, nimetin, rızkın üzerine atmışsınız. Bu memleketin her yanı hazineyle, kısmetle doluymuş. İşiniz gücünüz, adam dövmek, dereye sallayıp atmak. Hele düzenbazlar, akılsızlar hele, demiş bunlara. Köylüler bunu duyunca, ha demeden koşuşmuşlar, koyun çıkaralım, sürü toplayalım diye, kendilerini suya atmışlar. Derede boğulup gitmişler.

Keloğlan da sürüsünü katmış önüne. Türkü çağıra çağıra köyünün yolunu tutmuş. Anasının evine gelmiş de, sürü sahibi ağa olmuş. Yemiş, içmiş, hoş geçmişler. Keloğlanın adı çıkmış. Ünü dört bucağa yayılmış. Oyunlarına uğrayanlar yılmış, uğramayanlar da gülmüş. Bize de bu masal bergüzâr kalmış.

Keloğlan ile Köy Ağası

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vaktin birinde, bir memleketin ücra bir köşesinde, ensesiyle sırtı gayetle kalın, eli de pek sıkı, Camgöz bir ağa varmış. Yanaşmalarını, uşaklarını boğazı tokluğuna, yağsız bulgur çorbasına çalıştırır, kara ekmeği lokma lokma bölüştürür, malın ve de davarın sütünü, yoğurdunu bile kilit kayıt altına kor, folluklardan yumurtaları eliyle toplar, pazarda satar, bahçenin armudunu, elmasını da ev halkından esirgermiş. Pintiliğini, hasisliğini, nekesliğini, gide gide o mertebeye vardırır, işleri çoğaltırken, aşları da öylesine kısarmış ki, hakkından vazgeçip kaçanlar kurtulur, yüreğine taş basıp sabredenler de tükenir, tarlada tokatta can verir, giderlermiş.

Bu köydeanadan öksüz, babadan yetim bir Keloğlan varmış. Öteki berikinin işine, köylünün malını, davarını gütmeye koşulur, suyu ekmeğe katık eder, bulunca yer, bulmayınca da babadan kalma kemerini bir delik daha sıkarmış. Bu Keloğlan, kış vakti iş bulamamış. Şuraya, buraya başvurmuş, rızkını çıkaramamış. Sonunda namı, şam, yedi iklime, dört köşeye yayılmış olan Camgöz Ağanın kapısına yanaşmış:

– Ağam, beni boğazı tokluğuna, yanaşma alır mısın? diye sormuş. Bunun da yanında adam dayanmadığından, geleni geri çevirmiyor:

– Alırım, Keloğlan, alırım ama, işine ve de gidişine şart koşarım. Razı olursan alırım, deyince, bu Keloğlan, ağanın

huylarım ve de hünerlerini, yanaşmalarına, hem de uşaklarına neler ettiklerini baştan sona bildiği halde, çaresizliğinden boynunu bükmüş de, kel kafasını eğmiş:

– Ne dersen, ne buyurursan, başım üzerine. Kulun, kölen olurum, razı olurum, ağam, demiş. O zaman da bu Camgöz Ağa, gözleri fıldır fıldır dönerek:

– Aman iyi oğlan ve de has oğlan ve sıradan, töreden şaşmaz Keloğlan. Şimdi beni iyice dinle, kulağına doldur da sakla: Günde iki öğün aş, ne olduğunu sorma karıştırma. Gün doğmadan tarlada, gün batınca ahırda iki bölük iş, ne olduğunu sorma araştırma. Ambara, mutfağa dolanma, bostanda ve de bahçede hiç dolaşma. Oruç tut, ama namaza niyaza yanaşma. Bayramlarda davula ve de oyuna, düğünlerde de yarenliğe halaya koşulmayacaksın. İşten yılmayacaksın, yoruldum ve de usandım demeyeceksin. Kim kimi yıldırır, bezdirir, işten bıktırır, usandırır, sonunda kızdırırsa öteki onun sırtından bir çarıklık deri yüzüp çıkaracak. Düşün taşın, ölç biç, yokla tart. Bu şartlara razı olursan, alırım, demiş. Keloğlan da sığınacak bir yer aradığından, çaresizliğinden, boynunu bükmüş, kel kafasını da eğmiş:

– Olur ağa, razı oldum ağa, başüstüne ağa, demiş de, hemen işe başlamış. Camgöz Ağa ambardan bir tam somunla bir yarım somun, bir de soğan çıkarmış vermiş. Öküzleri de önüne katmış:

– Al bu öküzleri. Su altındaki tarlaya git, saban tarladadır, koşar, akşama kadar sürer, bitirirsin. Şu ekmeklerle bu soğan da azığın. Yarımı yemeyeceksin, bütünü de bölmeyeceksin, demiş. Keloğlan azığını almış. Öküzleri de önüne katmış, sürmüş, yürümüş. Camgöz Ağa, öteki yanaşmalara, uşaklara da böyle yapar, oyunlar, hünerler koşar, onların azığından, aşından kesmenin yolunu, yordamını ararmış. Ya kaçırır ya da hasta edip öldürünceye kadar zorlarmış.

Bu Keloğlan tepeyi aşmış, dereyi geçmiş. Tarlayı bulmuş, öküzleri sabana koşmuş. Öğleye kadar aşağı yukarı gitmiş gelmiş, tarlanın yarısını sürmüş, aktarmış. Karnı da acıktığından, durmuş düşünmüş, kelini kaşımış da:

– Karnım iyice acıktı. Acımdan ölecek değilim ya!. Yarımı da yerim, bütünü de yerim. Soğanı da katık ederim, demiş. Yarımı da, bütünü de soğana katık edip yemiş. Kırıntısını bile bırakmamış. Akşam olup gün dönünce, ortalık kararınca, öküzleri sabandan çözmüş de, önüne katmış. Camgöz Ağanın konağına dönmüş. Ağası kapıda beklermiş. Bunu karşılamış ve de sormuş:

– Hele Keloğlan, ekmekleri ne ettin? Ekmeğin tamı ile yarımını ve de soğanı ne ettin?

Keloğlan hiç aldırmamış, umursamamış, sırıtmış da öyle bakmış Camgöz Ağaya.

– Acıktım da, oturdum, yedim. Kırıntısı bile kalmadı, ağa.

– Aman Keloğlan, ne ettin, ben sana ne tembihlemiştim? Bir bütün ekmeği ve de yarım ekmeği, öyle mi? Bir bütün, bir yarım... Bir bütün, bir yarım?.. diyerek, gözleri döner de, eli ayağı bir kilitlenip bir açılırken, Keloğlan davranıp:

– Aman ağam, kavlimiz, kararımızda yılmak, bezmek, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deri yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vay vaylı! demiş de bir güzel sırıtmış. Ağa da hık demiş, hak demiş. Çaresiz susmuş. Ertesi sabah, Camgöz Ağa bu Keloğlanı çağırmış da:

– Hele Keloğlan, ben çarşıya gidiyorum, arkamdan yürü, gel! diye yürümüş. Keloğlan da:

– Başüstüne ağam, demiş. Camgöz Ağa, ellerini ardına

kavuşturmuş, yola koyulmuşlar. Ağası önde, Keloğlan da peşinde, tin tin giderlerken, aşık oynayan çocuklara rastlamışlar. Ağası başını bile çevirmeden geçmiş, yürümüş de, Keloğlan takılmış, duralamış. Katılmış çocuklara, başlamış aşık oynamaya. Ağası yürümüş yürümüş de, durmuş ardım dinlemiş. Sonra da dönüp bakmış. Keloğlan yok ortalarda. Hemen dönüp yürümüş. Dönemeci dönünce de, Keloğlanın çocuklarla aşık oynadığını görmüş.

– Keloğlan, hele haylaz oğlan, yürü, yürü peşimden!.. diye seslenip bağırdıysa da bu Keloğlan aldırmamış. Yürümüş, yanına gelmiş de, kızıp kızarmaya, bağırıp böğürmeye davranırken, bu Keloğlan:

– Aman ağam, kavlimiz, kararımızda yılmak, bezmek, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vay vaylı! demiş de bir güzel sırıtmış. Ağa da hık demiş, hak demiş. Çaresiz susmuş.

– Hele Keloğlan, yürü ardımdan, iki arşın ardımdan gelivər! diye buyurmuş. Keloğlan da:

– Başüstüne ağam, demiş de, yol kenarındaki ağaçlardan birine tırmanmış. İki arşın boyunda bir dal keserek aşağıya inmiş. Yaprakları sıyırmış da, ucunu sivriltmiş. Camgöz Ağanın ensesine ucunu dayamış da, iki arşın aralıkta yürümüş. Ağası durup dönmüş, tam ağzını açıp bağıracak olmuş, bu Keloğlan davranmış:

– Aman ağam, kavlimiz, kararımızda yılmak, bezmek, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vay vayh! demiş de bir güzel sırıtmış.

Camgöz Ağa da, hık demiş, hak demiş, çaresiz susmuş, yürümüş. Ağası önden, Keloğlan da iki arşınlık sopasını dürterek ardından, yürümüş, çarşıya gelmişler.

Bu ağanın kasaba çarşısında bir dükkanı varmış. Varmışlar ki, konuk gelmiş, ağayı beklemekte. İki hoş beşten sonra, Camgöz Ağa, komşu balıkçıdan iki balık almış. Keloğlana vermiş:

– Hele Keloğlan, al bu balıkları, eve götür, ablana ver de, güzelce kızartsın, sonra al da buraya getir, öğleye kavuştur, demiş. Keloğlan balıkları almış. Eve getirmiş. Ağanın karısına vermiş de, ne edeceğini, ağasının dediklerini birer birer anlatmış. Kadın da davranıp bu balıkları ayıklamış, yıkayıp güzelce kızartmış. İrice bir kayık sahana koymuş da, üstünü bir havlu ile örterek Keloğlanın eline tutuşturmuş, ağasına yollamış. Bu Keloğlan yolda giderken sahanın kapağını açmış, içine şöyle bir bakmış. Nar gibi kızarmış balıkları görünce, gök gözleri ışımış da, ağzı sulanmış. İçi de açlıktan kazınmaya, eli ayağı dolaşmaya başlamış. Bir durmuş, iki düşünmüş, kelini kaşımış:

– Hele şunun kenarından bir tadayım da, sonra başıma gelenlere bakayım, demiş de, balıkların birinden bir parça koparmış. Sonra da sahanın kapağını kapatarak yola koyulmuş. Yürümüş, yürümüş. Bir aralık yolda yine duralamış. Sahanın kapağını açmış, içine şöyle bir bakmış. Nar gibi kızarmış balıkları görünce, gök gözleri ışımış da, ağzı sulanmış. İçi de açlıktan kazınmaya, eli ayağı dolaşmaya başlamış. Bir durmuş, iki düşünmüş, kelini kaşımış. Sonra da sahanın kapağını açmış da:

– Hele şunun kenarından bir tadayım da, sonra başıma gelenlere bakayım. Balığın bir kenarı yenmiş. Ne ettiğim iyice belli oluyor. En iyisi bu balığın hepsini yiyeyim de, sonra

çaresini düşüneyim, demiş de, oturup baştan kuyruğa balığı bir güzel sıyırmış. Kılçığını da bir yana fırlatmış. Sonra sahanın kapağını kapatıp tek balığı Camgöz Ağasının dükkanına götürmüş. Bu Camgöz Ağa kapağı açmış, bakmış ki, iki gönderdiği balık bir gelmiş.

– Aman Keloğlan, balığı iki gönderdim, biri ne oldu bunun? deyince, Keloğlan sahanın kapağını örtmüş. Sonra da kenarından yavaşça açarak:

– İşte ağam, balığın biri budur, demiş. Sonra da sahanın öteki kenarını çevirip kenarından yavaşçaaçarak:

– İşte ağam, balığın ötekisi de budur, demiş de, sekiye, ağayla konuğunun arasına bırakmış. Camgöz Ağanın gözleri şaşılaşmış, hem de iyice belermiş. Keloğlan, sekiden sahanı yine almış, önce bir yanını, sonra da öteki kenarını açarak, "İşte biri, işte öteki" diyerek yine bir bir göstermiş. Sekiye koymuş. Camgöz Ağa, hemen yerinden fırlamış da:

– Aman komşular, hele arkadaşlar, gelin bakıverin şuna bir söz anlatacak yok mu, Müslümanlar? Ne desem olmuyor; göz göre göre beni aldatacak. Amanın, geliverin hele, geliverin!.. diye par par dönerek, çır çır çırpınarak dükkan komşularını çağırmış, dertler yanmış, derman dilenmiş. Komşuları koşup dükkana doluşmuşlar da, bunu dinlemişler:

– Aman komşular, yanan komşular, ben bu Keloğlana, şu balıkçıdan iki balık alıp verdim. Evde kızartılsın da, öğle yemeğine getirilsin diye yolladım. Şu sahanın kapağını açtım ki, balığın biri yok. Şu Keloğlan, sahanı eviriyor, çeviriyor da, balığın biri bu, biri şu diye gösteriyor. Bakın bakalım. Bu sahanda kaç balık var. Amanın Müslümanlar, iyice şaşırdım, hem de bunaldım. Bana bir çare, hele bir çare!.. demiş de yanıp yakılmış. Camgöz Ağanın dükkan komşuları da Keloğlana dönmüşler:

– Hele Keloğlan, göster bakalım, şu iki balığı da görelim anlayalım, deyince, bu Keloğlan davramyor, sekiden kapalı saham alıyor. Bir kenarım açıp:

– İşte ağalar, balığın biri budur, biri de şudur, diyerek öteki yamm açıp gösteriyor. Bunu gören komşuların gözleri fal taşı, ağızları da çuval başı gibi açılıyor:

– Hele ağa, sen bu Keloğlanla belam bulmuşsun. Böylesine bir hesap, bir düzen görülmüş değil. Biz ne edelim, diye birer birer savuşuyorlar. Camgöz Ağamn yüzü kızartıdan morartıya geçmiş de, başında saçları dikilmiş, bitleri de tepesine derlenmiş. Gözleri belermiş de, dişleri sıkılmış, bu Keloğlanın üstüne hamle edeyim de, ümüğünü sıkıvereyim, kel kafasını da duvara vurup iki şak edeyim derken, bu Keloğlan davranmış da:

– Aman ağam, yaman ağam, kavlimiz, kararımızda yılmak, bezmek, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vay vaylı! demiş de bir güzel sırıtmış. Bu ağa da ıkınmış, sıkınmış, hık demiş, hak demiş. Çaresiz susmuş.

– Hele Keloğlan, yürü, eve git de, ahırı temizle, gübreleri kürele, atı da bir güzel soyuver de tımar et, demiş.

Keloğlan:

– Başüstüne ağam, diyor da dönüp eve geliyor. Ceketini çıkarıp, gömleğinin kollarım çemreliyor. Ahıra giriyor. Yerleri temizliyor, gübreleri küreliyor. Bileyli keskin bıçağım çıkarıp atın derisini baştan kuyruğa yüzüp çıkarmaya niyet edip işe girişiyor.

Camgöz Ağanın, Keloğlam gönderdikten sonra, içine bir ateş düşmüş de, artık dükkanda duramamış, kepenkleri indir-

miş, evine gelmiş. Daha uzaktan gelip yanaşırken atının kişnemelerini duymuş da, "Aman bre, ne yapar bu Keloğlan?" diye ahıra koşmuş. Kapıdan bakar bakmaz, bir de ne görsün? Keloğlan bileyli keskin bıçağını çıkarmış da, atın boynundan başlamış, derisini yüzmeye girişmiş. Bir yandan da avaz avaz türkü çağırıyor. Ortalık al kanlara boyanmış da, at acısından şahlanıyor, durmadan kişniyor. Bu zalim Keloğlan da atın boynuna yapışmış, fır dönüyor, türkü çağırıyor, durmadan bıçak oynatıyor. Camgöz Ağanın ağzı harar gibi açılmış da, gözleri belermiş:

– Aman, Allahın belası, yedi köyün bir zalimi, ne ediyorsun, vay benim başıma gelenlere, dur hele, bırak domuz, seni dereye atsam dereler almaz, yere gömsem yerler kabul etmez. Dağların canavarı!.. diye bağırıyor, par par dönerek tepiniyor. Kızarıyor, morarıyor da, elleri ve ayakları bir kasılıyor, bir açılıyor. Bu Keloğlan dönmüş de, ağanın hallerini seyrediyor:

– Aman ağa, ne dediysen onu yapıyorum. Atı soy demedin mi? Aha haşladım. Hele dur da, şunu kuyruğuna kadar bir güzel tamamlayayım, deyince, Camgöz Ağa, iyice şaşırıp duralıyor:

– Ulan, keli sinekli de, yüzü benekli, canavarın tohumu da, kilisenin domuzu. Ben sana ne dedim, sen neler ettin? diye ağa bunun üstüne doğru hamle edince, Keloğlan da:

– Yürü, eve git, ahırı temizle, gübreleri kürele, atı da bir güzel soyuver de, tımar et, demedin mi hele? Hepsini yaptım, şimdi de şu atın tımarını bitireyim dedim, komadın. Yoksa bana kızdın, gücendin mi ağam? deyince, Camgöz Ağa duralamış, kalmış. Bakmış ki, Keloğlanın elinde bileyli bıçağı, karşısında dikilmiş direniyor, gök gözleri hay haylı da, pençelenmiş eli kolu vay vaylı. Karşısına dikilmiş de, bir güzel sırıtı-

yor. Ağadır, bir durmuş, iki düşünmüş. Hık demiş, hak demiş.

– Yok Keloğlan, kızmadım, gücenmedim, aman Keloğlan! diyor da, atını, eziyet çekmesin diye, kafasına bir kurşun sıkıp öldürüyor. İçinden lâhavle çekip okuya üfleye evine yürüyor. Ağzı mırıl mırıl oynuyor, gözleri de hiddetinden fırıl fırıl dönüyor, ama Tanrıya sığınıp dua mı okuyor, küfür mü ediyor, belli değil.

Akşama eve konuklar gelmiş. Selam kelam, hoş beşten sonra, sohbete girişmeden önce, Camgöz Ağa, bu Keloğlanı yanına çağırmış:

– Hele Keloğlan, konuklara kahve pişir. Aman çokça olsun, bolca olsun. Şekeri ve de kahvesi esirgenmesin, diye sık sıkı bir güzel tembihlemiş. Keloğlan da:

– Olur ağam, başüstüne ağam, demiş de çıkmış. Odunluğagirmiş de, ne kadar odun, çalı varsa yükleyip dışarıya çıkarmış. Bahçenin ortasına bir ateş yakmış ki, har har yamyor, yalazası gökyüzüne tırmanıyor. Sonra aş damında bir uygunca kap aramış. Eski bir aşure kazam bulmuş da, yuvarlaya yuvarlaya dışarı çıkarmış. İteleye kakalaya ocak taşlarının üstüne bindirmiş. Bakraç bakraç su taşıyıp doldurmuş. Su ısınıp kaynayagörsün kilere gitmiş. Ne kadar şeker, kahve varsa getirip suyun içine atmış. Koca bir kürek bulup bir güzel karıştırmış. Oturup suyun kaynamasını beklemiş. Yukarıda ağa bekleye bekleye şişmiş, konuklar da yutkuna yutkuna boğaz olmuşlar.

Bir aralık ağa aşağıya seslenmiş:

– Hele Keloğlan, beklemekten beter olduk, hani kahvelerimiz? deyince, Keloğlan aşağıdan:

– Odunun yarısı yandı, yarısı yeni alevlendi. Su ısındı, kaynayası oldu, diye cevap verince, bunlar yukarıda az daha beklemişler. Camgöz Ağa, bir aralık yine seslenmiş:

– Hele Keloğlan, aman Keloğlan, sabra mecal, kimsede hal kalmadı. Hele kahveler gelsin! diye bağırınca, bu Keloğlan da:

– Aman ağam, hele bekleyin, ateş yanasıya, su kaynayasıya, kahve pişesiye olmadı, diye cevap verince, Camgöz Ağa, şöyle bir duralamış, iki satır düşünmüş. İçine kurt düşmüş. Aşağıya inmiş, avluya çıkmış. Bakmış, bir de ne görsün? Orta yerde koca bir ateş, har har yamyor da, yalazası da par par gökyüzüne tırmanıyor. Üstünde koca aşure kazam. Keloğlanın elinde de koca bir kürek, içindeki kara suyu karıştırıp durmuyor mu? Camgöz Ağanın boynunu, yüzünü kan basmış, gözleri yuvalarından belermiş de, hiddetinden dili tutulmuş. Eli ayağı dolaşarak yürümüş de, Keloğlanın kelli kellesine bir tokat aşk etmiş. Keloğlan da geriye dönerek:

– Aman ağam, kavlimiz, kararımızda, yılmak, bezmek, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak, vurmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vayvaylı! Yoksa darılıp gücendin mi ağam, demiş, karşısına dikilmiş de bir güzel sırıtmış. Ağadır, bir durmuş, iki düşünmüş. Hık demiş, hak demiş.

– Yok Keloğlan, kızmadım, gücenmedim, aman Keloğlan! Şu kahveyi hele bir dağıt da, konukların pabuçlarını çevir, kahvelerini içip gidecekler hele, demiş. Keloğlan da:

– Olur ağam, başüstüne ağam, demiş. Sonunda pişip köpüren kahveyi kase kase dağıttıktan sonra, bileyli keskin bıçağım çıkarıp, pabuçların altını kesip, birer birer hepsini üstüne çevirmiş. Sıraya dizip koymuş. Camgöz Ağa da, konuklarım yolcu etmek için dışarıya çıkınca, ne görsün? Bütün çarıkların, pabuçların altları kesilmiş de, üstlerine çevrilmiş. Cam-

göz Ağanın boynunu, yüzünü kan basmış, gözleri yuvalarından belerip fırlamış, hiddetinden dili tutulmuş. Eli, ayağı bir kasılır, bir açılırmış. Keloğlandır, onun bu halini görünce:

– Aman ağam, kavlimiz, kararımızdan yılmak, bıkmak, usanmak ve de sonunda kızmak, morarmak yoktu. Kim kızarsa, öteki onun sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp çıkaracaktı. Unutma ağam, aman unutma ki, bıçağım bileyli, yüreğim de hay haylı, elim kolum vay vaylı! Yoksa darılıp, gücendin mi ağam? demiş, ağanın karşısına dikilmiş de, bir güzel sırıtmış. Ağadır, bir durmuş, iki düşünmüş. Hık demiş, hak demiş.

– Yok Keloğlan, kızmadım, gücenmedim, aman Keloğlan! demiş. Konukların çarık, pabuç paralarını vermiş. Bunlar da lâhavle çekerek, söylenerek gecenin bir vakti evlerine yalın ayak yürümüş, gitmişler.

Camgöz Ağa, okuya üfleye odasına dönmüş. Ağzı mırıl mırıl oynuyor, gözleri de hiddetinden fırıl fırıl dönüyor, ama Tanrıya dua mı okuyor, küfür mü ediyor, belli değil. Odaya girmiş ki, ağanın küçük kızımn çişi gelmiş, mızmızlanıyor. Keloğlanı yamna çağırmış da:

– Hele Keloğlan, götür, şu kızın abdestini bozdur, demiş. Keloğlan el pençe divan durmuş:

– Olur ağam, başüstüne ağam, demiş de kızı almış. Bahçenin bir ucundaki helaya götürürken bu küçük kızı iyice sıkılamış da:

– Hele çişini et de göreyim, yine sana içiririm, hem de döverim ha! diye korkutmuş. Kızcağız korkusundan tutulmuş, bir şey yapmadan babasının yamna dönmüş. Az sonra başlamış yine sızlanıp mızmızlanmaya. Ağa yine bu Keloğlanı çağırmış da:

– Aman nedir, şu kızın mızıldanmaları! Hele götür şunu da, çatlat ve de patlat getiriver, demiş. Bu Keloğlan el pençe divan durmuş:

– Olur ağam, başüstüne ağam, demiş de, kızı almış, dışarı çıkmış. Biçare kızın ayaklarından tutmuş da, bir şu duvara, bir de öteki duvara çarpmış. Kan revan içindeki kızın ölüsünü sırtladığı gibi doğru Camgöz Ağanın odasına götürmüş. Ayakları ucuna koymuş. Ağanın ağzı harar gibi açılmış da, gözleri yuvalarından fırlamış, iyice belermiş:

– Aman Allahın belası, yedi köyün bir zalimi. Ne ettin, ne haltlar karıştırdın? Vay benim başıma gelenlere! Hele domuz, seni dereye atsam dereler almaz. Yere gömsem yerler kabul etmez. Aman dağların canavarı! Çocuğu ezmiş bitirmişsin. Ben sana ne buyurmuştum, hele ne demiştim, sırıtkan keleş? diye bağırıyor da, par par dönerek tepiniyormuş. Kızarıyor, morarıyor da, elleri ve ayakları bir kasılıyor, bir açılıyormuş. Bu Keloğlan dikilip durmuş, ağanın hallerini seyretmiş de:

– Aman ağam, ne dediysen onu yaptım. Şu kızı götür, çatlat patlat, getir demedin mi? İşte çatlattım, patlattım ve de getirdim. İşte buyur. Yoksa bana kızdın, gücendin mi, Camgöz Ağam?.. demiş, karşısına dikilmiş de, bir güzel sırıtmış. Ağanın boynunu, yüzünü iyice kan basmış. Kızarmış, morarmış. Saçları dimdik dikilmiş de bitleri başına derilmiş. Keloğlanla ettikleri pazarlığı, kızacak olursa, bu canavar oğlanın bileyli, keskin bıçağım çıkarıp sırtından bir çarıklık deriyi yüzüp alacağım düşünmüş. Kendini sıkmış, sıkmış ama, sonunda dayanamamış:

– Kızdım Keloğlan, kızardım Keloğlan, hem de morardım, keleş oğlan. Elim ayağım kasıldı da açılmaz oldu. Saçlarım dikildi de bitlerim başıma derildi. Amanın Müslümanlar, kızmak da neymiş, kanadım gitti!.. diye bağırıp böğürmeye, par par dönenip, har har harlamaya başlamış ki, kudurası olmuş. Keloğlandır, hemen davranıp bıçağını sıyırmış, tam za-

manıdır, hem de tam kıvamıdır, vakti gelmiştir. Vay vaylı pençesini bu ağanın sırtına atmasıyla yere ihtırıp üstüne çıkmış.

– Hele ağam, vakti geldi, vadesi erdi. Dur bakalım, sırtından bir çarıklık deri çıkarsam gerektir, demiş de, Camgöz Ağa toparlanası olmadan, bir çarıklık deriyi yüzüp çıkarmış ve de yürümüş gitmiş.

Al kanlar içinde kalmış ağanın hali ne oldu bilmem. Ama bu Keloğlanın işleri ve de oyunları bu kadarla bitmemiş. Namı yayılmış, adı duyulmuş. Bir zaman geçmiş, Keloğlan yürümüş. Bu dünya kimselere kalmamış.

Keloğlan ile Ali Cengiz

Bir varmış, bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vakti zamanında bir memleketin ücra bir köyünde bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlanın şu dar dünyada yaşlı anacığından gayrı kimseciği yokmuş. Bu Keloğlan köylünün malına, davarına çobanlık eder, sabahın erinden akşamın karanlığına kadar, günlerini, dağlarda, bayırlarda hayvanları güderek, dolanıp dolaşarak geçirirmiş. Orası, burası, dağı, deresi derken, günler yürümüş, aylar dönmüş, yıllar da birbirlerine ulanmış. Bu Keloğlan da büyüyüp yetmiş. Eli ayağı irileşmiş de, boyu uzamış. Gözleri de çıldır çıldır bakası, fıldır fıldır dönesi olmuş. Bir gün durmuş, anasına:

– Bu köyde bütün yaşıtlarım, akranlarım evlendi. Çoluk çocuk sahibi oldu. Ana, beni evlendir hele, demiş de, sırıtmış. Anası da:

– Hele oğlan, Keloğlan, keleş oğlan. Ben evde, bahçede, bu ihtiyar halimle uğraşıyorum. Yün eğiriyorum, çorap örüyorum. Tavuktu, yumurtaydı, ne denkleştirirsem pazarda satıyorum. Sen de sürüyü dolaştırıp çobanlık ediyorsun da, anca kuru yavan, doyunup gidiyoruz. Düğünü neyle edeceksin? Ağırlığı nasıl vereceksin? Aşım neyle pişirip karıştıracaksın? Gelini neyle doyuracaksın? diye engelleri bir bir sayıp, her ne kadar yorgunu yokuşa sürdüyse de, Keloğlan bu, sırıtmış ve de direnmiş:

– Hele anam, ak pürçekli, hem de gayretli anam. Sen gam kasavet çekme, önünü, ardını hiç düşünme ve de dertlen-

me. Bu saydıklarının çaresi bulunur. Eksik gedik tıkanır. Engeli, müşkülü dağlarca olsa geçilir. Sen hele bir davran da, görücü gitmeye hazır ol, demiş. Bu kadıncağız önce biraz direnmiş, olmazlanmışsa da, sonunda bir düşünmüş, iki kaşınmış. Eve bir gelin gelirse kendisine el ulağı, can yoldaşı, işlerine de yardımcı olacağını tasarlamış da, davranıp oğluna sormuş:

– Hele oğlan, Keloğlan, keleş oğlan, suratı güleç oğlan. Ha diyelim çaresini bulduk. Tedarikini gördük. Kimin kızını isteyelim, hangi kapıya varalım?

Keloğlan hem sırıtır durur, hem de anasının yola gelmesini beklermiş. Bunu duyunca hemen:

– Aman ana, bunda düşünecek, danışacak ne var ki? Elbette bu dolayların en has, en güzel kızını. Padişahın kızına dünür gideceksin, demiş de, kas kas kasılmış. Oğlunun kuşça gönlünün nerelerde uçup dolandığını anlayan anası şaşakalmış. Bir süre duralamış da, dönmüş oğluna:

– Hele oğlum, kel oğlum, keleş oğlum, yüzü güleç oğlum, şaşırdın mı, tozuttun mu? Bu ülkenin bir padişahıdır. Hem devletli, saltanatlı, işi başından aşkın, gazabı da kapısından taşkındır. Ensesi yelli, kurbağa belli, hay hayla oturur, vay vayla kalkar. Onu gören ondan korkar, bir celâllı, celladlı şahtır. Sana kızını verir mi? Beni sarayın kapısından kovarlar. Etme yavrum, gel eyleme, sana şöyle kimsesiz, anadan öksüz, babadan yetim bir kızcağız bulalım, dese de, bu Keloğlan, "Olmaz" diye direnmiş. Kel kafası kızarmış da, çakır gözleri iyice belermiş.

– Hele ana, ak pürçekli, hem de gayretli ana. Dediğim dediktir, çaldığım düdüktür. Sen hiç kasavet çekme ve de üzülme. Padişahın kapısına varacaksın. Dilek taşına oturacaksın. Padişahın huzuruna çıkaracaklar, direnip kızını isteyeceksin. Ne kusurum, ne gibi özürüm var. Aslan gibi delikanlıyım. Bu

padişah, kızım bana vermeyip de kime verecekmiş? Haydi davran anacığım. Yarın sabah erkenden saraya git, dilek taşına otur. Padişahın huzuruna çıkarılınca da, kızım istediğimi bir bir söyler, anlatırsın. Korkma, hem de çekinme sen, bu kızı alacağız diye Keloğlan direnince, bu kadıncağız ertesi sabah, üstünü başını biraz düzeltmiş, sandığından bir iki parça eşyasını giyinip kuşanmış da, saray kapısına gelmiş. Kapının bir yanındaki dilenci taşım bırakmış da, dilek taşına oturmuş. Kapıcılar, bostancılar, baltacılar, bunu görmüş de, ne isteyip, ne dilediğini sormuşlar. Bu da padişahı görmek istediğini, dileği olduğunu söyleyince, padişaha haber salmışlar. Padişah kendisini görmek isteyen, dilek taşına oturan bu fakir kadım merak etmiş, yanına getirmelerini buyurmuş. Bostancılar ve de baltacılar Keloğlanın anasını koltuklayıp kapılardan geçirmişler, bahçelerden dolaştırmışlar, avluları aşırtıp sofalardan ve koridorlardan yürütmüşler, merdivenlerden çıkarıp padişahın odasının önüne kadar getirmişler, bırakmışlar.

Bu kadıncağız korkudan par par titreşir, yüreği içine sığmaz, eli ayağı da bir kasılır, bir açılırmış. Perdeyi açıp içeriye girse bir türlü, girmese bir türlü. Padişahın kovması, kovalaması bir yana, asıl Keloğlana gazap edip cellada vermesinden korkarmış. Ama kapıda dikilip durmanın, içinden kurup tasalanmanın bir faydasıyok. Gözünü yumup kaldırmış kapı perdesini de, içeriye girmiş. Hemen yerden selamlar vererek padişahın tahtı önüne yürümüş. Padişah, bu kadıncağıza bakmış da:

– Gel bakalım, valide, çekinme ve de telâş etme, ne dilersen anlat, söyle.

Bu kadıncağız, padişahın hiddetinden, dehşetinden ürkmüş de, boynunu bükmüş, ellerini kavuşturmuş, kalakalmış.

Dili çözülüp laf edememiş. Padişahtır, beklemiş, beklemiş de:

– Hele yaklaş, valide hamm, korkma ve de ürkme, meramın, maksadın ne ise anlat! deyince, Keloğlanın anasıdır, yaklaşmış ve de davranmış:

– Devletli, şevketli, hem de ulu yollu, izzetli padişahım. Benim bir oğulcağızım var. Bu dolaylarda adı çıkmış, Keloğlan diye nam salmıştır...

– Hele söyle, deyiver, ne olmuş bu Keloğlana, ne istersin, ne dilersin? deyince, bu kadıncağız da:

– Söyleyeceğim, dileyeceğim, ama kızarsın, gazaba gelirsin diye çekiniyorum, deyince, padişahtır, bunun haline acımış, yaşına başına bakmış da:

– Yok yok, kızmam, hem de sana zararım dokunmaz, destur verdim, ne dilersen, nasıl istersen söyleyiver nine! demiş buna. Kadıncağız da padişahın kendine acıdığını, destur verdiğini duyunca, ferahlamış, soluk almış da, söze başlamış:

– Oğlum köylünün davarını, malım, dağ bayır gezdirir, otlatır, çobanlık eder, ben de bahçeye bakar, tavuktur, yumurtadır satar, yün eğirir, çorap örerim. İkimiz el ele, baş başa, yağlı yavan, ne bulursak denkleştirir, geçinir gideriz. Dün akşam karşıma dikildi. Yaşıtım, akranım hep evlendiler, çoluk çocuk sahibi oldular. Ana, beni everiver dedi durdu. Uygun birini arayalım dedimse de, padişahın kızı olacak ille, benim ne kusurum, ne eksiğim varmış, dedi de direndi. Aman padişahım, beni bağışla, ne edeyim evlattır, gönlü yücelerde, aklı havalarda... deyince, bu padişahı bir gülmedir almış da, bir süre gülmüş gülmüş. Sonra da:

– Bunda kızacak ne varmış? Ergen değil mi, gönlü yücelerde olur elbette. Bir kızı da kırk kişi ister, birine kısmet olur. Senin bu Keloğlana kızımı veririm, ama bir şartla: Ali Cengiz oyununu öğrenir, gelir, o zaman kızımı alır...

Kadıncağız, padişahın bu cevabı karşısında şaşırmış, sevinmiş. Yedi yerden temenna ederek geri geri çekilmiş. Bir yandan padişahı över, dualar edermiş. Yellim yepelek, yelken kürek, eli ayağı dolaşarak, durup durup yüreğini bastırarak, evine ulaşmış da, muştulu haberi Keloğlana ulaştırmış:

– Hele oğlan, Keloğlan, keleş oğlan. İşin oldu, sana gün doğdu. Padişah kızım verir oldu da, şart koştu. Gidip Ali Cengiz'i bulacaksın, oyunu her ne ise bir tamam öğreneceksin. Bu şartla kızımı, oğluna veririm dedi. Hele davran bakalım, gönlü yüce olanın eli çabuk, hünerleri de yüceden olmalı! deyince, bu Keloğlan sırıtmış da:

– Aman anam, ak pürçekli, gayretli anam. Sen hiç gam, kasavet çekme, önünü, ardını hiç düşünme ve de dertlenme. Ondan kolay ne var ki? Şimdi davramr, yola çıkarım. Ali Cengiz'i arar bulurum. Oyunları, düzenleri her neyse bir tamam öğrenir, dönerim, demiş de, anasıyla birlikte yola çıkmışlar, yürümüşler.

O diyarda Ali Cengiz adında, ünü duyulmuş, namı yayılmış, bir usta oyuncu varmış ki, oyunlar, hünerler, düzenler bilirmiş. Yedi iklim, dört köşeden, bunun yanına delikanlılar akın akın gelir, kırk gün yanında durur, bütün bildiklerini öğretir, kırkıncı günü bunlara:

– Hele çocuklar, oyunları, düzenleri, hünerleri baştan sona öğrendiniz mi? diye sorar, bunlar da "Öğrendik, belledik usta" derlerse, hemen bunları evinin altındaki mağaraya indirir, keser, doğrar, kör kuyuya atarmış. Bunlardan birinin yol bulup kendi yerine geçmesini istemezmiş.

Keloğlanla anası az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Yolların tozuna bulanarak, keselerden dönerek, derelerden geçerek, birim birim sekerek yürümüşler. Yorulmuşlar da, bir ağacın altına oturmuşlar, yaslanmışlar, azık torba-

sını açıp peynir ekmek yerlerken, karşıdan bir adamdır kopmuş, gelmiş. Keloğlamn karşısına dikilmiş:

– Nerelerden gelirsin, a Keloğlan, buralarda ne ararsın? diye buna sormuş. Bu da cevap vermiş:

– Ali Cengiz ustasını aramaya çıktım, yoluyla yordamıyla oyunlarını, düzenlerini, hem de hünerlerini bir tamam öğrensem gerek. Sorup soruşturuyor, izleyip gidiyorum işte, demiş. Meğer Keloğlanın karşısında dikilip duran adam Ali Cengiz'in kendisi imiş.

– Ali Cengiz dedikleri usta benim. Evime gelir, kapılamrsın, işime, hizmetime, kırk gün bakarsın. Her gün bir oyun, düzen, hüner öğretirim. Kırkıncı gün imtihan olur, köyüne dönersin, deyince, bu Keloğlan, torbasım, azığım toplamış, kalkmış ustasının elini öpmüş. Anasından ayrılmış, ustasının peşine takılmış. Ali Cengiz bunu almış, evine götürmüş.

Ali Cengiz'in evinde karısı ile bir de kızı varmış. Ustası getirip bu Keloğlam boş bir odaya kapatmış da, sokağa çıkmış. Ali Cengiz gittikten sonra, ana kız, bu Keloğlamn haline acımışlar da, kapısına yanaşmışlar. Kız, anahtar deliğinden buna seslenmiş:

– Aman Keloğlan, garip keleş oğlan. Babam sana kırk gün içinde bütün oyunlarını, düzenlerini, hem de hünerlerini öğretecek. Kırkıncı günün akşamı seni imtihan edecek, sorgu sual soracak. Oyunların, düzenlerin, hünerlerin hiçbirini öğrenmemiş olacaksın. Her birinin şartını, yolunu, yordamını eksik diyeceksin. Eğer öğrendim usta der de, işin doğrusuna gidersen, kafanın kesildiği, kuyuya atıldığı gündür. O zaman yakam kurtarır, elinden kurtulursun, diye bu Keloğlana bir bir öğretmiş. Keloğlan oturmuş, Ali Cengiz'i beklemiş. Aradan çok geçmemiş, o da çıkmış gelmiş. Daha birinci günden, bu Keloğlana, küçüğünden başlayıp büyüğüne doğru oyunla-

rını, düzenlerini, hem de hünerlerini öğretmeye başlamış. Keloğlandır, ne öğrettiyse bir tekmil öğrenmiş de, işin cambazlığını, hokkabazlığını da kavramış, öteye geçmiş, ustalığa bile ulaşmış. Ali Cengiz kırkıncı günün akşamı, bunu sorgu sual, imtihana çekmiş. Hangi oyunu sorsa, eksik gedik söylemiş, terslikler etmiş, hem de birbirine karıştırmış.

– Oğlum Keloğlan, keleş oğlan, gözleri çakır da kendisi bakır oğlan, şu oyunu öğrendin mi, bu oyunu öğrendin mi? dedikçe, bu Keloğlan sırıtmış, sırtarmış da:

– Aman usta, yaman usta, aklım karıştı, tedbirim dolaştı. Birini ötekinden ayıramaz, bilemez oldum. Hele bir daha anlatıver, dedikçe, bu Ali Cengiz'in içi ferahlamış, gönlü açılmış:

– Hele budala oğlan, yolsuz yordamsız, salak oğlan. Vay benim emeklerime, boşa geçen günlerime!.. demiş de, sevinerek, sevincinden içi hop hop ederek daha akşamdan buna izin vermiş, selametlemiş. Keloğlan da torbasını sırtlamış, değneğini almış, oğlunu almaya gelen anasıyla birlikte evlerinin yolunu tutmuşlar.

Gide gide giderek, birim birim sekerek, keselerden dönerek, derelerden geçerek giderken yolları bir ormana rastlamış. Bu Keloğlan ormanda tavşan peşinde dolaşan avcıları görmüş. Anasına demiş ki:

– Ana, şimdi ben bir oyun edip tazı olacağım. Oraya buraya seğirtip tavşan yakalayacağım, hüner göstereceğim. Avcılar beni senden satın almak isteyecekler. Beş altına pazarlık eder satarsın. Ama sakın boynumdaki tasmayı verme. Aman ana, tasmayı verirsen, beni ölmüş bilesin!

Keloğlan sözlerini bitirince, "hop" demiş bir tazı oluvermiş. Çalıların içinden zıplaya sıçraya kaçan bir tavşanın peşine düşmüş, yakalamış, sırtından ağızlamış da, avcıların önü-

ne çıkarmış, salta durup, kaldırıp sunmuş. Bütün avcılar, uçarcasına koşan, şahin gibi ava salan, peşine düştüğünü kapıp almacasına getiren bu tazıyı pek beğenmişler, övmüşler. Kadının önüne çıkıp alıcı olmuşlar. Pazarlığa girişip beş altına uyuşmuşlar. Kadın da tasmasını çıkarıp tazıyı bunlara teslim etmiş. Başka bir tasma çıkarıp boynuna bağlamışlar. Yine tavşan peşinde, orası burası diyerek dolanmaya başlamışlar. Çalıların içinden bir başka tavşan parlayıp fırlayınca, bu tazıyı salıvermişler. Bu da sıçrayıp hoplayarak yokuş yukarı koşan tavşanın peşinden seğirtmiş de, dağa doğru sarmış, gözden kaybolmuş. Bir uygun yerde durup, elinde baltasıyla bir oduncu baba kılığına dönmüş de, tak tak odun kesmeye girişmiş.

Avcılar da tazının peşinden, orasını burasını yoklayarak dağa çıkmış gelmişler. Bakmışlar ki, orada bir yaşlı oduncu baba, tak tak odun kesiyor. Gelmişler, buna sormuşlar:

– Rastgele, bol gele, uğurlu ola, oduncu baba. Buradan tavşan peşinde koşan bir tazı geçti mi, gördün mü hele?

Keloğlan da:

– Şimdi geçti. Şol tepeyi demin aştı. Yel gibi gidiyor, par par ediyordu, deyince, avcılar o yana doğru koşuşarak gitmişler. Oduncu baba kılığındaki Keloğlan da dağdan inip anasını bulmuş, dönüp hemen yola koyulmuşlar, yürümüşler.

Bunlar evlerine gelmişler. Aradan bir zaman geçmiş. Olup bitenleri, şundan bundan yarım yamalak duymuş ama, Ali Cengiz, işin aslını anlamış. Bu Keloğlanın kendisini dekten attığını, kellesini kurtardığını, oyunlarının hepsini öğrendiği halde, kendisini aptal gösterip kellesini kurtardığını iyice kestirmiş. "Bir postta iki şeyh oturmaz. Bir ülkede iki Ali Cengiz olmaz" demiş de, yola çıkmış, Keloğlanın peşine düşmüş.

Ali Cengiz, öteyi beriyi yoklaya araştıra geledursun. Biz

gelelim Keloğlanla anasının yanına. Bir sabah anasına demiş ki:

– Hele ana, tazının parasım bitirdik. Elde avuçta para kalmadı. Üçün beşin yoluna bakalım ve de zenaatimizi yürütelim. Ben şimdi bir koç kılığına gireceğim. Şu ipi boynuzlarıma bağlar, beni pazara götürürsün. Sıkı dur, iyi pazarlık et. on altından on para aşağısına satmayacaksın. Pazarlık bitince de, bu ipi boynuzlarımdan çözersin alırsın. Bu ipi çözüp almazsan, beni bir daha göremezsin, demiş, par par edip silkinmiş, kıvrım kıvrım boynuzlu kocaman bir koç olmuş. Anası, Keloğlanın verdiği ipi bunun boynuzlarına bağlamış. Çekmiş pazara götürmüş. Bu besili, kıvrım kıvrım boynuzlu, güzel koçu almak için birçok alıcı gelip kadının çevresine birikmiş. Ali Cengiz de o sırada pazara gelmiş. oraya buraya bakınıyormuş. Hemen kadım tammış. Keloğlanın anası olduğunu bilmiş. Yamna gelerek, kalabalığı aralamış da. alıcı olmuş.

– Bu koçu kaç liraya satıyorsun, valide hanım? diye kibar kibar, nazikâne sormuş. Kadın da bu Ali Cengiz'i tanımamış:

– On altından metelik aşağısına vermem. Böylesi yaman bir koç pazarda görülmemiş, deyince, bu Ali Cengiz, hemen kadının eline yapışıp, köylü töresince sallayıp koçun fiyatım yükseltmiş de, başka alıcıları aralamış.

– Ben sana yirmi altın vereyim. Bu koçu beğendim. Davar sürüsünün başına kösemen edeceğim. Ama başındaki şu iple birlikte isterim, ha!.. demiş. Bu kadın yirmi altını duyunca, aklı başından gideyazmış. Oğlunun tembihini unutmuş da, çil çil altınların parıltısı gözlerini kamaştırmış. Yirmi altını avcuna sayınca, koçun ipini Ali Cengiz'e uzatacağı sırada, koç, par par etmiş, bir serçe olup uçmaya başlamış. Bunu gören Ali Cengiz de hemen davranıp bir kartal olmuş. Serçenin arkasından yekinip saldırmış. Serçe uçmuş, kartal uçmuş.

Serçe gitmiş, kartal gitmiş. Yetişip de tam serçeyi kapacağı sırada, önündeki Keloğlan, hemen bir demet gül olmuş, fırlayıp sarayın penceresinden girerek padişah kızının kucağına düşmüş.

Sultan hamm, gökten uçarak gelip kucağina düşen bu gül demetinden pek hoşlanmış, kana kana koklamış, göğsüne bastırıp babasının yanına koşmuş. Bu hali pencerenin önündeki bir ağacın dalına konup seyreden Ali Cengiz, hemen bir dilenci kılığına girip yere inmiş. Doğru saraya giderek padişahın huzuruna çıkmış:

– Aman padişahım, devletli, izzetli, adaletli padişahım, elimdeki gül demetini bir alıcı kuştur kaptı. Sultan hanımın penceresinden içeriye düşürdü. Aman gülümü versinler, padişahım, ferman buyurun da bu fakirin gül demetini versinler, diye ağlayıp sızlamaya, yalvarıp da yanıp yakılmaya girişmiş. O sırada sultan hanım gelmiş de, kucağındaki gül demetini babasına gösteriyormuş. Dilencinin söylediklerini duyunca, hemen babasına:

– Aman babacığım, devletli babacığım, adaletli padişahım, bu gül demeti benim kısmetimdir. Kimseye vermem, benim hakkımdır, deyince, padişah bir kızına, bir de dilencinin perişan, düşkün haline bakmış da çaresiz:

– Aman nazlı kızım, iki gözüm evladım, sahibi gelmiş isterken, vermemek olmaz. Ve de benim adaletime sığmaz, demiş. Her ne kadar sultan kız, bu gülleri vermek istememişse de, babasının sabrı tükenip kaşlarını çatması üzerine, gül demetini, partal dilenciye uzatmak zorunda kalmış, daha elini demete değdirmeden, gül demeti darı olup yerlere saçılmış. Bunu gören dilenci kılığındaki Ali Cengiz de, hemen peşindeki civcivlerle gıt gıt gıtlayarak bir anaç tavuk kılığına dönüşüp, yerdeki darıları gagalayıp, hızlı hızlı dönenmeye giriş-

miş. Darıya dönüşüp yerlere saçılmış olan Keloğlan, bakmış ki işler kötüye gitmekte. Hemen davranıp toparlanmış. Sarı, kızıl, acar bir tilkiye dönmüş de, anaç tavuğu da toparlayıp yutuvermiş. İt oturuşuna geçmiş de yalanmaya, bıyıklarını sıvazlamaya girişmiş.

Padişahla kızı bir köşede durmuşlar, bu olup bitenlere şaşıp kalmışlar, gözlerini belertmişler de, ne olup bittiğini bir türlü anlayamamışlar. "Acaba ortalığı cinler mi bastı? Yoksa düş mü görüyoruz?" diyerek birbirleriyle bakışırlar, tilkinin oturup yalanışını gözlerlerken, tilki ortalıkta par par dönenmiş de, aniden yakışıklı bir delikanlı kılığında ortaya çıkıvermiş. Baba kız bu oğlana bakmışlar da biraz ferahlamışlar. Hem de bu delikanlıyı pek beğenmişler. Keloğlan bunlara dönmüş de:

– İşte padişahım, adaletli şahım, Keloğlan dedikleri benim. Anamı elçi göndermiş, sultan hammla evlenmek istemiştim. Sizin Ali Cengiz oyununu öğrenmemi şart koşmuştunuz. Huzurunuzda Ali Cengiz'i yendim, oyunumu gösterdim, üstelik ustalık mevkiine bile ulaştım. Şimdi şu dünyada benden başka bu oyunları, düzenleri, hünerleri bilen yoktur. Ben sözümde durdum, şimdi sizi bekliyorum, padişahım, demiş de, edepli, terbiyeli, boyun kesmiş, beklemiş.

Padişah bir durmuş, iki düşünmüş. Doluya koymuş almamış, boşa koymuş dolmamış. Verdiği sözden dönmek, adını halk arasında kötüye çıkarmak bir yana, bu Keloğlanın Ali Cengiz oyunlarını da hesaba almış. Kendi razı olmasa, bu oğlanla çekişip yarışması, ortalığı karıştırmadan yenip ortadan kaldırması gerekecek. O ihtiyar haliyle böylesine çetin ve de sonu tehlikeli bir işi gözüne kestirememiş. Adaletini gösterip düğün dernek kurması, bu Keloğlanı yanına alıp devlet hizmetine koşması daha uygun kestirme görünmüş.

– Aman oğlum, yaman oğlum, seni kendime damat ettim, kızımı verdim. Ve de vezir eyledim. Dört bir yana haberciler çıksın, konuklar gelsin. Davul zurna vurulsun, düğün dernek kurulsun, diye buyruklar vermiş, fermanlar salmış. Keloğlandır, davramp padişahın elini eteğini öpmüş. O günden başlayarak kırk gün kırk gece düğün kurulmuş, yemişler, içmişler, hoş geçmişler. Keloğlanla sultan hammı evlendirmişler. Onlar ermiş muratlarına, biz çıkalım kerevetine.

Keloğlan ile Padişah Kızı*

Bir varmış bir yokmuş. Tanrının kulu çokmuş. Çok yemesi, yok demesi günahmış. Vaktin birinde, bir memlekette, bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlan, anadan öksüz, babadan yetim, kimi kimsesi yok, çarşı pazar dolaşır, bulursa yer, bulmazsa aç yatar, Tanrının garibi bir delikanlıymış. Nerede iş bulursa oraya koşar, ne verirlerse alır, gözü tok, gönlü yüce imiş. Zamanın padişahının dünya güzeli bir kızı varmış. Bu Keloğlan, sarayın önünden geçerken, bu kızın pencerede oturduğunu, kitap okuduğunu görmüş. Kuşça garip gönlünü bu kıza kaptırmış. Ne etse olamaz, bir yerde duramaz, gündüzleri çalışamaz, geceleri de uyuyamaz hale gelmiş.

Padişahın sarayının kapısında iki binek taşı varmış. Birine dilenciler oturur, sadaka ister, ötekine de elçiler oturur, huzura kabullerini beklerlermiş. Bu Keloğlan, orada, burada dolaşmış, kendini avutamaz, hangi işin kulpuna yapıştıysa sonunu getiremez olmuş da, çaresiz kalınca, her şeyi göze almış, gelmiş, sarayın kapısındaki dilek taşına oturmuş. Kapıcılar, bostancılar gelmişler, bunu alıp padişahın huzuruna çıkarmışlar. Kapının eşiğinden başlayarak yedi yerde boyun kırmış, selam vermiş, tam karşısına gelince de ellerini kavuşturmuş, başım eğmiş, beklemiş.

Padişahtır, tahtına kurulmuş, kaşlarını çatmış, bu Keloğlana bir zaman bakmış:

*Bu masal Tahir Alangu'nun notları arasında bulunup kitaba eklenmiştir.

– Hele Keloğlan, kelli oğlan, nedir dileğin, dilenci taşına oturacağına, neden dilek taşına oturdun? İş mi istersin, aş mı istersin? diye sormuş. Ensesi yelli, kurbağa belli, hay hayla oturur, vay vayla kalkar, onu gören ondan korkar, bir heybetli, şevketli, hem de dehşetli padişahtır. Keloğlan da korkmuş, ürkmüş, beti benzi sararmış, lakin yine de durmuş, direnmiş, yerinden kıpırdamamış. Bir yutkunmuş, iki yekinmiş, hık nık demiş de sonunda gök gözlerini belertmiş, içindekileri dökmüş:

– Anadan öksüz, babadan yetim, kimi kimsesi yok, çarşı pazar dolaşır, duruşur, kazanır bir Keloğlanım. Dünya güzeli kızınızı cumbada oturur, kitap okurken gördüm. Kuşça gönlüm yücelerdeymiş, kaptırdım. Ne etsem olamaz, bir yerde duramaz, gündüzleri çalışamaz, geceleri uyuyamaz hale geldim. Ne olursa kereminizden, devletinizden olur. Kimim kimsem yok, göbeğimi kendim kestim. Tanrının emri peygamberin kavli ile sultan kızınıza elçi, dilekçi geldim, deyince, bu padişah, incili tahtı üzerinde hoplamış, başından tacı fırlatmış, gözleri hiddetinden belermiş de, sakalları tane tane titremiş. Bedeni kas kas kasılır, yumrukları da bir açılır, bir kapanırmış.

– Vay, ne demek olsun, böyle şevketli, şöyle saltanatlı, hem de dehşetli bir hükümdar olayım. Hükmüm Kaftan Kafa yürüsün de, malım mülküm her yanı kaplasın. Soy sop, güzellik, okuma yazma, on parmağında on marifet olsun da, Hind, Çin ve Maçin padişahlarının, İran ve Turan şahlarının oğullarını beğenmesin de, geriye çevirsin. Sonunda şu kelli Keloğlan gelsin de talip olsun. Bre kapıcılar, bre cellâtlar, alın şu sefili, vurun başını! diye gümbür gümbür gürlemiş, böğürmüş de, Keloğlandır, keli kızmış, gönlü gücenmiş. Yerinden kıpranamış, dikilmiş, gök gözlerini belertip Şahın gözlerinin içine bakmış da:

– Sizi yaratan Tanrı, padişahım, beni de yaratmadı mı? Ben sizin kulunuzum ama ikimiz de aym Tanrının kulları değil miyiz? Benim sizden, yaradılışta olsun, kullukta olsun ne gibi bir eksiğim var, şevketli şahım? deyince bu padişahın tahtın üstündeki şişinmesi de, kasılması da, gazaplanması da sönmüş. Elini sakalına götürüp taraklamış da, bir süre duralamış, derin düşüncelere dalmış. Gevşemiş de Keloğlana şöyle bir gülümsemiş:

– Haklısın, Keloğllan, Tanrıdan ve de kulluktaki yoldaşlığımızdan mesel getirince, aramızda ne rütbe, ne de mevki farkı kaldı. Şimdi herkes gibi sen de kızımı isteyebilirsin. Yalmz bütün isteklilere koştuğumuz bir şart var. Onu yerine getirirsen, kızımı sana veririm. Şartım şudur: Git, ara, sor soruştur, danış duruş bakalım. Anamla babam cennette midir? demiş de, ellerini çırpmış. Bu işaret huzura kabulün sona erdiğini gösteriyormuş. Keloğlan yedi yerden selam vermiş, geri geri giderek huzurdan çıkmış. Yürümüş, gelmiş, bir çeşmenin başına oturmuş. Derin düşüncelere dalmış. Doluya koyup aldıramaz, boşa koyup dolduramazken, dalıp gitmiş, içi geçmiş, derin uykulara batıp gitmiş. Düşünde büyük, her yam ağaçlarla dolu, yemyeşil bir bahçeye girmiş. Yerlerde diz boyu yoncaları, çayırları, arıklardan, çeşmelerden akan suları bir yana koymuş, bir inek, gelmiş deyerde sırt üstü yatan yaşlı bir adamın saçını sakalını, otyerine çekip çekip koparıyor, yiyor, gözlerini de su yerine sömürerek içiyormuş. Keloğlan bu adamın yanında durmuş da, şaşmış kalmış:

– Heykoca baba, bu ne hal, ne hikmettirve de bunun manası nedir? diye sormuş. Yerde sırt üstü yatan bu yaşlı adamcağız, dertli dertli içini çekmiş:

– Hele git gel, hele git gel de, söylerim oğul! demiş. Bu Keloğlan biraz daha yürümüş. Öteyi beriyi yoklayarak dolan-

mış. Bir ağacın yanında yatmakta olan bir köpek görmüş de, yaklaşmış. Yan gelmiş sessizce yatıyor. Soluk alıp verdikçe şişkin karın inip kalkıyor, karnındaki yavruların horlamaları ve hırlamaları duyuluyormuş. Keloğlan orada dikilip kalmış, şaşmış afallamış da, kendi kendine:

– Bu ne hal, ne hikmettir, acaba bunun manası nedir? diye söylenmiş. Ağaçtan kısık, boğuk bir ses gelmiş:

– Hele git gel, hele git gel de söylerim oğul! demiş. Keloğlan biraz daha yürümüş. Öteyi beriyi dolamp yoklayarak gitmiş, dolaşmış. Bir adam görmüş. Bir domuzun ipinden tutmuş, part part edip yerleri, gübreleri burunladıkça, çekip zaptetmeye çalışıyormuş. Keloğlan orada dikilip kalmış, şaşmış, afallamış da kendi kendine:

– Bu ne haldir, ne hikmettir, acaba bunun manası nedir? diye söylenmiş. Bunun üzerine nereden geldiği belli olmayan kısık, boğuk ses:

– Hele git gel, hele git gel de, söylerim oğul! demiş. Keloğlan biraz daha yürümüş. Öteyi beriyi dolamp yoklayarak gitmiş, dolaşmış. Bir köşede üç tane kara kazan görmüş. Ortadaki kazan kaymıyor, öteki iki kazan da birbirlerine su aktarıyorlarmış. Keloğlan orada dikilip kalmış, şaşmış, afallamış da, kendi kendine:

– Bu ne haldir, ne hikmettir, acaba bunun manası nedir? diye söylenmiş. Bunun üzerine nereden geldiği belli olmayan kısık, boğuk ses:

– Hele git gel, hele git gel de, söylerim oğul! demiş. Keloğlan biraz daha yürümüş. Öteyi beriyi dolamp yoklayarak gitmiş, dolaşmış. Tam bu sırada ağaçların altından, bir kadınla bir erkek yürüyerek gelmişler. Bunlar, padişahın anası ile babası imişler. Keloğlam görünce, onu, oğullarının gönderdiğini anlamışlar. Padişah anası da:

– Biz hayattayken, işlediğimiz günahların, ettiğimiz kötülüklerin cezasını çok çekmiştik. Ama şimdi de kötü bir oğul yetiştirip dünyanın başına bela ettiğimiz için cezasını kat kat burada çekiyoruz. Git, bütün bunları oğlumuza anlat. Dünyada insanlara, burada da bize ne kötülükler ettiğini. Bizi burada gördüğünü söyleyince sana inanmayacaktır. Kendisine, oturduğu tahtın altında bir küp altın olduğunu söylersin, demiş ve parmağindaki elmas yüzüğü çıkarıp nişan diye Keloğlana vermiş. Karı koca ortadan kaybolmuşlar.

Keloğlan artık bahçenin sonuna geldiğinden geriye dönmüş. Dönüş yolunda ilk önce üç kazana rastlamış. Bu kazanlardan birisi dile gelip konuşmaya başlamış:

– Bir zamanlar öteki dünyada biz üç arkadaştık. Ortadaki kazan zenğin idi, biz de fakirdik. Ne ettiysek bu halden kurtulamadık. Bu, hem bizimle arkadaşlık eder hem de fakirliğimizi, çaresizliğimizi görmezlikten gelir, bir iş vereyim, yardım eli uzatayım demezdi. Şimdi biz burada birbirimize su aktarıyoruz. O da tek başına fokur fokur kaynıyor. İşte böyle Keloğlan, hallerimizi öğren, demiş ve susmuş. Keloğlan şaşmış, düşünmüş, kaşınmış, sonra biraz daha yürümüş. Domuzu zaptetmeye çalışan adamı görmüş. Bu domuz öteki dünyadayken, pinti, kötü yürekli bir insanmış. Evlerine gelen konukların önünden ardından, hep: "Yine geldi domuzlar, yine gelecek domuzlar!" der dururmuş. Zavallı babası da şimdi burada domuz kılığına giren, gübreleri, çöpleri fart fart burunluyarak ortalıkta hırslı hırslı dolanan oğlunu zaptetmeye uğraşırmış. Onun da çilesi buymuş. Keloğlan şaşmış, düşünmüş, kaşınmış, sonra az daha yürümüş. Karga ile o iki ağaca rastlamış. Bu ağaçlardan birinden yine o kısık ve boğuk ses gelmiş:

– Bir zamanlar, öteki dünyada biz iki ortak kuma idik. Bu karga da bizim kocamızdı. Önce benimle evlenmişti. Son-

ra da üstüme şu karşıdaki ağaç kılığındaki ortağımı aldı. Bana geldikçe ortağım sararır solar, kurur kavrulur, ona gidince de ben sararır solar, kurur kavrulurdum. Böylece kinle, hasetle, kıskançlıkla, birbirimize kötülükler ederek ömür sürdük. Şimdi de burada kocamız karga, bizler de ağaç kılığına girdik. Bana gelip konunca ben yeşillenip göneniyorum, ortağım kuruyup kavruluyor. Ona konunca da ben burada kavrulup sararıyorum. Kocamız karga da "gak gak, vah vah" diyerek aramızda dolaşıp duruyor, demiş de susmuş. Keloğlan şaşmış, düşünmüş, kaşınmış, sonra az daha yürümüş. Uyuyan, karnındaki enikleri horuldayan, hırıldayan köpeğe rastgelmiş. O da Keloğlana:

– Hav hav, vay vay, ben bir padişah oğlu, anlı şanlı bir şehzadeydim. Ana baba nasihati dinlemez, yaş, baş, sıra saygı dinlemez, herkese pençe pençe pay verir karşı gelirdim. Önüme geleni kapar, ardıma geleni teper, yetişemediğime de pabucumu fırlatırdım. Şimdi burada bu kılığa girdim. Karnımdaki yavrularım uykumda horluyor, uyamkken de bana harlıyorlar, demiş de susmuş. Keloğlan şaşmış, düşünmüş, kaşınmış, sonra biraz daha yürümüş. Yaşlı adamın saçım sakalım yolup otlayan, gözlerinin nurunu içen ineğe rastlamış. O da Keloğlana:

– Şu yerde yatan adam, öteki dünyada çobanlık ederdi. Herkes bu çobana davarlarım, mallarım yaysın diye verirdi. Bu yalmz kendi hayvanlarım otlatır yayar, başkalarımnkini de dağa, dereye sürer aç bırakırdı. Şimdi de bu dünyada, dilsiz, ağızsız, çaresiz hayvanlara ettiklerinin hesabını ödetiyorlar. Aman adem oğlunun ettikleri, vay vay! demiş de susmuş. Keloğlan şaşmış, düşünmüş, kaşınmış, sonra da yürümüş, yürümüş, yürümüş. Elden ayaktan kesilinceye kadar yürümüş... Birdenbire uyanmış. Yamm yöresini yoklamış. Bak-

mış ki, hâlâ oturduğu yerde. Çeşmenin taşına yaslanmış, kalmış. Gördüğü düşü düşünmüş, enini boyunu tartmış, yoklamış. Kalkıp çeşmeden yüzünü yıkamış.

– Bak hele, Tanrımn bir hikmeti, şu gördüğüm düşte ne manalar, ne gerçekler varmış! demiş de yürümüş saraya gelmiş, padişahın huzuruna çıkmış. Gördüklerini ve dinlediklerini ve de anladıklarını bir bir, padişaha da, vezirine de anlatmış. Padişah da, veziri de, bu anlatılanların hiçbirini anlamamış, inanmamışlar. Seslenip de onu cellada verecekleri sırada, bu Keloğlan davranmış, parmağındaki yüzüğü padişaha göstermiş. Oturduğu tahtın altındaki bir küp altını görünce, hepsine inanmış, ağlamış, ettiklerine pişman olup tövbe etmiş. Hemen vezirine yol verip Keloğlanı vezir tayin etmiş. Tellal çıkarıp davul dövdürmüş, kızı ile Keloğlanın evleneceklerini ilan etmiş. Kırk gün kırk gece düğün kurmuşlar. Konukları ağırlamış, yiyip içmiş, yan gelmişler. Onlar ermiş muratlarına, bizler bakalım işimize.

Keloğlan Masalları Üstüne Bir İnceleme

Keloğlan Masalları

Mitostan Kurtuluş – Gerçeğe Yöneliş

Kim uyur, kim uyanık?
Herkes uyur, Keloğlan uyanık.

Keloğlan ya da *Keloğlan – Köse* masalları, içinde 378 tane tip bulunan *Türk Halk Masallarının Tipleri* kitabında belirlenen ayrı bir grup olarak ortaya çıkıyorlar.[1] Bu masalların nitelikleri üzerinde şimdiye kadar bir biçim araştırması yapılmadığı gibi, *Keloğlan* ve *Köse* tipleri üzerinde de durulmadı. Ama bu masalların değerine değinildi, özel bir grup meydana getirdikleri söylendi, bu konuda bazı tasvirci görüşler ileri sürüldü, bu soy masalları biraraya getirme amacıyla bazı ufak derlemeler de yapıldı.[2]

Keloğlan masal tipine yalnız halk masallarında değil, masallarla motif ilişkileri bulunan başka halk edebiyatı türlerinde de rastlamaktayız. Köroğlu destanında Keloğlan, Köroğlunun atını kaçırmak gibi çetin bir görev karşılığında beyin ya da paşanın kızını elde eder. *Köroğlu*'nun Paris, Huluflu rivayetlerinde *Keçel Hamza*, Tobol rivayetinde *Kezel*, Maraş rivayetinde *Keloğlan* adlarıyla ortaya çıkar. Bu tipe, ayrıca halk kitaplarından *Aşık Garip* ile *Tahir ile Zühre*'de, bazı halk türkülerinde ve atasözlerinde de oldukça yaygın bir ölçüde rastlamaktayız.[3] Bütün bunlardan ve benzeri kanıtlardan anlaşılıyor ki, *Keloğlan* tipi, yalnız masallara özgü ve sınırlı değil, halk edebiyatının başka kollarına da yayılmış, bu yoldan da halkın dilinde ve belleğinde önemli bir yer almıştır.

Folklorcu ve edebiyatçılarımızın, bu yaygınlığa ve geniş ilgiye bakarak, biraz da eski bazı görüşlere güvenerek, bu ti-

pi, *"yalnız bize has, yerli ve milli"* olarak belirlemelerinin açık yanlışlığına hemen burada işaret etmek gerekiyor. Önce Türk masalları derleyicisi Macar İ. Kunoş, bu aşırı genellemeyi yapmış (1907), *"başına işkembe geçirmiş Keloğlanı Türk halk masallarının karakteristik bir tipi"* olarak kabul etmişti. Ondan sonra da *Adakale Türk Masalları*'ndaki bu kayıt bizde sık sık tekrarlandı.[4] Keloğlan tipi ve masallarının bizim halk masallarımızdaki yerini belirlerken her şeyden önce, *"neyin bize has ve yerli"*, neyin de yaygın ve ortak kültür mahsulü olduklarını göstermeye çalışacağız.

Masallar ve ona yakın sözlü gelenek türlerinin, eski ticaret, göç ve savaş yolları boyunca yayılışlarını gösteren monografya araştırmaları, hepsinden çok masal türündeki temlerin, motiflerin ve tiplerin çoğunun, yerli ve milli sayılmayacak kadar yayıldıklarını ortaya koymuştur. Aynı tarihsel ilişki ve kültür alışverişi alanlarında bulunmadığımız halde, bizim masallarımızın benzerleri, dil sınırlarını kolaylıkla aşarak, yol ilişkileri olan coğrafya alanlarında da yayılmışlardır. Bir kaynaktan çıkarak, yabancı dillerin aracılığı ile çok uzaklara kadar yol bulan halk rivayetlerinin, sınır bölgelerinde *"aynı zamanda iki dil kullanan"* masalcıların aracılığı ile nasıl olup da kolaylıkla bir dil alanından ötekine aktarıldığı üzerinde dikkate değer araştırmalar yapılmıştır. Bütün dillerdeki masal varyantlarını halk edebiyatı arşivlerinden derleyen, bunları kataloglayan, örnek tipleri karşılaştıran masal araştırıcıları, bir masalın tarih boyunca yaptığı yolculuklardaki yürüyüş yollarını artık bulabiliyor, haritalara kaydediyor, geçiş ve yayılış evrimini şemalar halinde gösteriyorlar. Artık bu yayılma yollarında, masalların neden ve ne gibi değişiklikler gösterdiğini açıklayabiliyorlar. Karşılaştırmalı masal bilimindeki son gelişmelerin ışığında, temalar, motifler ve tiplerin çok sınırlı ölçüde yerli ve milli olabildikleri anlaşılmış, bu nitelikte olanlar araştırılıp gösterilmiş, geriye kalan masalların uluslararası geniş bir yayılma durumunda oldukları artık iyice anlaşılmıştır. Bu duruma göre *"Keloğlan tipi ve Keloğlan*

masalları yerli ve millidir, bize hastır" demekten çok, *"Keloğlan tipi, şu çizgileriyle ve nitelikleriyle bize hastır. Bu çeşit masallar başka uluslardan çok, bizde özel ve geniş bir yer almış, sevilmiş ve zengin şekillere bürünmüşlerdir,"* diyebileceğiz. *"Bize has, bizim öz malımız"* diyerek genel bir yargının rahatlığına yaslanmaktansa, bizdekl *Keloğlan* tipinin ve masal örneklerinin başka milletlerdeki benzerleri karşısında, bizdeki farklı şekilleri ve değişmeleri saptamak, daha verimli ve yararlı olacaktır kanısındayım.

Doğu ve Batının birçok uluslarında benzerleri bulunan bu masal tipi, Türkiye'de en yaygın şekliyle *Keloğlan*, Azerbaycan'da *Keçel Memed* ya da *Keçel Yeğen*, İran'da *Keçel* diye adlandırılmaktadır. İran'da üstelik çocuk oyunları tekerlemelerinde bile bu isme sık sık rastlanmaktadır. Gürcü rivayetlerinde ise bu ad *"kel kafalı kaz çobanı"* şeklinde görünmektedir [5] Batı uluslarında, örneğin Almanlarda *Grindkopf* ya da *Goldener* diye adlandırılan bu masal tipinin başka uluslardaki örneklerini henüz araştıramadım .[6]

Keloğlan Masallarının Nitelikleri

Bu masalların bizdeki genel masal şemasından ayrılarak bazı yeni özellikler gösterdiğini, hatta bir anlamda masal karakterinden ayrılmaya yöneldiğini burada göstermeye çalışacağım.[7] Bunu iyice anlatabilmek için genel masal yapısını ve yürüyüşünü iskelet halinde gösterelim: Masal kahramanı seçkin, soylu, üstün nitelikleri olan, sevimli ve talihli bir kişidir. Başlarından geçen birçok olay ve serüvenlerden sonra, masalın sonunda amaçlarına ulaşırlar. Önlerine çıkan engeller, tabiatüstü yaratıklar, kötü kişiler ve tabiat afetleriyle çarpışır ve onları aşarlar. Kötüler ve kötülüklerle savaşa giren masal kahramanı, iyi kalpli, cesur, masum, akıllı ve saf, becerikli, sabırlı, çalışkan bir delikanlıdır. Bu masal kahramanı, bağlı bulunduğu toplumun ve masal dinleyicilerinin ülkülerine ve özlemlerine uygun düşen bir kişidir. Daha doğrusu, onların ülkülerini ve özlemlerini izleyen ve uygulayan bir örnek tip

ortaya çıkıyor. Bu tip, bütün özellikleriyle epika nitelikleri taşır, halktan çok, soylu kişilerin hakim durumda oldukları bir toplumun yaşayışını yansıtır. İşte, masalların ortak niteliklerini belirleyen kahramamn bu temel özelliklerinin, *Keloğlan* masallarında, yapıyı yeni bir kılığa ve büyük değişikliklere uğratarak baştan aşağıya değiştirdiği görülecektir.

Keloğlan masallarında kahraman, artık birçok örneklerinde görüleceği üzere, *ideal – moral* ölçüleriyle *iyi* bile değildir. Hatta ona *kötü – ahlaksız* da denilebilir.[8] Örnek olarak *Keloğlanla Köse* masalım ele alırsak, bu nitelikleri açıkça görebiliriz (typ, 357 vd.): Burada Keloğlan'ı, babasının vasiyetine rağmen, kösenin hizmetine girmiş olarak görürüz. Aralarındaki bir anlaşmaya göre hangisi kızarsa diğerinin derisini yüzecektir. Keloğlan, olmayacak şeyler yaparak Köse'yi kızdırmaya çalışır. Onunla başedemeyen Köse de, gizlice karısım alır ve evinden kaçar. Ama Keloğlan, eşyalar arasında bir sandığa saklanarak onlarla birlikte gitmiştir. Köse ile karısı bir su kenarında yatarlar, Köse geceleyin sandığı suya yuvarlar. Oysa Keloğlan, kendi yerine Köse'nin karısım gizlemiştir. Köse, buna kızar, Keloğlan da onun derisini yüzer.

Burada açıkça görülüyor ki, Keloğlan, sırası gelince kötülük yapmaktan çekinmeyen, katı yürekli, kaba bir tiptir. Bu çizgilerle beliren karakter, bizim en çok rastladığımız masal tipindeki padişahın en küçük oğlu olan kahramamn tam karşıtıdır. Keloğlan, hemen daima sert, merhametsiz, kaba – grotesk yöntemlerle serüvenlerini başarılı bir şekilde sona erdirebilmektedir. Ama asıl masal kahramam *törelere ve genel ahlaka uymayan* çarelere başvurmaz. Tabiatüstü güçlerin katılmalarıyla dolu, bu niteliklerini epika – destan çağımn ilk devirlerinden alan masallardaki temel niteliklerin bu soy masalda yavaşyavaş değişmeye doğru gittiğini görüyoruz. Masalın bir aşamadan sonra *mitos – epos*'dan koparak gerçekçi bir varlık kazanmaya doğru yöneldiği burada açıkça göze çarpıyor.

Öteki masallarda gördüğümüz kahraman tiplerinin, mütevekkil, kaderlerine razı, daha doğrusu törelere bağlı ve ku-

rulu düzenin kanunlarına boyun eğen kişiliklerine karşı, bu masallardaki kahramanın mücadeleci, aktif karakterinin göze çarpacak kadar belirli olduğunu görüyoruz. Bu dünyanın haksızlıklarına karşı alttan ve derinlerden gelen sinsi ve kinle karışmış bir saldırı ya da bir direnme ihtiyacı, Keloğlan masallarının bütün örneklerinde ortak bir özellik olarak bulabildiğimiz, önde gelen temel unsurdur. Diğer halk masallarındaki her oluşumu, insanüstü güçlere ve kadere bağlayan, mümkün bütün çatışmaları önleyici görüş ve yapı karşısında, Keloğlan masallarındaki bu *direnme – saldırı*'da ifadesini bulan aktif niteliğin, sosyal bir yenileşmenin, bir evrimin, sonunda kurulu düzene karşı çıkacak bir oluşumun önce halk rivayetlerinde kendini gösteren bir *baş kaldırma* ifadesi taşıdığını kabul edebiliriz. Toplum katlarındaki gelişmeler ve evrimlerin, bizde, halk edebiyatında yansıma yolları bulmaları, seyrek rastlanan bir olay değildir. Buna göre, halkın anonim yaratışından gelen bu yeni masal ifadesinin zaman bakımından öteki masal örneklerinden daha yeni tarihlere ait olması gerekmektedir. Daha doğrusu, Keloğlan masalları, bu yeni ifadeleriyle doğuşları, eski dinler ve ilkel yaşama etkilerinden, törelerden, bir başka deyimle mitosa bağlı ve epikayla anlatılan dünya görüşünden iyice kopmuş, bizim insanımızın varlığını anlamaya başladığı yeni bir çağa doğru yaklaşmaktadır.

Keloğlan, durmadan haksızlıklar, kötülükler yapan kimselerin karşısına pervasız bir atılganlıkla çıkmakta, iyisini ve kötüsünü ayırmadan onlara, kullandıkları aynı silahla mukabele etmektedir. Diğer masalların kahramanları amaçlarına erişebilmek için, büyüye, büyülü araçlara, tabiatüstü güçlere başvurmak zorunda kaldıkları halde, Keloğlan masallarında kurnazlık, hilekarlık, ataklık, beceriklilik iş görür araçlar haline gelmiş, toplumun her katından kötüler, köse değirmenciler kadar, padişahlar, hatta devler bile onun karşısında yenik düşmeye başlamışlardır. Günde birkaç insanlık tayını olan korkunç devden halkı kurtaran, eskiden olduğu gibi artık

prensler ve şehzadeler değil, Keloğlanlardır. Görülüyor ki, Keloğlan masalları, bu nitelikleri ve özlerindeki bu anlamları ile öteki masal tiplerinden iyice ayrılmış, başka nitelikleriyle de çağımızın hikaye türlerine iyice yaklaşmış, artık toplum çatışmalarını ifade edecek bir yeni öz kazanmışlardır. Bu masalların kahramanı Keloğlan ise akılcı, kendini töreyle bağlı saymayan, diğer masallardaki batıl inançlara bağlı tiplere karşı bir yeni tip olarak ortaya çıkmaktadır. Masalların içlerine yerleşmiş olan eski mitlerden, epik kültürün eski basamaklarından uzaklaşmış, gerçeğe yaklaşmış bir yapı var burada. Masal, bütün unsurlarıyla bizi bu dünyanın şartlarından havalandırıp hayallerde kurulmuş ideal bir toplumun şartlarına götürürken, Keloğlan masalı da, bütün yapısı ile gündelik çatışmalar dünyasına bağlı kalmaktadır.[9] Bir başka deyimle, halk masallarını okurken kendimizi *masal dünyasında*, Keloğlan masallarını okurken de kendimizi bu dünyada hissederiz. Diğer masallarda olduğu gibi Keloğlan masalında da kahramanın düşmanları, padişahlar, vezirler, kadılar ve başka olumsuz kişilerdir. O, bunların kişiliğinde temsil edilen kötülükleri yenecek, ama Keloğlan bu işi kimsenin yardımı olmadan kendi çareleriyle başaracaktır. Keloğlan, en çetin koşullar altında bile pervasız olacak, kendine has *zalim neşe*'sini sürdürecektir. Buna karşılık öteki halk masallarında, padişahın küçük oğlunun morali, duygulu dalgalanmalar içinde pek bulanık ve kişiliği de belirli ölçüde dengesizdir. Felaketler, ayrılıklar, zorluklar karşısında karamsar, üzgün ve sık sık mahzundur. Arada sırada korkar, acı gözyaşları döker, başına gelen olaylar karşısında yardıma muhtaç bir kişinin bütün özelliklerini gösterir. Buna karşılık Keloğlan'ın kişiliğinde, korku nedir bilmez, gözyaşı tanımaz, hayatın silleleri altında ezile ezile iyice yetişmiş nitelikler, çevrelerini genişletmiş, şehirlileşmiş köylülerimizin pişkinliği açıkça görülür.[10]

Keloğlan'ın zekası, mehareti, başarıları, aşağı bir toplum katından gelişini, çirkinliğini, hatta kelliğini bile unutturur. Masalları dinleyenlere sevimli ve cana yakın göründüğü ka-

dar, padişahın kızına bile, sonunda kendini sevdirecektir. Kendisini sırf meziyetleri ve başarıları yüzünden sevme fedakarlığını gösterecek kız sayesinde başına sırma saçlar gelecek, bir anlamda *yücelecektir*. Ancak burada, masalın sonunda, Keloğlan masallarındaki gerçekçi havadan biraz ayrılıp, masala has formüllü şekillere, halk masallarının hayal ve ideal dünyasına yeniden dönüyoruz. Böylece Keloğlan masalları, bütünü ile değil de, ancak yer yer, masal yapısına bağlı işaretleri sürdürüyor.

Keloğlan'ın kendine has masalları içinde başka masal kişilerinden farklı olan niteliklerini yukarıda belirlerken, dünya edebiyatındaki benzeri özelliklerden çıkarılan yorumlamalara çok yaklaştığımı anladım. Onun davranışlarını belirleyen özelliklerde, açık ve belirli bir şekilde *grotesk* bir ifade bulduğumu söylemeliyim. Yukarıdaki Keloğlan tasviri ve özellikleri ile buradaki groteskin estetik bir kategori olarak belirlenişini karşılaştıralım.[11]

15. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan bu terimin plastik sanatlardaki kullanış şeklini ve anlam evrimini bir yana bırakalım. Edebiyata aktarılarak daha geniş bir kullanma alanı bulmasının Montaigne (1533 – 1592) ile başladığını görüyoruz. O, *grotesk*'in *"gülünç olduğu kadar budalaca, alaycı, çok kere de korkunç sert"* nitelikleri üzerinde durmuştu. Başka yazarlar da grosteskle rüya arasında ilişkiler buldular. Grotesk, bir estetik konusu haline gelmeden önceki devrinde, bir terim olarak da doğru değerlendirildi, ona *kaba, komik, gülünç* anlamları verildi. 17. yüzyıldan sonra ise groteskin edebiyatta varlığını, daha çok Batıdaki *commedia dell'arte*'de (bizdeki tuluât tiyatrosu) keşfettiler. Grotesk terimi altında kastedilen estetik unsurun, *"garip, gayri tabii, serüvenle yüklü, şaşılacak, alaycı, gülünç, kaba, komik"* bir anlatım yolu olduğu, 17. yüzyıldan sonra iyice anlaşıldı. Daha doğrusu halktan kökünü alan bütün sanat türlerinde ve mahsullerindeki bir anlatım yolunun belirlenmesi bu kelimeye bağlanarak yapılmaya başlandı, bununla da bir bakıma *klasik*'in karşıtı olan bir un-

sur kastedildi. 18. yüzyılda ise karikatür sanatının resimden ayrılıp gelişmesi ve yayılmasıyla, groteskin, bir estetik kategori olarak yeniden değer kazandığım görüyoruz. Artık Cervantes'in *Don Kişot* (1605), J. Swift'in *Gülliver'in Yolculukları* (1726) gibi edebiyat eserleri de bu kategoriye girmeye başladılar. Bu soy eserlerde, *grotesk* deyince, sanatçının gerçeği pervasızca zorlayarak aşması, vahşi bir hayal gücü ile tabiatüstüne geçerek yer yer gülünç, tiksinti verecek ve hayret uyandıracak aşamalara ulaşması kastediliyordu. Sanatçılar, aslında sürüp gelen klasik edebiyatın dar sınırlarını, yeni bir anlatını denemesiyle zorluyorlardı. Bundan dolayıdır ki, Almanya'da Wieland, groteski, tıpkı Rönesansın İtalyanları gibi *tabiatüstü, tabiata aykırı ve saçma* olarak belirliyor ve bizim dünyamızda hüküm süren düzeni bozduğunu iddia ediyordu.

Commedia dell'arte'de komik tiplerin ve *Harlekin* tipinin temelinde grotesk var. Eski karnavallarda ve halk tiyatrosunda, tuluât oyunlarında kullanılan, kaynakları ta eski Yunan'a giden maskelerin temelinde *komik –grotesk* yer almaktadır. Bu maskelerde, groteskin saçmalığı, dengesizliği ve beşeri olam hayvanileştirme çabası açıkça görülüyordu. Çok uzun, gaga gibi burunlar, sivri çeneler. söbü kafalar. Kişilere ise kuşlar, yarasalar gibi kılıklar veriliyordu. Daha doğrusu beşeri ve hayvani unsurlar, mizahla birlikte, groteskin içinde kaynaşıyorlardı. Groteskteki anlam gücü ile komikteki anlam gücü arasında fark iyice beliriyor: Groteskteki *vurucu ve yıkıcı taşlama gücünün* daha belirli ve daha savaşçı bir ruh taşıdığım görüyoruz. Bundan dolayı ihtilal sonrası edebiyatlarında, romantik tiyatroda, tuluâttan gelen grotesk büyük bir rol oynamıştır. Hepsinden çok kukla tiyatrosunun *kaba şakalı, dayaklı, kaba cinaslı, acı saldırılı, hatta küfürlü* tiplerinde, grotesk geniş ölçüde yer alır. Groteskle, komikle trajik unsurun birleşmesi romantiklerin dikkatini çekti, onlara bu yeni yolu halk sanatı açıyordu. Bu suretle *grotesk* kelimesinin yerine *traji–komedi* kelimesi gelip yerleşti, hatta uzun süre onun yerini aldı ve o anlamda kullamldı. Groteskin, kaynağını halk

sanatından alan bir estetik unsur olarak belirlenmesi, tiyatroda traji – komediyi meydana getiriyor. Shakespeare'de bunun en güzel örnekleri görüldüğü kadar, Molière traji –komiğinin yolu da tuluâtın groteskine kadar uzamr.

Jean Paul'un, groteski, romantizm dışı bir çağın biricik romantik unsuru olarak belirlediğini, kendi estetiğinin de temeli haline getirdiğini görüyoruz. O, groteske, *"mizahın tahrip edici düşüncesi"* diyordu. Bu anlamda, ona göre, en büyük mizahçı *şeytan* oluyordu.

Fransız romantiği Victor Hugo'nun *Cromwell* (1827) önsözünde, groteski, bütün antik sonrası sanatının ayırıcı özelliği saydığını görüyoruz. O, bu aşamadaki sanat eserlerinde *grotesk* ile *komedi* arasında büyük bir ilişki bulmaktadır. Böylece grotesk ile komedi arasında birinci bağlantı *komik – gülünç*, öteki ise *biçimsiz, çirkin ve dehşet verici* olmaktır. Böylece V. Hugo, *"estetik güzel yerine, çirkin ve etkili"* olana yaklaşıyor. O, bu suretle bir uçta *güzel ve ulvi* olanla, öteki uçta *çirkin ve grotesk* olam bir gerilim unsuru olarak kullanıyordu.

E.T.A. Hoffmann ve E.A. Poe'nun, hikayecilik sanatları üzerinde büyük etkileri olan groteskin köklerini halk edebiyatında bulduklarını açıkça görüyoruz.

Batı edebiyatında çok eski tarihlerde farkına varılan, iyice belirlenerek yazılı edebiyatta kullanılan, grotesk terimi ile de ifade edilen sanat üslubunun, bizim *Keloğlan*'ın kişiliğinde de varlığını saptamak, bütün bu tasvir ve karşılaştırmalardan sonra zor bir iş olmayacaktır. Bu karşı çıkmanın, klasik anlatımda ve düzene karşı halk kaynağından gelişi, ne bizim ne de Batı dünyası için şaşılacak bir şey değildir elbette.

Eldeki varyantlara göre, Keloğlan tipinin özelliklerine şunlar da eklenebilir: Çobanlarla Keloğlanlar arasında aslında bir ilişki olmalıdır. Her iki tip de, her zaman olmasa bile, birçok durumlarda birbirlerine yakındır. Keloğlan, bütün masallarda ilk gençlik çağındadır, adsızdır, yaşlı, dul ve fakir bir anacığından başka kimsesi de yoktur. Bazı durumlarda da kendinden büyük, kendini itelemek ve dövmekten zevk alan

hayırsız ağabeyleri olabiliyor. Babasının adı bile amlmaz, varsa bile daha masalın başında ailesine bir şey bırakmadan ölür. Ama anasıdır önemli olan. Keloğlan'ın bütün mihnetini anası çeker, bazı durumlarda anası onun elindecan verir. Tıpkı gerçekte olduğu gibi. Keloğlan, masalın başında sosyal durum, zenginlik, güzellikçe en geri seviyede bulunduğu halde, bütün masal boyunca yürüttüğü bir savaş sonunda engelleri aşar, gerçekte yoksul delikanlıların yaşamlarına uygun şekilde, sonunda mutluluğa erecektir. Burada Danimarkalı araştırıcı Moltke Moe'nin tasvir ettiği, halk edebiyatına has basit kanunlardan biri ile karşılaşıyoruz: Masalın başında olumsuz ve sonunda olumlu, iki uçta son sınırlara kadar gerilim.

Ayrı bir araştırmanın konusu olmakla birlikte, burada, köse tipleri üzerinde de küçük bir ekleme yapmadan geçemeyeceğim.[12] Keloğlan masallarında bu tip, onun partoneri olarak bütün kötü nitelikleri şahsında toplamıştır. Masallarımıza gerçekçi bir özellik veren unsurlardan biri de odur. *Kaba ve grotesk* birçok nitelikleriyle Keloğlan'a benzemekle birlikte, Keloğlan'da bu niteliklerin kötülükleri yenmek için bir araç, benzeri ile karşı çıkılan bir silah, Köse'de ise kişiliğinin nedeni ve temeli olduğu belirtilmelidir. Üstelik Köse'ler, Keloğlan'ın aksine, hiçbir zaman genç değildirler, bu yüzden aşk serüvenlerinde de yer almazlar. Keloğlan'ın rakibi olarak, karşısında aşılması gereken bir engel olarak bulunurlar.

Keloğlan tipinin bu genel tasvirinden sonra, artık bu masalların iki çeşidini belirleyerek ayırabiliriz: *1. Asıl Keloğlan Masalı* ya da *Kelli Keloğlan Masalı*. Burada masalın başından sonuna kadar Keloğlan *kel* kalır. Bazı durumlarda da dış görünüşünün altında gizli kalan meziyetlerini tamyarak sevmek yüksek kapliliğini gösteren bir kız sayesinde başına *sırma saçlar*gelir; *2. Düzmece Keloğlan* ya da *Tebdil Gezen Keloğlan Masalı*. Burada herhangi bir *baskı* ya da *büyülenme* yüzünden, yerini yurdunu bırakma zorunda kalan, toplumdaki eski yeri ile uygun düşmeyecek bir iş görme zorunda kalan bir kahraman vardır. Baba ocağını ya da sarayını bırakma zo-

runda kalmıştır. Bahtını arama yolunda bir süre için tebdil gezmeyi, Keloğlan kılığına bürünmeyi uygun bulur. Bu durumda, onu, bazı varyantlarda başına bir *işkembe* geçirilmiş olarak *Düzmece Keloğlan* kılığında görmekteyiz. Her iki Keloğlan masalı tipinin farkı bizde o kadar belirlidir ki, halk bile anlatırken asıl Keloğlan'a *Kelli Keloğlan* demek zorunluğunu duyar.[13]

İlk örnekte, burada üzerinde durduğumuz asıl Keloğlan masalım bulduğumuz halde, ikincisinde kahramanın Keloğlan'lığı ancak bir *dış görünüş* meselesidir. Üstelik bu gruptaki masallarda, *Asıl Keloğlan* masallarında gördüğümüz, yukarıda uzun uzadıya belirlemesini yapmaya çalıştığımız, *"çetin, kaba, yer yer de müstehcen olabilen"* karakter de yoktur. Bundan dolayıdır ki, *Kelli Keloğlan* masallarının daha çok köylerdeki erkek sohbetlerinde söylendiklerini görüyoruz. Bu masallardaki *"kavgacı, grotesk, satirci, sert gerçekçi, çok kere açık saçık, kaba ifadelerin"* kadınların hoşlarına gitmediğini, bunun yerine daha çok *"duygulu, gurbet ve özlem"* motifleriyle dolu, tabiatüstü olaylarla yüklü büyü masallarını tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Genel olarak *Keloğlan* tipine, başka ulusların masallarında da rastladığımız halde, masal şekli olarak *Kelli Keloğlan* masal tipinin bize has olduğunu artık iyice anlamış bulunuyoruz. Örneğin Almanların *Goldener* (KHM. 136) masalının, bizim birinci gruptaki *Keloğlan Masalları* ile hiçbir benzerlikleri olmadığı halde, ikinci gruptaki *Düzmece Keloğlan* masallarımızla birçok motif ortaklıkları olduğunu söyleyebiliriz.

Almanların *Goldener* masalında (KHM. 136), kralın oğlu, ormanda yakalanmış yaban adamını (Eisenhans) serbest bırakır. Ama babasının korkusundan sarayda kalamaz. Onunla birlikte ormana sığınır, orada büyür. Büyülü suda yıkandığından saçları sırma kesilir. Bu masalın temasını kısaca verdikten sonra, ana motifine gelelim: Sırma saçlarını, hayvan postundan bir başlık altında gizleyecektir. *Tebdil Gezen Prens*, kralın sarayına bahçıvan olarak girer. Onun soylu bir

kişi olduğunu gösteren bazı ince yetenekler sahibi olduğunun, ancak kral kızı farkına varacaktır (müzik, çiçekleri düzenlemek gibi). Oğlan, bu prensesle evlenmek isteyen bütün rakiplerini, orman adamının verdiği at ve takımlarla yenecek (soyluluk sınavı motifi), hemen ortadan kaybolup bahçeye gelip *tebdil* giyinecektir. Masalın sonunda da, bu Alman *Düzmece Keloğlan'*ı bir savaşa katılır, kralı yenilgiden kurtarır, sonunda ise yarasından tanınarak prensesle evlenir.

Bu masaldaki hemen bütün motiflerde bizim *Düzmece Keloğlan* masalları ile paralel noktalar bulunduğunu, hepsinden önemlisi, *saraydan uzaklaşma, başına hayvan postundan takke giyme, soyluluk sınavı, gizlenmiş soyluluğun prenses tarafından keşfedilmesi* gibi motiflerin hepsinin bizdeki ikinci gruptaki Keloğlan masalları ile ortak bulunduklarını söyleyebiliriz. Buradaki orman adamının *Düzmece Keloğlan*'a yaptığı yardımların, bizdeki benzerlerinde, dev analarının ve devlerce yapıldığını burada belirtmeliyiz. Burada gördüğümüz *yardımcı devler, sarayı terketme, gurbet ellerinde tebdil gezme, kılık değiştirme, soyluluk sınavı, sevgili seçme için yarışmalar, turnuvalar, sevdiği kızın babasına savaşta yardım* soyundan motiflerin oldukça gerilere, destan çağına doğru gittiğini, bu motiflerin, çözülen ve çağları kapanan destanlardan dökülerek masallara geçtiklerini söyleyebiliriz. Alman *Goldener* masalının en eski varyantlarının 7. yüzyıldan gerilere doğru eskiliğini saptamak mümkün olduğu halde, bizdeki metinler için böyle bir şey sözkonusu bile değildir.[14]

Keloğlan'ın kılık değiştirmiş asıl kişiliğinin kadın benzerlerine, Alman masallarında rastgeldiğimiz halde, bizdeki örnekler arasında *Düzmece Keloğlan'*ın bir kadın paraleli yoktur. Grimm masallarında *Allerleirauh* (KHM. 65) ile *Aschenbrudel'*i buna örnek olarak gösterebiliyoruz. Türk masallarında toplum düzeninin uygunsuzluğa rağmen, kadın kahramanların, masallarda birinci derecede roller oynadıkları, kötü muamele karşısında padişah kızları ve gelin hanımların saraylarını bırakıp, yazıda yabanda büyük sıkıntılar çekip yaşa-

dıkları, karşılaştıkları müşkülleri akılları sayesinde yenebildikleri halde, sırtına hayvan postu giyip *Düzmece Keloğlan* kılığında dolaşan bir kadın kahramana bizim masallarımızda rastlamıyoruz.

Cermen, Kelt, Latin dünyalarında birinci gruptaki Keloğlan masallarının benzerleri bulunmadığı halde, Ortadoğu'da, İran, Türkistan, Rusya ve Balkan uluslarında doğrudan doğruya, yer yer bizden geçmiş örnekler halinde yakın benzerleri bulunmaktadır. Bunların Türk kültürü bölgesine bağlı olanlarından başka, Balkan bölgesindekilerin de bizim Keloğlan masalları alanına girdiklerini söylemeliyim. Daha geniş ve ayrıntılara inen araştırmalara ihtiyaç olmakla birlikte, benim görebildiğim Balkanlı örneklerinin, bu arada Yunanlı Keloğlan'ı *Kasidis* tipinin bütün çizgileriyle bizimkinin bir devamı olduğunu şimdilik tahmin edebiliriz.

Bu tipin ortaya çıkışı ve masallarda yer alışı üzerinde, biraz eskimiş olmakla birlikte, değerini henüz yitirmeyen bir açıklama yapan masal bilgini F.v. der Leyen'in görüşlerine şimdilik bir şey ekleyemeyecektim.[15] O, Doğu ve Batı'nın eski uluslarında çok görülen, Almanya ve Rusya'da rivayetleri 17. ve 18. yüzyıllarda dilden dile dolaşan, bugün bile Doğulu milletlerde taciz edici anıları canlı kalan ve efsanelere de yansıyan bir *hastalık* ya da *cinnet* halini Keloğlanla ilgili göstermektedir: *Kurt Adam Hastalığı* (Werwolf). İnsanlar birden kurt veya ayı, panter, ya da köpek oldukları kanısına saplanıyorlar. Bu hayvanlar gibi çılgın ve kudurmuş, geceleri korkunç ulumalarla çevrede dolaşıyorlar, gelip geçenin üstüne atlıyorlar. Bazen bütün bir çevre halkı bu cinnete tutuluyor.

F. v. der Leyen, Grimm masalları arasındaki *Allerleirauh* (KHM. 65) ve ondaki kahramanın benzeri olan *Goldener* (KHM. 136) ya da *Grindkopf* masalında bahçıvan yamağı kılığındaki (yiğitliği sayesinde diğer isteklileri alt ederek kral kızına nail olan sürgün prens) *Düzmece Keloğlan* ile bu *Kurt Adam Hastalığı* arasında bir ilgi görüyor. *Goldener* masalının bazı varyantlarında, delikanlı, hayvan postlarına bürün-

müş, hayvan kılığındadır. Galiba bu delikanlı hayvan kılığına giren, hayvanlar gibi uluyan insanlardan olduğu için böyle olmaktadır. Bu delikanlının başlığını çıkaramayacağını, başında iğrenç bir kabuk bulunduğunu söylemesi de başlamış bir *Kurt Adam Hastalığı* belirtileri arasındadır. Zira bu hastalığa tutulanlar, başlarında şiddetli bir kaşıntı duyarlar; başlarının çirkin kabuklarla örtülü olduğu sanısına kapılırlar; ıstırap çekerler. Yine F. v. der Leyen'e göre, Alman *Grindkopf* masalının temel motifi, bu soy masalların çoğu varyantlarında görüldüğü için çok eski olmalı ve masalın özüne ait bulunmalıdır. Burada F. von der Leyen'in, Keloğlan'ın başında bulunan hastalığı, dolayısı ile bu tipin ortaya çıkışını *Kurtlaşma* hastalığına bağlaması, *Goldener* masalının muhtelif varyantlarının araştırmalarına dayanıyor. Onun bu iddiaları, yani *Goldener* masalının bazı şekillerinde kurtlaşma belirtileri olduğu, kahramanların hayvanlara dönüşme gösterdikleri, başkaları tarafından da tasdik edilmiş olmakla birlikte, bizim Keloğlan masallarımızın her iki çeşidi için de böyle bir iddiayı haklı gösterecek delillere henüz sahip değiliz. Üstelik F. v. der Leyen'in bir başka iddiası, Keloğlan tipini, *Kurtlaşma Hastalığı* dolayısıyla, *"çok eski bir masalın özüne bağlı"* olarak göstermesi de, bir motif olarak belki doğru olabilir kanısındayım. Ama birinci gruptaki Keloğlan masallarının varlığını F.v. der Leyen'in görüşüne bağlamak hiç mümkün değildir. Bizce, Keloğlan, başının kelliğinden değil, yukarıda açıklanan nitelikleriyle, yeni bir toplum aşamasının masal yolu ile yüceltilmiş örnek tipi sayılmalıdır.

Alman *Goldener* masalında, kahraman, başının *kel* olduğu iddiası ile sırma saçlarının üstünde daima bir başlık ya da dolama bir bez taşımaktadır. Bu takkenin içinde Keloğlan'ların başlarında hissettikleri kaşınmayı hafifletmek için kullanılan bir ilaç tertibinin bulunup bulunmadığı şimdiye kadar masallarda belirtilmemiştir. Cilt hastalıklarının halk arasındaki basit tedavi yolları arasında taze yüzülmüş hayvan derisine sokmak en çok yayılmış olanı idi. Alman masallarında *baş-*

lık sözünden ileri geçilmiyor, ama bizim Keloğlan masallarının her iki çeşidinde de, kahramanın başına bir *işkembe* geçirerek dolaştığını görüyoruz. Belki de aslında böyle bir başlık bir tedavi çaresi olarak kullanılmıştı.

Başka ulusların masalları arasında Keloğlan tipinin seyrekliğine, masal sayılarının da birkaçı aşmayacak kıtlığına karşılık, Türk masalları arasında her iki gruptaki örneklerin çokluğuna dikkati çekmek istiyorum. Halk masalları içinde sıradan bir grup olarak görmek istediğim *Düzmece Keloğlan* masallarını – aslında tebdil gezen şehzade tipidir– bir yana bıraksak bile, *Asıl Keloğlan* masallarının şimdiye kadar 15 çeşidine rastladığımı söyleyebilirim (Typ. 350–364). Üstelik *Keloğlan Masalları Araştırmaları* diye karşılaştırmalı masal bilimi alanında yeni bir yol açılırsa, benim eskiden farkına vardığım ve örneklerini derlediğim bir gerçeğin varlığını elbette başkaları da farkedeceklerdir: Keloğlan masalları, bir komik–epika dairesi gibi birbirlerine zincirlenerek yürüyen, dağınık parçaları kolaylıkla yeniden kurulabilecek bir *bütün* özelliği göstermektedir.[16]

Bütün bu anlattıklarımızla Keloğlan tipi ve masalları üzerindeki araştırma çerçevemizi henüz tamamlamış olmuyoruz. Her iki masal grubunun örneklerini komşu ve Yakındoğu uluslarındaki benzer masallarla genişletmek, başka milletlerdeki tipler ve örnekler üzerinde durmak, bizdeki varyant sayısını biraz daha çoğaltmanın gerekli olacağını düşünüyorum. Ama bu tipin tarihi kıdemini Batı örneklerinde olduğu gibi arayıp bulmanın mümkün olmayacağı anlaşılmaktadır. Örneğin *Goldener* masallarının ta Keltlere kadar geriye giden örneklerinin, daha 7. yüzyılda kaydedilmiş metinleri varken, biz masal metinlerimizin kökünü 15. yüzyıldan daha eskilere götüremiyoruz (Dede Korkut). Ama hiç olmazsa 17. yüzyılda teşekkül etmiş bir *Köroğlu* destanı ile yine bu yüzyılda ortaya çıkmış bir türkülü halk kitabının içinde bu tipe rastladığımıza göre, bu tipin evrimi, ancak o tarihten bu yana doğru yürümüş olmalıdır.

Asıl Keloğlan masallarının coğrafyadaki yayılma alanım bugün artık belirleyebildiğimiz halde, tarihi kıdemini, kestirme yolu ile 17. yüzyıldan daha gerilere götüremiyoruz.

Tahir Alangu

DİP NOTLAR

1. Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav, *Typen Türkischer Volksmaerchen* Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Veröff. der Orientalischen Komm. Band V. F. Steiner Verlag. GMBH. - Wiesbaden, 1953. Bu kitap bilim dünyasında TTV kısaltması ile zikredilmektedir. Bu kitabın motifindeks bölümündeki "Keloğlan" maddesine bakınız.

2. Naki Tezel, *Keloğlan Masalları.* İstanbul, 1938; İ. Kunoş, *Materialien zur Kenntnis des Rumelischen Turkisch,* Teil 1–2. *Türkische Volksmaerchen aus Adakale.* L–2. –Leipzig, 1907; *Oszman török nepköltesi gyüjtemeny* (Türk Halk Edebiyatı Külliyatı). 1–2 (Budapeşte 1887 – 89). I. Kötet. *Oszman – török nepmesek.* Budapeşte, 1887.

3. Pertev Naili, *Köroğlu Destanı.* Türk Halk Hikayelerine ve Saz Şairlerine ait Metinler ve Tetkikler VI. İstanbul, 1931, s. 11, 22/23, 26, 47/48, 85.

4. Bk. not 2'de *Adakale Türk Masalları*'nın önsözü.

5. A. Bagriya ve H. Zeynallı, *Azerbaycanskie Tyurskie.* Skazki. Academia– Bakü, 1935, Önsöz, S. VII; Sadık Hidayet, *Evsane.* Tahran, 1310, s. 6.

6. Başka benzerleri için bk.: J. Bolte ve G. Polivka, *Amerkungen zu den Kinder– und Hausmaerchen der Bruder Grimm.* III. Leipzig, 1913, s. 97 vd.

7. Bu şemanın bazı çizgileri P.N. Boratav'ın *Türk Masallarının Tipleri* adındaki kataloğunun önsözündeki (s. 13, 15) belirlemelere dayanmaktadır.

8. Keloğlan masallarında gördüğüm bu niteliklere, P. N. Boratav kitabındaki (TTV) önsözde kısaca değinmişti. Bu tipin "avam tabakasından bir mümessilin yüksek sınıfla mücadelesini" ifade eden özelliğine de, daha 1931 yılında *Köroğlu Destanı* kitabında dikkatleri çekmişti (s. 85).

9. P N. Boratav, adı geçen kitabının önsözünde (TTV, S. 12) Ortaçağda destanın henüz yaşayarak üst toplum katlarına bağlandığı bir devirde, masalın malzemesini orta ve alt tabakalardan almakla belirlenebileceğine işaret ediyor.

10. Keloğlan'ın direnen, baş kaldıran, aklını bir silah gibi kullanan kişiliği-

ne işaret eden P. N. Boratav, "gurbete çıkmış köylünün alınyazısını tasvir eden" bir nitelik bulmuştu bu masallarda (*Zaman Zaman İçinde*. 1958, Önsöz: 18–19).

11. "Grotesk" üzerinde buraya özetleyerek aldığım bilgilerin kaynağı: Wolfgang Kayser, *Die Groteske in Malerei und Dichtung*. RDE, 1960.

12. Buradaki "Köse" belirlemesinde P. N. Boratav'ın adı geçen kitabının (TTV, s. 15) önsözünden yararlandım.

13. P. N. Boratav, adı geçen kitabının motifindeks bölümünde "Keloğlan masalları"nın iki ayrı çeşidine kısaca işaret edilmekte, "Sahte Keloğlan" masal tipinin varyantlarını da ayrı olarak göstermekteydi. Bu kitabın önsözünde bir yerde (s. 15, not I), bu konuda özel bir tip araştırması planladığını da haber vermektedir. Bu araştırmayı TTV'nin yayın yılı olan 1953'den bu yana, 13 yıl bekledikten sonra eskiden beri notlarını ve metinlerini derleyerek hazırladığım bu araştırmayı yayınlama gereğini duydum. Yer yer onun temel düşüncelerine dayandığımdan, benim bu öncü araştırmamın, ana çizgileriyle sayın P. N. Boratav'ın ulaşacağı sonuçlara karşı olmayacağını umuyorum.

14. Burada gösterilen motifler daha etraflı bir araştırmayı gerektirdiği için üzerinde fazla durulmadı, motifindeksleri ile karşılaştırılmasına da gidilmedi.

15. F.v. der Leyen, *Das Maerchen. Ein Versuch*. 4. erneuerte Auflage. Quelle – Mayer, Heidelberg, 1958, s. 79–80.

16. TTV'deki 68 varyant ve bendeki derleme örneklerinde, Keloğlan masallarının 15 epizodluk bir komik-epos niteliği gösterdiği, kişileri, sosyal çevreleri, özlerindeki yönleri ile bir bütün teşkil ettikleri iyice belli olmaktadır. Bunun kompozisyonu üzerinde çalışıyorum.

"Keloğlanın zekası, mahareti, başarıları, aşağı bir toplum katından gelişini, çirkinliğini, hatta kelliğini bile unutturur. Masalları dinleyenlere sevimli ve cana yakın göründüğü kadar padişah kızına bile sonunda kendini sevdirecektir. Kendisini sırf meziyetleri ve başarıları yüzünden sevme fedakarlığını gösterecek kız sayesinde başına sırma saçlar gelecek, bir anlamda yücelecektir."

Tahir Alangu